

არსენალი

საქართველოს
არსენალი

№ 6 (49), 21 მაისი - 4 ივნისი, 2008. „კვირის პალიტრა“, სპეციალ-ინფორმაციული ჟურნალი. ფასი 1,5 ლარი

**ბრძოლა MAP-ისტვის!
რა სდევს კულისებში?..**

**ვინ მოკლავ
მედიაგზნებში**

1425
2008

**გზის უფითების
გამანადგურებელი**

**რა იმელება
„კოლეგების“
შეკენის უკან...**

**გეგმვლების
საიდუმლო
ორგანიზაცია**

რა იმალავა
„კოლჩუგოვის“
უმეანის უკან

8

უნივერსალური
„მეურვე“

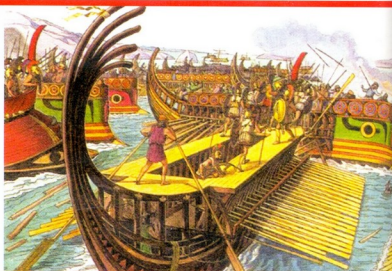
15

გოგლაგენი
B-25 MITCHELL

25

კველი
საგერკნეთის
ფლოგი

48

ასასინები
მკვლელთა
საიღუმლო
ოკგანიზაცია

34

ვინ მოკლა
მელიამეგნაგი?..

50

სარჩევი

კალიფორნია

4 უცხოური ამბები

შსპარტის აზრი

6 რა იმართება „კოლჩეგების“ შექმნის უკან

NATO-ს კართანი

8 MAP-ისთვის ბრძოლა პოლიტიკურ კულისებში მიმდინარეობს

ოფიციალური გვერდი

10 თურქული გრანტი საქართველოს საზღვაო ძალებისთვის

ნოუ-პაუ

12 თვითმზრუნავი ტყვია გლუვკუდიანი იარაღისთვის

კონსულატი

13 კვალიფიციური რჩევები

სამხედრო სიხალეობი

14 „სქაიბორდი“ – სათამაშო სერიოზული მამაკაცებისთვის

სამხმსახურები

16 ორელები პოლიტიკასა და სპეცსამსახურებში

სამხმსახურები

18 ფული, პოლიტიკა და სპეცსამსახურები

შსპარტის აზრი

21 ავიაგია და საჰაერო თავდაცვა ისრაელ-არაბეთის ომში

იარაღი

25 ბომბდამხენი B-25 MITCHELL

ოგამოვლილები

30 პოლკოვნიკი დულიტლის რეიდ

ლაგენა

34 ასსინები მკველთა საიდუმლო ორგანიზაცია

სასმელი

38 La Liqueur des Dieux ანუ უბრალოდ, – კონიაკი

ოვანის მსოფლიო ისტორია

41 ქვეითთა როლი შუა საუკუნეებში

ფლოტი

46 კრეისერები და საკრეისერო ოპერაციები

48 ძველი საბერძნეთის ფლოტი

„არსენალი“ იარაღის მაღაზია

52 ავტომატური ყუმბარსატყორენი AFG-17 – მტრის

ქვეითების გამანადგურებელი

კალიფორნია სკეჩი

საქართველოში დიდი იმედით ელოდებიან ჩრდილოატლანტიკური ალიანსის შორეუ საზღვარს, რომელიც ბუკარესტში 2-4 აპრილს გაიმართება. სამიტზე საქართველოს მისცეჭენ უფლებას ან უარს ეტყვიან, მკუთხედს ალიანსში „გაწევრების საბოლოო გეგმას“.

მანამდე კი ერთი სანუგეშო მინიცი ვეცხება, – საქართველოს საპრო თავდაცვა ერთება ჩრდილოატლანტიკური ალიანსის საპრო სივრცის კონტროლის ერთიან სისტემაში. მარტივად რომ ვთქვათ, როგორც კი ქართულ ცაში ან მის საზღვრებთან ჩვენი ლოკატორებით უცხო მფრინავ ობიექტს დაფიქსირებენ, ამ მონაცემებს რამდენიმე წამში ჩრდილოატლანტიკური ალიანსის საპრო სივრცის კონტროლის მონიტორებზეც დაინახვენ, ანუ აღარ დაგვირდება იმის დამტკიცება, რაკეტა რუსულმა ბომბდამხენმა გვესროლა თუ უცხოპლანეტელების „მფრინავმა თევზმა“...

ირაკლი ალაღაშვილი
გიორგი შორაშორიანი

ყურადღება!

ხშირია შემთხვევა, როდესაც ჩვენი მკითხველი სხვადასხვა მიზეზის გამო ვერ ასწრებს ჟურნალის ყიდვას პრესის ყიხურებში. ამიტომ გირჩევთ, გამოინეროთ „არსენალი“ და მიიღოთ შინ, ყოველი თვის დასაწყისში.
ტელ: 42-43-40; 38-26-73

რედაქციის დაუყოფნავად მასალების გადაბეჭდვა აკრძალულია

„არსენალი“ ჟურნალის დევიზი ნომრების შექმნა შეგიძლიათ რედაქციამში

გაზეთ „კვირის პალიტიკის“ დამატება ©
რედაქციის მისამართი: თბილისი, იოსებძის ქ. №69, ტელ: 38-37-47
email: arsenal@kvisirpalitra.com

საქართველოს ფილიალის თევიზი
კალიფორნია
ქვეითების
გამანადგურებელი

2628

ტარანი ბომბლანენ B-1-ით

გუამზე, ამერიკის ავიამაზაში, ავარა შეუმთავრა ბომბდამშენ B-1B LANCER-ს. ბომბდამშენი სინგაპურის ავიამაზიდან სამხრეთ დაკოტაში, ელსვიორში, აშშ-ის სამხედრო-საჰაერო ძალების ბაზაში ბრუნდებოდა, მაგრამ იძულებული შეიქნა, სასწრაფოდ დაძვარა იყნარი ოკეანის კუნძულს გუამზე განთავსებულ აშშ-ის ავიამაზა ანდერსენში. რით იყო გამოწვეული ბომბდამშენის დაჯდომა, არ აზუსტებენ. ბომბდამშენი მშვიდობიანად დაჯდა, მაგრამ მას შემდეგ, რაც ეკიპაჟმა თვითმფრინავი დატოვა, ის ავდილიდან დაიბარა, სიჩქარე აიღო და საგანგებო სამსახურის ორ მანქანას დაუჯახა. შეჯახებისას არავინ დაშავებულა, მაგრამ ბომბდამშენი, რომლის ღირებულება 200 მლნ დოლარს აჭარბებს, ძალზე დაზიანდა. როგორც თუწყვეტიან, თვითმფრინავის ბორტზე საბრძოლო მასალები არ ყოფილა. B-1B LANCER-ი მრავალმიზნობრივი სტრატეგიული ბომბდამშენია, რომელსაც საწყვავის დამატებითი შეყვების გარეშე შეუძლია კონტინენტთაშორისი გადაფრენების შესრულება და პოტენციური მოწინააღმდეგის ძალზე მნიშვნელოვანი ობიექტებისათვის დარტყმის მიყენება. ბომბდამშენს იყენებენ როგორც ჩვეულებრივი, ასევე ბირთვული საბრძოლო მარაგის გადასატანად. ის შეიარაღებული 1981 წელს მიიღეს. თვითმფრინავის მაქსიმალური სიჩქარე საათში 1300 კილომეტრს აღემატება, პრაქტიკული ჭერი – 15000-ს, მოქმედების სიმაღლე კი 12000 კილომეტრს უდრის. შეიარაღების განთავსება შეიძლება სამ შიდასაკვეთურში ან რვა შიდასაკვეთარში და სხვადასხვა ტიპის ავიამომბებისა და ფრთიანი რაკეტებისგან შედგება. შეგასინებთ, რომ გასულ თვეს, აფრინიდან რამდენიმე წუთში, აფეთქდა სტრატეგიული ბომბდამშენი B-2. ორივე პილოტმა კატაპულტირება მოასწრო. წინასწარი მონაცემებით, ავარია ან ეკიპაჟის, ან ტექნიკური გაუპარობის ბრალი იყო. გამოძიების ოფიციალური შედეგების მიღებამდე ბომბდამშენ B-2-ების ფრენები შეაჩერეს.

პოტენციური მოწინააღმდეგის ძალზე მნიშვნელოვანი ობიექტებისათვის დარტყმის მიყენება. ბომბდამშენს იყენებენ როგორც ჩვეულებრივი, ასევე ბირთვული საბრძოლო მარაგის გადასატანად. ის შეიარაღებული 1981 წელს მიიღეს. თვითმფრინავის მაქსიმალური სიჩქარე საათში 1300 კილომეტრს აღემატება, პრაქტიკული ჭერი – 15000-ს, მოქმედების სიმაღლე კი 12000 კილომეტრს უდრის. შეიარაღების განთავსება შეიძლება სამ შიდასაკვეთურში ან რვა შიდასაკვეთარში და სხვადასხვა ტიპის ავიამომბებისა და ფრთიანი რაკეტებისგან შედგება. შეგასინებთ, რომ გასულ თვეს, აფრინიდან რამდენიმე წუთში, აფეთქდა სტრატეგიული ბომბდამშენი B-2. ორივე პილოტმა კატაპულტირება მოასწრო. წინასწარი მონაცემებით, ავარია ან ეკიპაჟის, ან ტექნიკური გაუპარობის ბრალი იყო. გამოძიების ოფიციალური შედეგების მიღებამდე ბომბდამშენ B-2-ების ფრენები შეაჩერეს.

აშშ-ის შეიარაღებული ძალები შეუღლებიერების პარკს განაახლებს

კომპანია SIKORSKY AIRCRAFT-მა ხელი მოაწერა პენტაგონთან მსხვილ კონტრაქტს შეუღლებიერ BLACK HAWK-ების მოდერნიზებული ვერსიის მიწოდებაზე. აშშ-ის არმია სულ 26 შეუღლებიერს მიიღებს, მათ შორის ექვს სატრანსპორტო UH-60M-ს და ორ სამსხვილ HH-60M-ს. კონტრაქტის ღირებულება 368 მლნ დოლარს აჭარბებს. გეგმის მიხედვით, მიწოდება დასრულდება 2012 წლის ბოლომდე. ახალი შეუღლებიერები BLACK HAWK-ების ადრულ ვერსიებს შეცვლის. შეუღლებიერ BLACK HAWK-ის მოდერნიზებული ვერსიის დამუშავება 2001 წლის მაისში დაიწყო, პირველი საცდელი გაფრენები კი 2003 წლის სექტემბერში შედგა. შეუღლებიერის ახალი ვერსია შეიარაღდება 2006 წლის წინამორბედი მოდელისგან განსხვავებით, შეუღლებიერ UH-60M და HH-60M-ები აღჭურვილია ციფრული საბორტო მიწოდებით, მათ შორის ფრენის სამართავი ორი კომპიუტერი, ჩამონტაჟებული ავტოპილოტი, ტურბულენსების პირობებში სტაბილიზაციის აქტიური სისტემები, ასევე მრავალდასაზიანადი რადიოსადგურით. შეუღლებიერებს აღჭურვან უფრო მძლავრი და საიმედო ძრავებით 701D. გარდა ამისა, საჰაერო ხრანის ფრთის სრულყოფილ შეუღლებიერის ტვირთაწევნა გაზარდა.

წელს მიიღეს. წინამორბედი მოდელისგან განსხვავებით, შეუღლებიერ UH-60M და HH-60M-ები აღჭურვილია ციფრული საბორტო მიწოდებით, მათ შორის ფრენის სამართავი ორი კომპიუტერი, ჩამონტაჟებული ავტოპილოტი, ტურბულენსების პირობებში სტაბილიზაციის აქტიური სისტემები, ასევე მრავალდასაზიანადი რადიოსადგურით. შეუღლებიერებს აღჭურვან უფრო მძლავრი და საიმედო ძრავებით 701D. გარდა ამისა, საჰაერო ხრანის ფრთის სრულყოფილ შეუღლებიერის ტვირთაწევნა გაზარდა.

ბულგარეთი რარიტეტულ ტექნიკას ყიდის

ბულგარეთი აუქციონზე გაიტანს მეორე მსოფლიოს დროინდელ ტანკებს, „Panzer IV“-ებს. ქვეყნის თავდაცვის სამინისტროს წარმომადგენელთა შეფასებით, თითოეული რარიტეტის ღირებულება რამდენიმე მილიონ დოლარს შეადგენს. ბევრი კოლექციონერი დაინტერესდა, – მათ შორის აშშ-დან და ბირმინგემშიც. ერთმა რუსმა კოლექციონერმა სოფის მუზეუმს ტანკი 5 მლნ ლევი (3,6 მლნ დოლარი) შესთავაზა. საგარეო დეპარტამენტი ტანკი „Panzer IV“-ები აუქციონზე 19 მარტს გაიყიდება. კიდევ 41 ექსპონატს მაისში გაიტანენ აუქციონზე. სახმელთაშორისი მუზეუმის სპეციალისტებმა გაარეკონტეს 8 რარიტეტული ტანკი. საამისოდ გამოიყენეს ჯერ კიდევ შემონახული ნიმუშების დეტალები. რამდენიმე აღდგენილ ტანკს გერმანულ სამხედრო-ისტორიულ მუზეუმებს გაუცვლიან სხვადასხვა ექსპონატში. გერმანული ჯავშანტექნიკის დიდი ნაწილი ომის შემდეგ ბულგარეთის ტერიტორიაზე დარჩა, რომელიც გაანადგურეს.

რუსი სამხედროების „იალიზმი“ გახმაურდა

ორი დღის განმავლობაში პორტალ YOUTUBE-ზე 40000-მა კაცმა იხილა, როგორ ანერგენდნენ სამხედროები საცხოვრებელ სახლს თვითმავალი სახენითო სარაკეტო-სატყვიამფრქვევი კომპლექს „ტუნგუსკით“. შეგასწავნებთ, რომ ეს ინციდენტი სვერდლოვსკის ოლქის დაბა ოტქიბარსკოეში მოხდა. როგორც ითქვა, ვერხნაია მიმის სამხედრო ნაწილის მოსამსახურეები პოლიგონზე დაბის გავლით მიდიოდნენ, როცა კომპლექსი თითქოს გატყდა და მისი შექრება ვერ შეძლეს. მომხდარის ამსახველ სამოყვარულო ფირზე ჩანს, სამხედროფორმადანი კაცი როგორ გაჭირვებით შეშობდა „ტუნგუსკაში“, ხელი ორი გამჭვირვალეს-ითხანია ბოთლით. რგოლის ავტორმა YOUTUBE-ზე ჩართო გამოკვეთილი ქაღის აღიარებაც იმის თაობაზე, რომ მან მიჰყიდა სამხედროებს ორი ბოთლი არაყი, ასევე უცნობი სამხედროს განმარტებაც: „ეს ხომ განზრახ არ გავგიჟებთა. თავადც ხედავთ, რა ყინვა?!“ – ამბობს ის და დასძენს, რომ სამხედროები „აბსოლუტურად ფხიზლები იყვნენ, რადგან პოლიგონზე მიდიოდნენ“. სააგენტო „რომლებიც სახლის პატარის შეპყირდნენ სახლის უახლოეს ხანში აღდგენას.“

„ინტერფაქსის“ ცნობით, ინციდენტის შემდეგ შემთხვევის ადგილზე მივიდნენ სამთაურო ნაწილის წარმომადგენლები, რომლებიც სახლის პატარის შეპყირდნენ სახლის უახლოეს ხანში აღდგენას.

ეკვადორი საბრძოლო ფლოტს ორი ფრეგატით გააძლიერებს

ჩილესა და ეკვადორის მთავრობებმა ხელი მოაწერეს კონტრაქტს ჩილეს ფლოტისთვის პროექტ LEANDER-ის ორი ფრეგატის მიწოდებაზე. ეკვადორის მთავრობა აცხადებს, რომ საბრძოლო ხომალების შესყიდვა არ არის დაკავშირებული კოლუმბიასთან ურთიერთობის ბოლოდროინდელ გაუმჯობესებასთან. ეკვადორის მთავრობის სახელით კონტრაქტს ხელი მოაწერა ქვეყნის თავდაცვის მინისტრმა ლეინვგტონ სანდოვალამ, რომელიც ასევე გაეცნო შესასყიდი ფრეგატების CONDELL-ისა და LYNCH-ის მისაღებად ჩილეს ფლოტში მიმდინარე მოსაზრებულ სამუშაოს. უფრო ადრე კი ჩილეს კომანდოებმა მიიღეს შეკვეთა ეკვადორის სამხედრო-საზღვაო ძალებისთვის ორი წყალქვეშა ნავის მიღერნაზაცაზე. ვერგებს, რომლებზეც მიმდინარებს ეკვადორის სუბმარინებისა და ფრეგატების მიღერნაზაცა, დათავლიერებს ეკვადორის პრეზიდენტი რაფაელ კორაეც თავისი ვიზიტის ფარგლებში ჩილეში, რომელიც უახლოეს ხანშია დადგეძლი. პროექტ LEANDER-ის ხომალდები დიდ ბრიტანეთში აიღო და 30 წელზე მეტია, რაც ექსპლუატაციაშია. ფრეგატების წყალწყვა 2540 ტონას შეადგენს, სიგრძე – 113 მეტრს, სიგანე – 13,1 მეტრს, სელის სიჩქარე კი 28 კვანძს. შეთარაღებაში შედის რაკეტსაწინალო რაკეტა EXOSET-ების ოთხი გამშვები დანადგარი, მართავდი რაკეტა SEA WOLF-ების ერთი გამშვები დანადგარი, ორი 20-მილიმეტრადანი კალიბრის საარტილერიო ავტომატი OERLICON-ი და 324-მილიმეტრადანი კალიბრის ორი სატორპედო აპარატი. ეკიპაჟი 260 კაცს ითვლის.

ლუქსემბურგის არმია ახალ ჯავშანმანქანებს იყიდის

ლუქსემბურგის შეთარაღებული ძალები 48 ერთეულ ახალ საბრძოლო შეგავშნულ მანქანას DINGO 2-ს იყიდის ორი სადაზვერუო ასეულისათვის. შესყიდვა ნატოს მატერიალურ-ტექნიკური სააგენტოს მეშვეობით მოხდება. DINGO 2-ის მიწოდება დადგეძლია 2009-2012 წლებში. გამოიცხვული არ არის, რომ ჯავშანმანქანას აღდანიშნა ლუქსემბურგის შეთარაღებული ძალების კონტინენტზე გამოიყენებს. შემკვეთის მოთხოვნით, DINGO 2 დაჭურვული იქნება გამოსაწევი აფრით, ასევე დაზვერვის საწარმოებელი ოპტიკური და ოპტიკურ-ელექტრონიული მოწყობილობით. DINGO 2-ს გერმანული კომპანია KRAUSS-MAFFEL WEGMANN აგებს. ჯავშანმანქანამ თავი გამოიჩინა სამხედრო ოპერაციებში ბოსნიაში, კოსოვოში, ლიბანსა და აღდანიშნა. შეგავშნული კორპუსი უზრუნველყოფს 8-კაციან ეკიპაჟს ჭურვების ნამსხრევებისაგან, ქვიტისაწინალო და ტანკსაწინალო ნადებებისაგან, ასევე, მსხრუტი სასროლი საარტილერიო და მსობრევი განაღჭურების იარაღების ცეცხლისგან დაცვას. სელის მარაგი 1000 კალიმეტრს უდრის. DINGO 2-ს უშუტენ მსხრუტი ჯავშანტრანსპორტიორის, სპითაურო-საშტაბო, რადიკოლო-ქმობრი დაზვერვისა და სანიტარული მანქანების ვარიანტებად. ყველა მოდფუკციის ტრანსპორტირება შეიძლება თვითმფრინვ C-10 TRANSALL-ით, C-130 HERCULES-ითა და A400M-ით. ამაჟამდ KRAUSS-MAFFEL WEGMANN-მა შეკვეთი აიღო 700-ზე მეტი ჯავშანმანქანა DINGO 2 გერმანიის, ავსტრიის, ბელგიისა და ჩეხეთის შეთარაღებული ძალებისთვის.

რა იმალეა „კოლჩუბეის“ შექმნის უკან

რატომ გადაიხდა საქართველომ ზედმეტი მილიონები

ეს სტატია ცოცხალი ხნი წინ „გაზეთი „ეკირის პლიტერაში“ გამოქვეყნდა, მაგრამ „არსენალის“ რედაქციის მიაჩნია, რომ ის საინტერესო იქნება ჩვენი ჟურნალის მკითხველისთვისაც. სტატიას ვთავაზობთ მცირე შემოკლებით.

აქვე ვიყავით სამხედრო რადარები, რომელიც კემპს უნდა გაეყიდა ერთი ჯერ კიდევ სადმე პუსტინის რეჟიმის დროს. ვე კონტრაქტი ჩამოვალა ამერიკელების დიდი მოღვაწეობით და ჩვენ შევხვდით, თუმცა კოს მოავრდასთან გამოვეყენა საერთო ენა და ეს რადარები გვეყვდა. პრადლეტამ წამოგვიყენა მე დაპატიმრებიდან მართვ დღეს, რომ ეს კონტრაქტი ვაფორმდა აეროკოლერ ფასად, კონტრაქტის ღირებულება იყო 15,5 თუ 15,8 მლნ დოლარი. ჩემი შეცდომა იყო, სხვათა შორის, რომ მე ამასვე ვაძეგენა და პროკურორის ეუთხარა, ამ საქმეზე საკამოვილი გვეყოლებით დასაჭერი-მეთი. რატომ და მოუგვეტი ისტორია. კონტრაქტზე მოლაპარაკება უშუალოდ მოხდა საკამოვილას და თუმცაგოს შორის. აქედან შესვედრას ვესწრებოდი საკამოვილი, მე გელა ბეგუაშვილი, ქათამაქე - ჩვენი ელინი, იქიდან თუმცაგო, მისი უმცირესობის საბჭოს მდივანი პარამუნიკო და მამინდელი „უკრესპექტივსპორტის“ თავმჯდომარის მოავლედე. ვგარი არ მახსენებდა. აი, ამ შესვედრაზე ხელი იქნა ჩამორთმეული და მადლობა გადახდილი უკრანელებსთვის, რომ გაიმეტეს ჩვენითვის ეს რადარები. საკამოვილამ იმ დამევე დარეუა უკრანია, მეთორ დღეს მე და პარამუნიკომ ხელი მოვაწერეთ ამ კონტრაქტს. პროკურორის ეს რომ მოუგვეტი, გაიქცა, 15 წუთში მოვიდა სახემეველილი და მოხრა, ეს პრადლეტა ამოღებულაიო“.

ჩხიბნი დმოსი: რადიოლოცტრონილი მდვიობრობის კონტროლის პასიური სარადარიო კომპლექტი Kolyma საბი სადგურებზე შედგება „კოლჩუბას“ კომპლექტი დეტურეულია თხიი ანტენით, რომლებზე მებრულა დეტემბრულა და სანტემბრულა დიამბორენბი რეკერ რადოტალელეს ვარდა ამისა, მანქანაზე დამონტაჟებულია მადალმბრონიობორ მამლერი, რომელიც DJ-8 გაეაგურეს დიამბორენი აფიქორებს რადიოტექნიკური საშუალებების სიგნალებს ჩველდებრე რადიოლოცტრონი ავბაქრან რადიოტალელეს და მათი მოძირე სხელეზე (მაგალითად თვითმბრანვის ფო უზელაზე) დეცემას არეველას და უკან დაბორენბის პრინციპით იტებერ მბრენი იობეტების სიქერეს და სიმაღლეს „კოლჩუბა“ მთავან განმსბევებით კი არ გამოახსენებს, არამედ მხოლოდ იტებს იმ რადიოსიგნალებს, რომლებსაც მბრენი ამ მობრეი იობეტებით გამოსსმბენენ (თვითმბრანვის ფერენისა მუშაობის საბორეტ რადიოლოცტრონი, სიმაღლის რადიობოზა, რაცია, სახელმწიფობრეი მონქონბის ფტომბრეი რადიოსიგნალს, მინსისთან შედარებით გადაადიდლების განმსაზღვრელი დობლერის სიქერეს და სხვა).

ამიტომაც პასორ რეჟიმში მომუშავე „კოლჩუბას“ აღმოჩენა და მისი მამბროლებით „სბერი-რადიოლოცტრონი“ კლასის მბრევი რაკეტს სროლ (როგორც ეს 2007 წლის 6 აგვისტოს ნოთლებთან მოხდა) ძალზე ხელთია ან საერთოდ შეუძლებელი. თავის მხრივ „კოლჩუბას“ 600 კმ მანძილზე შეუძლია მბრენი იობეტის აღმოჩენა, მათ შორის „სტელსის“ სიქემბით დამზადებული ენ. უზღლავი თვითმბრანვისაც.

ამილოცტრონი დანიშნულების პასიური მოქმედების სარადარიო კომპლექტებს — „ვრას“, „ტამარას“ და „ვევას“ ჩვენიმეც აწვადებენ.

ეს ამონარიდი იმ ტელეინტერვიუდან გახლავთ, რომელიც თავდაცვის ყოფილმა მინისტრმა არაკლი თქრუაშვილმა ტელეკომპანია „კავკასიას“ პარიზში მისცა.

თქრუაშვილის ერცელი ტელეინტერვიუდან ეს მონაკვეთი საგანგებოდ იმბოტმ შეზოთავაზეთ, რომ ამ რადარების შესყდვისთან დაკავშირებულ საკამოდ ჩახლართულ საქმეს სტატიის ავტორი მესამე წელია იძიებს.

ჩვენ უფრო ადრეც შევეცებო ამ თემაზე მკითხველისთვის არაერთი ინფორმაციის მწოდება, მაგრამ თავს ვიკავებდით, რაგვანაც ეს რადარები დღემდე საქართველოს შეთარაღებული ძალების ერთ-ერთ ყველაზე გასაიდუმლოებულ თემს წარმოადგენს.

მაგრამ თავდაცვის ყოფილმა მინისტრმა არაკლი თქრუაშვილმა პირველმა გახ-

„კოლუმბუს“ მარაფის პულტი

სნა კარტები, ამიტომაც ამის შემდეგ საქართველოს მიერ უკრაინაში ნაყიდი პასიური მოქმედების „კოლუმბუს“ ტიპის სარადარო კომპლექსი ნახევარსადღეოსოდა წარმოადგენს.

„კოლუმბუს“ ტიპის სარადარო კომპლექსის შესყიდვის კონტრაქტთან დაკავშირებით, კომერტი ვიხოვეთ 2003-2005 წლებში საქართველოს სამხედრო-საჰაერო ძალების სარდალს ამირან სალაშვიტს:

— თქვენ თავიდანვე იცავით ჩართული უკრაინაში ამ ტიპის რადარის შესასყიდად გამართულ მოლაპარაკებებში. რას იტყვით ამ თემასთან დაკავშირებით თავდაცვის ყოფილი მინისტრის, ირაკლი ოქრუაშვილის განცხადებაზე?

— ერთი და იგივე ფაქტი შეიძლება იმეორად გადმოსცე, რომ აზრი მოლაპარაკებებში შეიცვალის. ამ შემთხვევაში თავდაცვის ყოფილმა მინისტრმა ფაქტები სწორად დაასახელა, მაგრამ შინაარსი შეცვალა. ძელი წარმოსადგენია, რომ პრეზიდენტების დონეზე ხელმოქმედების რამე პროექტის დეტალების და ფასების დაუსტესა. ისინი ხელს აწერენ იმ ხელშეკრულებას, რომელსაც ხანგრძლივი პერიოდის განმავლობაში პასუხისმგებელი პირები და ექსპერტები სხვადასხვა სამინისტროსა და სხვა სასელექციო სტრუქტურებში აშხადებენ ორივე მხრიდან. ამას შლის როორც ტექნიკური დეტალების, ისე ფასების შეთანხმება.

— კონკრეტულად როგორ მზადდებოდა ამ რადარების შესყიდვის ხელშეკრულება?

— მიუხედავად ყოფილი მინისტრის განცხადებისა, უკრაინულ მხარესთან რა-

დარების შესყიდვასთან დაკავშირებით არავითარი პრობლემა არ გაჩნდია. ეს სარადარო კომპლექსი ბატონი ოქრუაშვილის თავდაცვის მინისტრად დანიშნამდე (2004 წლის 17 დეკემბერი, — რედ.) იყო მოხსენიებული უკრაინული მხარის სხვა შემოთავაზებების შორის.

მე, როგორც საჰაერო ძალების სარდალს, ამ საკითხზე უშუალო მოლაპარაკებები მქონდა კვირში. თავდაპირველად უკრაინული მხარე ამ სისტემას 15 მლნ დოლარად გთავაზობდა. ინტენსიური მოლაპარაკებების შედეგად ფასი 12 მლნ დოლარამდე დაეკლებინათ. სწორედ 12 მლნ დოლარი დაფიქსირდა უკრაინული მხარის მიერ შუამდგომლობის მოლაპარაკებების დროს მომზადებულ წინადადებების დოკუმენტში.

ამის შემდეგ მოლაპარაკებები კვლავ გაგაგრძელები, მათ განუცხადე, ჩვენ შეგვიძლია, ანალოგიური დანიშნულების პასიური მოქმედების ჩეხური წარმოების სარადარო სისტემის ბევრად უფრო ადვილ შეჩვენოთ. ამის შემდეგ უკრაინელებმა თავისი სარადარო კომპლექსის გასაყიდი ფასი სიტყვიერად 9 მლნ დოლარამდე დაიყვანეს. უკრაინიდან დაბრუნების შემდეგ ამ და სხვა საკითხებზე თავდაცვის მინისტრი ირაკლი ოქრუაშვილს დაწერილობით ანგარიში ჩავაბარე.

2005 წლის თებერვალში დაკავებული თანამდებობიდან გადადგენის. უკრაინაში პასიური სარადარო კომპლექსისა და სხვა ტექნიკის შესყიდვაზე მოლაპარაკებები თა-

ვად თავდაცვის მინისტრმა ოქრუაშვილმა ჩიხხაძემ და საჰაერო ძალების ახალმა ხელმძღვანელებმა გააგრძელეს. თანამდებობის დატოვებისთანავე მთელი დოკუმენტაცია, მოლაპარაკებების შესახებ, თავდაცვის სამინისტროს გადაეცემა.

— საბოლოოდ, „კოლუმბუს“ სარადარო კომპლექსი ქართულმა მხარემ 15 მლნ დოლარად შეიძინა, არადა შეგვეძლო 12 ან სულაც 9 მილიონად გვეყიდა. რატომ მოხდა ასე?

— საერთოდ, ყველა ქვეყანა ცდილობს, ძვირად გაყდოს თავისი ნაწარმი და თუ მთიერ მხრიდან იცვლება პასუხისმგებელი პირი, მასთან მიღწეული შეთანხმების თავისი სასარგებლოდ გამოყენებაზე ფიქრობს. შეიძლება მხარემ პასუხისმგებელი პირის შეცვლისას უნდა გამოიყენოს მის მიერ მიღწეული შეთანხმებები და გააგრძელოს მოლაპარაკებები. გათავისუფლების შემდეგ საჰაერო ძალების ახალ ხელმძღვანელებმა ვთავაზობდი, მოლაპარაკებებში ნებისმიერი სტატუსით გამოეყენებინათ, რათა მთიერ მხარეს არ უხერხოდ მიღწეული შეთანხმებები. ასე რომ მომუდარიყო, მეორე, „კოლუმბუს“ სარადარო კომპლექსს 9 მლნ დოლარად კი შეიძენოდა. ამიტომაც ამ შემთხვევაში მთელი პასუხისმგებლობა იმ პირებს ეკისრებათ, ვინც მოლაპარაკებები გააგრძელა, მოამზადა ხელშეკრულების პროექტი და პრეზიდენტს ხელმოსაწერად წარუდგინა.

ირაკლი ალადავილი

MAP-ისთვის ბრძოლა პოლიტიკურ კულისაბუი მიმდინარეობს

MAP-ში არმიტება, შესაძლოა, საქართველოს ტერიტორიაზე შეიარაღებული კონფლიქტების განახლების საფუძველი გახდეს

ეს დღეები თანამედროვე საქართველოს ისტორიაში ერთ-ერთი ყველაზე გადამწყვეტია. მართალია, არც ცხინვალის მისაღწევაზე თან მიმდინარეობს ბრძოლა და არც სოხუმს უტყვის ვინმე, სამეფროდ, ნამდვილი „ომა“ განაღებულია. თუ ვინ გაიმარჯვებს, ამასვე ბევრად იქნება დამოკიდებული საქართველოს უახლოესი მომავალი.

„ომა“, ერთი შეხედვით, უხილავია, მას თან არც აფეთქებები ახლავს და არც დაჭრულების გრესა, მოუხედავად ამისა, არანაკლებ სასტიკია.

ლასპარაკია იმ დიპლომატიურ ომზე, რომელიც დღეს პოლიტიკურ კულისებში მიმდინარეობს და ამ დაპირისპირების მოკვარი თუმცა, მისცენ თუ არა საქართველოსა და უკრაინას ჩრდილოატლანტიკურ ალიანსში გაწევრების სამოქმედო გეგმა (MAP), რომელიც 2-4 აპრილს NATO-ს მორიგ სამიტზე, ბუქარესტში გაიმართება.

ამჟამად NATO-ს წევრი 26 ქვეყანა ორ ძირითად ბანაკებად გაყოფილი ზეპოსხსენებული საკითხის თაობაზე.

აშშ, როგორც ჩრდილოატლანტიკური ალიანსის ერთ-ერთი წამყვანი ძალა, მხარს უჭერს საქართველოსთვის და უკრაინისთვის ბუქარესტის სამიტზე MAP-ის მინიჭებას. ამ საკითხში აშშ-ის ხელისუფლები (მთელადაც იმისა, რესპუბლიკელები არიან თუ დემოკრატები) ერთხელადანი არიან.

თორი სახელში იცანა, რომ არავითარ შემთხვევაში არ შეიძლება იმ ტემპის შეტყობა, რომელიც NATO ამბოსავლითსკენ გაფართოვდება. ამბოსავლით ევროპას ქვეყნებისა და ბალტიისპირეთის რესპუბლიკების ჩრდილოატლანტიკურ ალიანსში გაწევრების შემდეგ ოთხი წელი გავიდა და უკვე დიდ ხანია, დროა, NATO-ს ახალი „სისხლი“ შეემატოს. მართალია, ბუქარესტის სამიტზე ალიანსის ბუდეც წევრებად, აღბობ, მიღებენ ამბინოს, ხორვატებას და მკედონიას (თუცა, მკედონიას საბრძონოთი დევადა და მისგან სახელის – „მკედონის“ შეკვლას ითხოვს), მკედონი და არ იქნება ალიანსის ამბოსავლითსკენ გადამდებული ნაბიჯი.

იმ ეტაპზე მხოლოდ ორად ორი ქვეყანა ყოფილი საბჭოთა რესპუბლიკებიდან ევალზე ამბოს NATO-ს ზღვრულთან – უკრაინა და საქართველო.

ამბომცე არის გასაკები აშშ-ის დიდი

4 აპრილს NATO-ს ბუქარესტის სამიტის მრგვალი მაგიდასთან საბოლოოდ გადაწყვეტილება მიხედვით თუ არა საქართველოს MAP-ს...

მონიშლება, რომ ბუქარესტის სამიტზეც იხილოს MAP-ის გეგმაში ჩართილი ეს ორი ყოფილი საბჭოთა რესპუბლიკა.

აშშ-ის ამ პოზიციას მხარს უჭერენ კანადა და ალიანსის წევრი ევროპის რიგი ქვეყნები. განსაკუთრებით ეს ეხება ამბოსავლით ევროპას და ბალტიისპირეთის რესპუბლიკებს. ამ ქვეყნების წარმომადგენლებს მაღალ დონეზე არავითარად განაცხადეს, რომ მხარს დაუჭერენ საქართველოსთვის და უკრაინისთვის MAP-ის მიცემას.

მათი პოზიცია გასაგებია, – ვერ ერთი, ჩეხეთი, უნგრეთი, პოლონეთი, ბულგარეთი თუ რუმინეთი ცოტა ხნის წინ თავადაც ისევე ისწრაფოდნენ NATO-სკენ, როგორც დღეს საქართველო, და ამბომცე კარგად იცნობენ შექმნილ პრიობლებს.

მეორე მხარეში კი ის არის, რომ NATO-ში ამბოსავლით ევროპას და ბალტიისპირეთის ქვეყნების სწრაფ გაწევრებაში დიდი როლი შეასრულა აშშ-მა, ამბომცე ეს ქვეყნები თავს ერთგვარად დაფალებულად გრძობენ თერთი სახლისგან და მის მოთხოვნებს დიდ ანგარიშს უწევენ.

როგორც ზედათ, NATO-ს წევრი ქვეყნების დიდი ნაწილი თანახმაა, ბუქარესტის სამიტზე MAP-ში ჩართვის უფლებას მიცეს საქართველოსა და უკრაინას, მკედონი ჩრდილოატლანტიკური ალიანსის წესდებით, გადა-

წევრულება მხოლოდ მაშინ მიიღება, თუკა ალიანსის წევრი 26-ე ქვეყანა ამასვე თანხმ იქნება.

და სწორედ აქ იწყება პრიობლები. მეტერი ევროპის“ გავლენიანი ქვეყნები, – გერმანია, საფრანგეთი, იტალია, ესპანეთი, საბრანზი და, რატომაც, ნორვეგიაც წინააღმდეგი არიან წესის (შეიძლება მომავალ წლებშიც) MAP-ში ჩართის საქართველო და უკრაინა. ამ „შესანიშნავ“ ექვსეულში წამყვანი პოზიცია გერმანიის ფედერაციულ რესპუბლიკას და მის კანცლერ ანგელა მერკელს უკავია.

სხვათა შორის, გერმანიის ყოფილი კანცლერი გერმარდ შროდერი და საფრანგეთის ყოფილი პრეზიდენტი ფრანკუა რუჟე დიდი წინააღმდეგი იყვნენ საქართველოს ჩრდილოატლანტიკურ ალიანსთან დაახლოების სწრაფი პროცესისა.

როდესაც ევროპის ამ ორი გავლენიანი სახელმწიფოს მეთაურები შეიკვდიდნენ, გერმანიის სათავეში ანგელა მერკელი მოვიდა, ხოლო საფრანგეთის პრეზიდენტად ნიკოლა სარკოზი აირჩიეს, კანადა დიდი იმედი, რომ გერმანიისა და საფრანგეთის ახალი მეთაურები პოზიციას შეიკვდიდნენ ამ საკითხზე, მკედონი როგორც მოვლენებებს ცხადყო, ასე არ მოხდა. მტრიც, რამდენიმე დღის წინ გერმანიის კანცლერმა ანგელა მერკელმა ბროუსულმა

განაცხად: „ალიანსში არ უნდა შევიდნენ ის ქვეყნები, რომლებიც რეგიონულ კონფლიქტებში არიან ჩაირთვნილი“.

მწელი გასაგები არ არის, ვის გულისხმობდა გერმანიის კანცლერი ასეთ ქვეყნებში, — რა თქმა უნდა, უპირველესად საქართველოს!

არადა, კანცლერ მერკელის პოზიცია ძალზე გასაკვირა, რადგან მანამდე NATO-ს მაღალჩინოსნებსა და თვით ალიანსის ვაჭრ-ალურ მდივანს არავითარ განუცხადებიათ მაღალი ტრიბუნლიდან, — მოუგვარებელი კონფლიქტები ხელს ვერ შეუშლის საქართველოს NATO-სთან დაახლოებას!

ბუნებრივია, ჩნდება კითხვა, — რატომ არიან საქართველოსთვის MAP-ის მაცემის კატეგორიული წინააღმდეგი ევრობის ზოგიერთი გავლენიანი ქვეყანა და უპირველესად, გერმანია?

პასუხი ძალზე მარტივია, — ბერლინიც და პარიზიც ანგარიშს უწევენ მოსკოვის კატეგორიულ წინააღმდეგობას, საქართველო და უკრაინა ჩრდილოატლანტიკურ ალიანსთან უფრო დაახლოებული ან მის რეგებში იხილოს!

გერმანია თუ არა, რეალობა ასეთია, — რუსეთს დღეს აქვს ძალა, რომ ზეგაულებნა მოახდინოს ევრობის დიდ ნაწილებზე სამკოთა პერიდიკან განსხვავებით, ეს ძალა დღეს რუსული ტანკების არმადებსა და ევროპისთვის დამხმარებელ ბირთვულ რაკეტებზე ნაკლებადაა დაფუძნებული.

კრემლის ევროპაზე ზეგაულებნის მთავარი ბერკეტი დღეს ტერორისტურებელი, — ნავთობი და ბუნებრივი აირია.

რომ არა რუსეთიდან ევროპაში მიწოდებული შერადებით იაფი ნავთობი და გაზი, ევროსა დღეს ეკონომიკურ კრიზისში იქნებოდა.

ქართველი ჯარისკაცები დიდი ხანია NATO-ს დროშის ქვეშ სამშვიდობო მისიის ასრულებენ კოსოვოში (KFOR) და მზად არიან გაემგზავრონ ავღანეთში (ISAF)

აქედან გამომდინარე, თავად განსაუკეთ, — გერმანიის კანცლერი ან სფრანგეთის პრეზიდენტი უსაწყვოდ და უგაზოდ დარჩენილ თავიანთ ამომრჩეულებს ერთი პატარა საქართველოსთვის გადაამტკიცებენ?

რა თქმა უნდა, არა.
გარდა ამისა, არის მეორე მიზეზიც. „ბერლინ ევროპა“ ყოველთვის ეჭვით უჭერებდა აშშ-ის გაძლიერებას აღმოსავლეთ ევრობის ქვეყნებში. ამიტომაც არც ბერლინში და არც პარიზში არ სურთ, კიდევ უფრო გაძლიერდეს ვაშინგტონის პოზიცია ევრობის აღმოსავლეთ ნაწილში.

4 აპრილისთვის გამოჩნდება, ვინ მოიგო პოლიტიკურ კულისებში ბრძოლა, — თუკ

საქართველოსა და უკრაინას ერთად მიცემს MAP-თან მონათების უფლება, ეს უპირველესად აშშ-ის პოზიციას და ჩვენი გამარჯვებაც იქნება.

არის იმის შესაძლებლობაც, რომ მხოლოდ უკრაინას მისცენ MAP-ი, რაც საქართველოსთვის ერთ-ერთი ცველაზე ცუდი ვარიანტი იქნება, რადგან ბლოკური პრინციპით ორ ქვეყანას ერთად უფრო ადვილად შეუძლია MAP-ის შესრულება.

თუკი ბუქარესტის სამტებზე საქართველო MAP-ის გარეშე დარჩა, ეს ნიშნავს, რომ ძალზე დაიძაბება სიტუაცია კონფლიქტის ზონებში.

მოსკოვი იგრძობის, რომ მისმა ზეგაულებნამ ევრობის წაშლენ ქვეყნებს სასურველი ნაყოფი გამოიღო, რომ ერთგვარად განსუქლება შეუტანა NATO-ს სწორი ქვეყნების ერთობაში.

გულმოდებული მოსკოვი, სავარაუდოდ, შეცდება უფრო შორს წაყვედეს და რაღაც სახით აღიაროს ცხინვალისა და სოხუმის სეპარატისტული რეჟიმები, რასაც ერთხელ „შერტცენილი“ ევროპა ნაკლებად გაუმალიანდება, ყოველივე ამის კი, ალბათ, მოჰყვება ოფიციალური თბილისის ადეკვატური ზომები საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობის დასაცავად...

კონფლიქტის ზონებში განახლებული საბრძოლო მოქმედების შეჩერება უკვე ძალიან მწელი იქნება და ამას უარყოფითი წეული იმ ქვეყნებსაც (გერმანიასაც და სფრანგეთსაც) ექნებათ შეტანილი, ვინც საქართველოს ჩრდილოატლანტიკურ ალიანსთან სწრაფად დაახლოება მოსკოვის რდით თუ შშმით, დააუზრუნვეს...

ირაკლი ალადაშვილი

თურქული გრანტი საქართველოს საზღვაო კალაბრისთვის

საზღვაო სპეციალისტები მომზადდებიან, რისთვისაც თურქ კოლეგებს განსაკუთრებულ მადლობას უხვდი, – განაცხადა ვიცე პოლკოვნიკმა აღმოსავლეთ ოსეთში მდებარე საქართველო-თურქეთის შორის სამხედრო თანამშრომლობის შესახებ კომენტარი საქართველოში თურქეთის რესპუბლიკის შეიარაღებული ძალების სამხედრო ატაშემ გააკეთა:

„ამჟამინდელი ქართველ მეზღვაურებს შეუძლიათ უახლესი მოდიფიკაციის ტექნიკური საშუალებებით მცურავი საშუალებების გადაადგილება მაქსიმალურად გააერთიანონ. მათ შორის, წყალქვეშა მზად ვართ, ქართველ კოლეგებს მომავალშიც დავუხმობართ, რაც ორ ქვეყნას შორის სამხედრო სფეროში თანამშრომლობას კიდევ უფრო გააღრმავებს“, – განაცხადა სუფერ აჯარომ.

თურქეთის რესპუბლიკამ საქართველოს სამხედრო-საზღვაო ძალების რადიოტექნიკური სანავიგაციო მოწყობილობები გადასცა.

ტექნიკური აღჭურვილობა საქართველოს შეიარაღებულ ძალების მარნეულის სამხედრო ავიაბაზაზე, სამხედრო გრანტის ხელშეკრულებისა და ლოგისტიკის ოქვის ფარგლებში, თურქულ მხარესთან 2005 წელს ხელმოწერის საფუძველზე გადმოცა.

მიღება-ჩაბარების აქტს 14 მარტს, მარნეულის სამხედრო ტერმინალის ტერიტორიაზე, ხელი საქართველოს შეიარაღებული ძალების გაერთიანებული შტაბის ლოგისტიკური უზრუნველყოფის დეპარტამენტის უფროსმა, მაიორმა ნიკოლოზ ტბნიაურმა, ხოლო თურქული მხრიდან დაკავშირებული უფროსმა, შტაბის მაიორმა ამედი ქოსემ მოაწერეს.

ქართველ მეზღვაურებს ტექნიკური აღჭურვილობის მიღება საქართველოს გაერთიანებული შტაბის უფროსის მოადგილემ მოულოცა.

„საქართველოს საზღვაო ძალები თანამედროვე ტიპის სისტემებით აღჭურვება. უახლოეს მომავალში ტექნიკას სამხედრო ხომალდებზე თურქი სპეციალისტები დაამონტაჟებენ. მათი დახმარებით

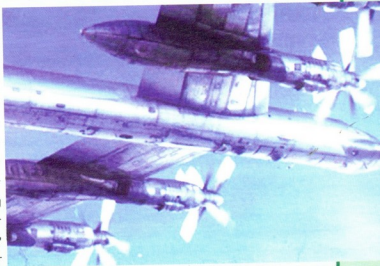
ოფიციალური ცერემონიის დასრულების შემდეგ სტუმრებმა გრანტის სახით გადმოცემული რადიოტექნიკური აღჭურვილობა დაათვალიერეს. მათ შორის: სამი ერთეული GPS-ი, სამი ერთეული სანავიგაციო კომპასი, შეიდი ერთეული სიდრამის საზომი ხელსაწყო და აძღვნივე რადიონობის სანავიგაციო რადარი.

რადიოტექნიკური საშუალებები შეიქმნა რადიო სარბილი ხომალდზე დამონტაჟდება.

შალვა ლონდარიძე
საგარეო უწყების თავდაცვის სამინისტროს
ადმინისტრაციის საკომუნიკაციო განყოფილება
დეპარტამენტის საკომუნიკაციო და მასშტაბით
სერიოზულობის სამმართველო მთავარი სპეციალისტი

რუსმა ბომბდამშენებმა ატლანტიკის თავზე სწავლება გაიმართეს

ორმა რუსულმა ბომბდამშენმა – Ty-22-მა და Ty-95-მა – 10 საათზე მეტი გაატარა ატლანტიკის ოკეანისა და შავი ზღვის აკვატორიის თავზე. ისინი გვემურ საჰაერო პატრულებას ასრულებდნენ. პატრულების დროს რუსულ თვითმფრინავებს NATO-ს გამანადგურებლები არ ახლდნენ. შეგახსენებთ, რომ რუსეთის ფედერაციის სტრატეგიული ავიაციის საბრძოლო მორივეობა 2007 წლის აგვისტოში განახლდა, 15-წლიანი შესვენების შემდეგ. პრაქტიკულად, ყოველი პატრულებისას თავისუფალ საჰაერო სივრცეში რუსულ ბომბდამშენებს NATO-ს გამანადგურებლები ახლავს თან. ფრენების განახლების პერიოდთან დაკავშირებით შემოხვევა გახმაურდა. კერძოდ, 2007 წლის 6 სექტემბერს, როცა Ty-95-ების ვაკუუმი დიდი ბრიტანეთის საჰაერო სივრცეს მიუახლოვდა, რუსულ შორს მოქმედ ბომბდამშენებს 20 ბრიტანული და ნორვეგიული გამანადგურებელი მიაცვლიდა. ბრიტანელებმა მაშინ ეს „იარაღის უღარუნად“ შეაფასეს მოსკოვსა და ლონდონს შორის დაპლაზმირები ურთიერთობის დაძაბვის ფონზე. 2008 წლის 10 თებერვალს კი, წყნარ ოკეანის აკვატორიაში სწავლებისას, ბომბდამშენებმა Ty-95-ებმა ამერიკული ავიაშიზი „ნიმდის“ თანმშლები ხომალდების თავზე დაახლოებით 600 მეტრის სიმაღლეზე გადააფრინეს, ავიაშიზიდან მაშინვე აფრინდნენ ჰაერში სავემანო გამანადგურებლები რუსული ბომბდამშენების თანხლებისათვის.

ბრაზილია ახალი ყველგანავლებით შეიარაღდება

ბრაზილიის სახმელეთო ჯარების შეიარაღებაში ახალი უკზობის MARRUA AM2 შევიდა. პირველი რვა მანქანა 2008 წლის 8 მარტში მაწოდეს ბრაზილიის შეიარაღებულ ძალებს მე-3 ბატალიონს. MARRUA AM2 ბრაზილიურმა ფირმა AGRALE-მ შეიმუშავა, რომელიც 40 წლის განმავლობაში სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკაზე მუშაობდა. 2003 წლიდან MARRUA AM2-მა სავსელ გამოცდა გაიარა, სადაც მაღალი გამძლეობა, საიმედოობა და რემონტისთვის ვარგისიანობა აჩვენა. მანქანის კონსტრუქცია საკმაოდ მარტივია, რაც საშუალებას იძლევა სავსელ პირობებშივე ჩაუტარდეს რემონტი. მანქანაზე თავსდება შეიარაღების სხვადასხვა სახეობა, ტყვიამრეკვე M2-ის ჩათვლით, ტანკსწინაოლ მართვადი რაკეტები და გადასატანი საზენიტო-სარაკეტო კომპლექსები. გარდა ამისა, MARRUA AM2 შეიძლება გამოიყენონ კემპირისა და მართვის, ასევე სანიტარული მანქანად. არგენტინაში მიმდინარე წელს დასრულდება MARRUA AM2-ის ასაგები ქარხანა. მანქანების პირველ პარტიას არგენტინის შეიარაღებული ძალები 2008 წლის ბოლოს მიიღებს.

აშშ-მა EXCALIBUR-ი გამოსადა

ავღანიში ამერიკულმა კონტინენტმა პირველი უახლესი მართვადი ჭურვი EXCALIBUR-ები საბრძოლო პირობებში გამოცდა. ჭურვმა დაახლოებით სამიხუნე ცეცხლი გაიხსნა 155-მილიმეტრიანი M-777A2 კანონიკით, რომელიც ალჟირულია მართვის ციფრული სისტემით და, სხვა სარტოლენიო სისტემებითა შედარებით, უზრუნველყოფს მაღალ სიზუსტეს. ჭურვი EXCALIBUR-ი RAYTHEON-ისა და BAE SYSTEMS BOFORS-ის ერთობლივი ნამუშევარია. ალჟირულია ნავიგაციის სათანამზავრო სისტემა GPS-ის მიხედვით და უძრავ სამზონებზე მიხვედრის მაღალ სიზუსტეს უზრუნველყოფს. EXCALIBUR-ის შესაძლო წროული გადახრა 10 მეტრს არ აღემატება. ამერიკელი სამხედროების აზრით, ახალი ჭურვი შეამცირებს ნგრევას და მშვიდობიან მოსახლეობაში მსხვერპლს.

თვითმგებენი ბუნია გლუვლიანი იარაღისთვის

არაღის მეტ-ნაკლებად მცოდნე ადამიანისათვის კარგადაა ცნობილი, რომ გლუვლიანი იარაღით მიზანში სროლის მანძილი გაცილებით ნაკლებია, ვიდრე კუთხვილიანი იარაღით, რაც იმით ახსენება, რომ კუთხვილიანი იარაღის სროლისას კუთხვილი ტყვიას ბრუნვით მოძრაობის ანიჭებს და შედეგად, სტაბილიზაციას ფრჩხისას.

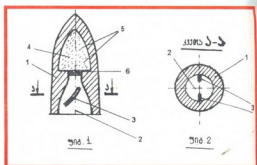
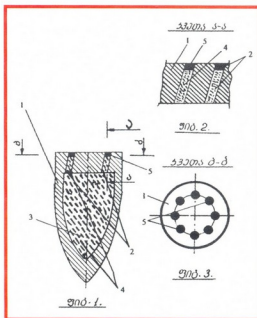
გლუვლიანი იარაღით მიზანში სროლის მანძილის და მუჯრილობის გაზრდის მიზნით, შექმნილია თვითმბრუნვადი ტყვიები, რომელთა არსი, ძირითადად, მდგომარეობს მასში, რომ ტყვიების გარეხედაპირზე ან ტყვიაში სივრცით ღერძის გარშემო შექმნილი არის შიდაზედაპირზე დამატებული დახრილი ფრთები, რომლებიც შემწველადი პერის ზემოქმედებით ტყვიას ბრუნვით მოძრაობის ანიჭებს. ასეთება: შინის, იაკინის ტყვია, ბრენჩეკს ტყვიები. მაგრამ ტყვიებში დახრილი ფრთები დამატებულია როგორც ტყვიის გარეზედაპირზე, ისე ტყვიის შიგნით შექმნილი სივრცითი ღერძული არის შიდაზედაპირზე.

ასეთი თვითმბრუნვადი ტყვიების მიზანში სროლის მანძილი და მუჯრილობა მნიშვნელოვნად იზრდება გლუვლიანი იარაღის ზვედრებოვანი ტყვიებისაგან განსხვავებით. რომელიც ბრუნვით მოძრაობა არ განაჩნობს, მაგრამ კუთხვილიანი იარაღით მიზანში სროლის მანძილს და მუჯრილობას მაინც საკმაოდ ჩამორჩება. ეს კი იმით ახსენება, რომ დახრილი ფრთები ზრდის პერის წინააღმდეგობას და აუარესებს თვითმბრუნვადი ტყვიის აეროდინამიკას.

თვითღის სახელმწიფო უნივერსიტეტში, ატლანტიკურ ხარბიკავშილის ხელმძღვანელობით, შემუშავებულია თვითმბრუნვადი ტყვიები, რაზეც „საქსატენტმა“ გასცა პატენტები №13164 და №3693. ამ ტყვიებს ბრუნვით მოძრაობა რეაქტიული ძალის შემწვეობით ენიჭება.

ორივე გამოთქვაში ტყვიებს აქვთ ნორმალური კონუსისებრი აეროდინამიკული ფორმა, ტყვიების კორპუსში შექმნილია ღრუ, რომელშიც განთავსებულია რეაქტიული საწვავი (მუხტი).

ტყვიის პირველ კარიანტში (გამოთქვაში) რეაქტიული საწვავი შეტყვეულია ღრუ შერბოვებული რამდენიმე მუჯრის ღერძის მიმართ სიმეტრიულად განლაგებულ დახრილ არხებთან (საქმენთან), რომლებიც იხსენება ტყვიის უკანა ზედა-

ტყვია ერთი საძვინით

1. ტყვია (ტყვიის კორპუსი)
2. საწვინი
3. დახრილი ფრთები
4. ტყვიის კორპუსში შექმნილი ღრუ
5. რეაქტიული საწვავი
6. პატრუტი

როგორც წინმძღბოვლად, ისე მბრუნვადი მოძრაობის ანიჭებს (ნახ.2).

ორივე ტყვიაში განთავსებულია პატრუტი, რომელიც საშუალებას გვაძლევს, ვარგულდობით დრო გასროლიდან ტყვიის რეაქტიული მოძრაობის დაწყებამდე ტყვია რეაქტიული მოძრაობა შეიძლება დაიწყოს როგორც ლლვამო, ისე ლლვადან გამოვარდნის შემდეგ. გასროლისას ტყვიაში განთავსებული პატრუტი ღერძის აღისაგან წყვს იწყებს. როცა პატრუტი ჩაიწყება, აღი მისვს რეაქტიულ საწვავს გაღვევება და ტყვია რეაქტიულ მოძრაობას იწყებს. პატრუტის წყის ღერძის რგველდობით შეიძლება ვარგულდობით დრო გასროლიდან ტყვიის რეაქტიული მოძრაობის დაწყებამდე.

კარგი აეროდინამიკური ფორმა და რეაქტიული ძალა საშუალებას იძლევა, მნიშვნელოვნად გაიზარდოს მიზანში სროლის მანძილი და მუჯრილობა, მუჯრილოვებს და გაუტოლდეს კუთხვილიანი იარაღით მიზანში სროლის მანძილს და მუჯრილობას. მაღალი სიზუსტის საქმენში კი შესაძლებლობას მოგვცემს, ამ ტყვით მიზანში სროლის მანძილი კუთხვილიანი იარაღით მიზანში სროლის მანძილზე მეტი იყოს, რადგან რეაქტიული ძალა უფრო დიდხანს უნარჩუნებს ტყვიას როგორც წინმძღბოვლად სიჭკარეს, ისე ბრუნვითა რიცხვს.

გათვლით ცხადიფებს, რომ თუ გამოვყენებთ მაღალეფექტიან მკვერე რეაქტიულ საწვავს, ტყვის სტაბილიზაციისათვის საჭირო ბრუნვითა რიცხვის მისაწიფებებად საჭიროა იქნება ტყვიის მასის 1/9-1/10-ის ტლი რეაქტიული საწვავის მასა.

ტყვია რამდენიმე საძვინით

1. ტყვია (ტყვიის კორპუსი)
2. დახრილი საწმენები
3. ტყვიის კორპუსში შექმნილი ღრუ
4. რეაქტიული საწვავი
5. პატრუტი

პირზე დახრილი საწმენების რეაქტიული ძალა ტყვიას ანიჭებს როგორც წინმძღბოვლად, ისე ბრუნვით მოძრაობას (ნახ. 1).

მეორე გამოთქვაში ტყვიაში შექმნილია ღრუ, რომელშიც განთავსებულია რეაქტიული საწვავი, შერბოვულია ერთ, სივრცითი ღერძის გასწვრივ განთავსებულ საქმენთან, რომელიც ასევე იხსენება ტყვიის უკანა ზედაპირზე. საქმენის შიდაზედაპირზე დამატებულია სივრცითი ღერძის მიმართ სიმეტრიულად განლაგებული რამდენიმე დახრილი ფრთა, რომლებიც რეაქტიულ ჰვავს თავისი ღერძის ირგვლივ ბრუნვით მოძრაობას ანიჭებს. თავისი ღერძის რველად მბრუნვადი რეაქტიული ჰვავი ტყვიას

ეს 12-კალიბრიანი სანადირო თოფის ვაზნაა რომელშიც მაიერის ორმაგი ტურბინული ტყვია დეფს. აბასთომანში მცხოვრებმა ალექსანდრე მაიერმა ეს ტყვია 1963 წელს შექმნა

კვალიფიციური კრევენი

„არსენალი“ აგრძელებს რუბრიკას, რომელშიც კვალიფიციურ პასუხს გაძეგვთ ყველა დანიტრესებულ პირს მათთვის საინტერესო საკითხებზე. კითხვებზე უპასუხებს ასოციაცია „სამართალი და თავისუფლება“, რომელიც უფრო იერიშიულ მომსახურებას სთავაზობს ნვეამდელებსა და სამხედრო მოსამსახურეებს. საკონტაქტო ტელეფონი: 95-89-80

1. რა პერიოდს მოიცავს 2008 წლის საგაზაფხულო განვევა?

მოქალაქთა საგაზაფხულო გაწვევა მიმდინარეობს 2008 წლის 15 თებერვლიდან 2008 წლის 17 ივნისამდე.

2. როდის შეიძლება გადავიხადო სამხედრო-სავალდებულო სამსახურის გადავადებისთვის დანესებული ბეგარა?

მოქალაქს სამხედრო-სავალდებულო სამსახურის გადავადებისთვის დაწესებული მოსაკრებლის გადახდა შეუძლია სავალდებულო სამსახურში გაწვევის შესების მიღებიდან 10 დღის ვადაში.

3. რომელ უწყებებში ხდება 2008 წლის საგაზაფხულო განვევა?

გაწვევა ხდება საქართველოს შვიარ-დეულ ძალებში, საქართველოს ოუსტრეისის სამინისტროს სავალდარსებების დეპარტამენტში, საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს გასამხედროებულ დან-აყოლებში.

4. პირ გათავისუფლებული იყო სამხედრო-სავალდებულო სამსახურისგან, შეიძლება თუ არა მას უარი უთხრან სხვდღმნიფო სამსახურში მიღებაზე?

მოქმედი კანონმდებლობის შესაბამისად, მოქალაქს შეიძლება დაუწესდეს შეზღუდვები სახელმწიფო სამსახურში მიღების დროს, თუ მას არა აქვს გავლილი სამხედრო-სავალდებულო სამსახური.

5. ჩემი შვილი სწავლობს საზღვარგარეთ, მოვიდა უწყება სამხედრო-სავალდებულო სამსახურში განვევის შესახებ. გთხოვთ, განმიმარტოთ, როგორ უნდა მოვიტყე ამ

შემთხვევაში?

უცხო ქვეყნის კანონმდებლობით დადგენილი წესით აღიარებული უცხო ქვეყნის უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულების სტუდენტი თავისუფლდება სამხედრო-სავალდებულო სამსახურისგან სწავლის პერიოდში. თქვენ კომისარიატში უნდა წარადგინოთ ცნობა სასწავლო დაწესებულებიდან, რომელიც ადასტურებს, რომ სავალდებულო სამსახურში გამიბახებული პირი ნამდვილად სწავლობს აღნიშნულ უნივერსიტეტში.

6. წლების განმავლობაში ვმუშაობდი პოლიციის ორგანოში, მიმოვიდა უწყება სავალდებულო-სამხედრო სამსახურში განვევის შესახებ. სამხედრო სამსახურის დროს შემიჩარწუნდება თუ არა სამუშაო ადგილი?

სავალდებულო სამსახურში წასვლის შემთხვევაში, პირს შეუწარწუნდება სამუშაო ადგილი. ამავე დროს, თუ პოლიციამ მუშაობიდა 4 წლის განმავლობაში, თქვენ სავალდებულო-სამხედრო სამსახური მოხვლად ჩაგეკუთვებათ და ჩარიცხებით სამხედრო ძალების რეზერვში.

7. ვსწავლობ მუსიკალურ სასწავლებელში, ნიჭიერთა ათწლეუმი,

ვარ 22 წლის. გამიწვიეს სამხედრო-სავალდებულო სამსახურში. გთხოვთ, განმიმარტოთ, მეკუთვნის თუ არა ვერში სამსახურ?

სამხედრო-სავალდებულო სამსახურისგან თავისუფლებიან ზოგადსაგანმანათლებლო სასწავლებლის მოსწავლენი 20 წლის ასაკამდე და უმაღლესი სასწავლებლის სტუდენტები სწავლის პერიოდში. ვინაიდან ათწლეუდ წარმოადგენს საშუალო სკეკულის სასწავლებლს, მოქმედი კანონმდებლობის შესაბამისად, თქვენ ვალდებული ხართ, მიხადილი სამხედრო-სავალდებულო სამსახური.

8. ვარ ნვეამდელი, ჩემი აღმსარებლობის გამო მოვიტოვე აღტერნატულ სამსახურში განვევა, მაგრამ მოთხოვინაზე უარი მეოტევა. როგორ უნდა მოვიტყე?

თუ თქვენ არ ეთანხმებოთ არასამხედრო, აღტერნატულ შრომით სამსახურში გაწვევი სახელმწიფო კომისიის გადაწყვეტილებას, უფლება გაქვთ ეს გადაწყვეტილება 10 დღის ვადაში გაასაჩიროთ სასამართლოში.

9. ვარ დაავადებული ბრონქული ასთმით. გავიერე სამედიცინო გამოკვლევა და დამიდგინეს, რომ მაქვს მსუბუქი ფორმის ასთმა და ვარ შეზღუდულად ვარგისი სამხედრო სამსახურისთვის. გროვთ, განმიმარტოთ, რას ნიშნავს აღნიშნული დასკვნა, გამიწვევენ თუ არა მომავალში სამხედრო-სავალდებულო სამსახურში?

ვინაიდან დაავადების გამო გვწნეს სამხედრო სამსახურისთვის შეზღუდულად ვარგისად, თქვენ არ გაგიწვევენ სამხედრო სამსახურში მშედობიანობის დროს და ჩარიცხებით რეზერვში.

10. მეყვს მცირეწლოვანი შვილი, ასევე ველოდებით მეორე ბავშვს. მეკუთვნის თუ არა სავალდებულო-სამსახურისთვის ვაგალო?

სამხედრო-სავალდებულო სამსახური გადავადდებათ, თუ თქვენი შვილი 3 წლამდე ასაკისაა. სხვა შემთხვევაში ვალდებული ხართ, იმსახუროთ. მხოლოდ მეორე შვილის შეტების შემდეგ გათავისუფლებით სამხედრო სამსახურისგან.

თმის გაღანერგვის კლინიკა
«თალიზი»
 თმის გაღანერგვის პირველი სემსიოლიზებული კლინიკა ამიკარაქასისში

პირველიანი გამოსილივაა, ხარისხი, გარანტირებული შედეგები
 უახლესი ამიკარაქული მეთოდიანი. გმლოდ ჩვეთმასი ფოლიკულური გარამონივარების მასშტაბური ტრანსპლანტაციები, სტარომაქსაროსიოალი ტექნოლოგია, FOX-პროცედურები, წარგებისა და წარგებლის ბალანსირება

თმის გაღანერგვა სტიმულირება 2-3 საათში უმბჰივწვალუოდ
 გაღანერგვილ თმა განგარკივად იზარგავს და არ სწიპა.
 კონსალტაციები უფასოდ და ანონიმიურად

გულავეგვის ქ. 22, მისაზღვრეების კოსკიტალი, III სართული
 ტელ.: 25-37-39; 37-50-89; 899-53-07-10 www.talizi.ge

პლანირების ინდივიდუალური მოდული „სქაიბორდი“ (პიმ) ახალზელანდიური ფირმა „სქაიბორდის“ სპეციალისტებმა შეიმუშავეს. ის განკუთვნილია თვითმფრინავებიდან და შეუღლმფრენებიდან, 10700 მ სიმაღლიდან სამწვრო მოსასხურეების დესანტრებისათვის, უზრუნველყოფს მათ უსაფრთხო ფრენასა და გადასვლის წერტილიდან შორ მანძილზე შევილობიანად დაეჯდომის როგორც დასაჯდომი ზერხებით, ასევე საპარაშუტო სისტემებით.

პლანერი პიმ-ი ნახშირბადასტიკისგან არის გაკეთებული და 40-ზე მეტი დეტალიდან შედგება. ფრთა და სტაბილიზატორი ეკეცება, მათი გამოწვევა თვითმფრინავიდან ელექტრული პნევ-მაიმბრავით შედესანტეს ჩამოვების წინ ხდება. შედესანტე მოდულზე პირველ წევს, ფრენის მიმართულებით, და პიმ-ზე მიმაგრებულია სწრაფად გასხნადი საკეტებით. დიდი სიმაღლიდან გადმოხტომისას პარაშუტისტი სტანდარტული საპარაშუტო კანკაბადის ხელსაწყოთი სარგებლობს. მოდულის პარაშუტისტთან ერთად ჩამოვდება სატვირთო რამპასთან შეჯახების შედეგად ხდება. პარაშუტისტი მოდულს მოდულის მომრგვალებულ ცხვირში განთავსებული სახელურით მართავს, მისი სივრცე კი სიმაღლისა და მიმართულების ელერონებისა და საჭეებს გადაეცემა.

ნავეიგაციურ მოწყობილობაში შედის კომპასი, სიმაღლმზომი, სასაერო სიჩქარის ინდიკატორი და რადიო-მიმღები აპარატურა.

დასაჯდომი ზერხით დაეჯდომისას გამოიყენება 20 სმ დიამეტრის ბორბლიანი შასის წინა ღვარი (განთავსებულია მოდულის კორპუსის ცენტრალურ ნაწილში) და ნაკლები დიამეტრის ბორბლებიანი შასის აუქციკავი მირთავი დგარები.

უცხოური მასშედა აღნიშნავს, რომ პიმ „სქაიბორდის“ გამოცდებისას დადასტურდა გაანგარიშების მახასიათებლები, ასევე დამუშავდა დესანტრების, ფრენის მართვისა და დაეჯდომის ზერხები.

„არსენალი“ ინცეხს ახალ რუბრიკას „სამხედრო სიახლეები“, რომელშიც ჩვენს ერთგულ მკითხველს შევთავაზებთ თანამედროვე და პერსპექტიულ სამხედრო ტექნიკისა და აღჭურვილობის სახეობებს. „არსენალის“ რედაქციის სურვილია ფორნალის მკითხველს მუდმივად შექონდეს ინფორმაცია თუ როგორ და რა მიმართულებით ვითარდება მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნის არმიების შეიარაღება და აღჭურვილობა.

„სქაიბორდი“ — სათავაპო სარიოფული ვაჰაჰასხეხისტვის

სიგრძე	—	2,3 მ
ფრთის ტაქანი	—	4,88
დესანტრების დიამეტრი	—	3000-10700
პლანირების სიჩქარე	—	300კმ/სთ-მდე
ჩამოვების შემდეგ	პლანირების დრო:	
3650 მ	სიმაღლიდან	— 10-15 წთ.
7600 მ	სიმაღლიდან	— 55 წთ.

უნივერსალური „მეურვე“

ამერიკული შეჯავშნული საბრძოლო მანქანა M1117 Guardian (4X4) 1999 წლიდან გამოდის. მან შეცვლია ჯავშანავტომობილი M1114 HMMWV, რომელიც, როგორც სხვადასხვა ცხელ წერტილში საბრძოლო მოქმედებებში ცხადყო, არასაკმარისად იყო შეჯავშნული. ამჟამად წარმოებულა 1900 ერთეული M1117. „გარდიანს“, ძირითადად, ეყენებენ საპატრულო მანქანად სამხედრო კონფლიქტის თანხლებითვის, ასევე არის აწმ-ის სახმელეთო ჯარების სამხედრო პოლიციის შეიარაღებაში. ასეთივე ავტომობილები ჰყავთ ერაყში, ავღანეთში, გერმანიასა და კოსოვოში მომსახურე აწმ-ის ჯარების ქვედანაყოფებს.

მილიანშენადული შეჯავშნული კორპუსი და კომპოზიტური მასალებისგან დამზადებული კიდეული პანელები უზრუნველყოფს გეიპაისა და დენსანტის 12,7 მმ-ზე კალიბრის იარაღის ცეცხლისგან, ასევე, ზოგიერთი ტიპის საარტილერიო ჭურვებისა და ნაღმების ნაშხვერვებისგან დაცვას. მაგალითად, გეიპაი ბრძოლისუნარიანი რჩება ბირბლებექვე 5 კგ-ზე ასაფეთქებელი ნივთიერების მასის მქონე ფუკასური ნაღმის აფეთქების შემდეგაც.

M1117 „გარდიანს“ ძირითადი ტექნიკური მახასიათებლებია: გეიპაი 4 კაცის შემადგენლობით (საპატრულო ვარიანტში), საბრძოლო მასა – 13408 კგ, სიმაღლე – 19,39 ცხ. ძალა/ტ, სიგრძე – 6,07 მ, სიგანე – 2,56მ, სიმაღლე – 2,59 მ, კლირენსი – 0,46 მ, მოხვევის რადიუსი – 4,17 მ. 260 ცხ. ძალის მქონე დიზელის ექვცილინდრიანი ძრავა უზრუნველყოფს შოსეზე მაქსიმალური სიჩქარით – 100 კმ/სთ-ით მოძრაობას. შოსეზე სვლის მარაგი 708 კმ-ს შეადგენს. მანქანას შეუძლია 85,5 კმ/სთ სიჩქარის განვითარება 28,5 წამში. გადასალახავი დაბრკოლებები: 0,6 მ სიმაღლის ვერტიკალური კედელი, 1,5 მ სიღრმის თავთხელი (მოუშვადებლად).

ძირითადი შეიარაღება: 40 მმ-იანი ეუმმარსატორცნი Mk19 MOD.1, შეწყველებული 12,7მმ-იანი ტყვიამრტყვეი M2HB და კეაშლის ეუმმარების ორი შოთხებული გამშვები დანადგარი. ძირითადი შეიარაღებისათვის საბრძოლო კომპლექტი: 600 ჭურვი და 800 ვაზნა. მანქანა აღჭურვილია რადიოეული, ჭიმური და ბიოლოგოური (HXL) დაცვის სისტემით, ავიატრანსპორტაბელური.

M1117 „გარდიანი“ იწარმოება ჯავშანტრანსპორტიორის, საბრძოლო-სადაზერეო, სამეთაურო-სამტაბო, სანიტარული, სარემონტო-საეკუკაციო და საბრძოლო დანიშნულების სხვა მანქანების ვარიანტებად.

ორკულაბი პოლიტიკა და სპეცსპეცპრეზი

80-იანი წლების ბოლოა. საქმითა კავშირში გაგანა პრესტრიაკა. მოსკოვში, არაბტუ მუხამბეჯე. ვრცელდება ხალხის კვლევის მიპრობრობებიც კარს შპორტობდნენ... ლერინს, სტალინს, გერტრე I-სა და კავეჯ ზოვიერი სხვა ისტორიულ პარს. ეს ორეულები ლუკამაურს „დადეგოლი კავშირში“ მსეკსები მოულოდნენ. მამს საქმითა კავშირში ეს უცხი ხელი იყო, დღეს კი გვირა სტეკლევიში მოუ სწორედ ორეულების ევეტრუ აგებლი განსაკუთრებით რუსეთში ვანეთიანს ეს მიხნეს. ინტერნეტში შეიძლება აშკარა განცხადებასაც წააწიოთ. „კუხერი, ვერაჟი მას დადების დღეზე სურვირში მოუწყით? მამს შევიძლიათ ინტერნეტში გამოიწერიო ცოცხალი პრეზიდენტ პუტინი“. ბუნებრივია, ეს პუტინის ორეული იქნება.

ორეულები იდენტურ ფენერ ხელშეწყობა და დიქტატორთა სამსახურში. რაც უფრო ტრანში და შეუბრალებელი იყო ხელისუფლება, მით დიდი იყო შერისხების შიში და ამიტომაც არა ერთი და ორი ორეული ჰყავდა დიქტატორისთვის ვანკოვინო სანაშაურს, ხანჯალსა თუ ტყეის ახრავრ უმსხრავლობა მისი ორეული. XIX საუკუნის მორე ნახევრიდან ზოვიერი ტყეების სანაშაურებშიც მიხედნენ ორეულების გამოყენების დღე შესაძლებლობებს სადეგოლი ოპერაციების ჩატარების დღეს. ეს კი, როცა სახელმწიფოს მთავრების სულ უფრო ხშირად უხედათ ხალხში ვასელა და მრავალიც ხოვან შერებებში მონაწილეობა, ორეულების მამსწერილობა კავეჯ უფრო გაიზარდა. თუკა ხელისუფლების უმაღლეს პარს ორეულების არსებობა ისევე ვასაღებლობებოდა, როვირც კლბის ასაკი.

ბრიტანული ფელდმარშლის ორეული

მორე მსოფლიო ომის დროს, 1944 წელს საფრანგეთის სანაპიროზე დესანტის ვადისხმის შესანიშნავად, ანტაპოლტერეობს

კოალიციამ „ორეულის ოპერაცია“ ჩაატარა. დიდი ბრიტანეთის მიწის ერთ-ერთი ავტორი, რომელიც ძალზე წაყავდა მოკავშირეების ჩრდილოეთ აფრიკაში განლაგებული სამხედრო დაეკუფების სარდალს, ფელდმარშალ მინტეიგერის, გამაწვევის ფელდმარშლის მუნდირი და ორი თეთი-მუნდირიანია და დიდი ამალით ვაგზანენს ვითობა საინსპექციო შემოსუბაზე ვინაღატარას და ჩრდილოეთ აფრიკაში ვერმანის დახვერვამ ეს სასწრაფოდ ბრლინის შეატყობინა, სადეკ კავეჯ უფრო ვანუქტკიცდით აზრი, რომ მოკავშირეები მორე ვითობის ვანსნას იტალიაში ან ბალკანეთზე აინტენდენ და მოელი ვავეტის ითიკენ მამართის. მოკავშირეებმა კი ძლიერის კონტინენტზე შეჭრის ოპერაცია წარმატებით ჩაატარეს.

ჰყავდა თუ არა პიტერის ორეულები

ეს კითხვა 1945 წლის 30 აპრილის შემდეგ ვახდა აქტუალური. თოვცალური ვერსიით, ამ დღეს ადეგო პიტერებს და ევა ბრანუმს თავი მოიკლეს. მათი ნახევრად დამწვარი ცხედრები საქმითა კავშირის არმიის სპეციალურმა ნაწილებმა აღმოაჩინეს. სტალინის ეჭვი ღრინდა, კავეჯ ხშირად გამაცურა ამ ნაძირალოში. სიცოცხლის ბოლომდე ხეჯრიდა და დიქტატორს, რომ ვარდაცკელი ფორერის ორეული იყო, ხოლო თავად პიტერი სამხრეთ აფრიკაში იმდობოდა. სტალინის დაეკუბის მიხეზი ნამდვილად ჰქონდა, რადან ომის დასრულების შემდეგ მრავალი ამგვარი ვერსია ვაერცელდა.

ერთ-ერთის თანახმად, 1941 წელს ვესტპოს შუგ მოელერს მათსენეს, რომ ბრესლაუში, პოდეგრავოდ ფაბრიკაში მუშაობს ინჟინერი გუსტავ ველერი, რომელიც საიცინად ჰყავს პიტერის. მალე ინჟინერი ვარეგოვად, საწრული, ვესტკელავითა და მუტეველები ფორერის ნამდვილი „ქურდასლი“ ვახდა. ის რამდენჯერმე გამოვიდა მრავალითაჟან მიტინგზე და მუხნებარ სიტენე წარმოიქვა, მერამ მისი ბედი ვადანწეხბილი იყო.

1945 წლის 30 აპრილს ორეულის (ვერსიის) პიტერის მუნდირი ჩავეტს, შუხეჯ „ვალტერის“ პისტოლეტით მოკლეს, ხალინაში ვაახვეის და ევა ბრანის ცხედრთან

ერთად ნახვერად დაწვეს. შუხეჯე კორეე ისე დამარხეს, რომ ადეგოდ ეძიებო. თავად ფორერის კი ბერლინში მამალია მათსენას, შუხეჯე კი ლათინური აფრიკის ერთი ქვეყანას შუაფარა თავი.

სტალინის ორეულები

საქმითა დიქტატორის ორეულის მოგეს მწელი საქმე იყო, ამიტომ ვაჯ ორეულის უმართლებდათ. სხვადასხვა ვერსიით, მას რამდენიმე ორეული ჰყავდა. ზოვიერი ისტორიკოსის მტკიცებით, სადეგოლი ვადანწეხბილება სტალინის ორეულების შესახებ 1935 წელს, სერგეი კარივის მველოობის შემდეგ მიიქცა.

შეაფთავდა, ვინცელი ბუღალტერი ევერ ლუბიკი წითელ მოედანზე სახეში ადეგოლებს ესაძებოდა სტალინის მავერად იღებდა უცხოების დედეკაციებს და საწრამბროსი სამწეფოლი კონფერენციების დროს „საოადარიე ბუღალს“ როლს ასრულებდა. ამ ვერსიის თანახმად, ლუბიკი ვადეგოლის სისხლთან რუქისებს და ღრმად მოხუცი მოსკოვში, 1981 წელს ვარდაცვალა.

სტალინის ორეულად ასახლებენ ავრეგო შუა აზიის (ზოვიერი თინორმაკითი, ჩრდილოეთ კავკასიის) ერთ-ერთი რუსულიკის მვედრის, სახელად რამდეს, რომელიც მორე მსოფლიო ომის დროს სტალინის ფარავაში გამოიწვიბილი მოულოდნელად ეწვეიდა ხოლმე ფრინტზე საქმითა ვარისკაცებს, ხან კი მოსკოვის სტალინს გამოიწვიბოდა მისახეობის ვასამსწეველად.

ერაყელი დიქტატორის ორეული

სადამ ჰუსეინი ემშა კოლიტიკოსი და ტრანში იყო. როცა სჭირდებოდა, ამერაკლების მეგობარი იყო, ხან კი საქმითა კავშირის და შემდეგ მოსკოვის მთავარი დასაყრდენი არაბულ რუსეთის სანამწეველოში კი არავის ეჩიბობოდა და საწრუარი უსაფრთხოების დაეცვა და ვერადებლას უომბოდა. ამიტომაც ორეულების შერეკვას ძალზე სწრიოზულად ეკავებოდა ვერმანელი ექსპერტის, დეტერ პოუმანის, შუგასინით, რომელიც სადამ ჰუსეინის უწრასწერილი 15 წლის მანძილზე ვადეგოვული რამდენიმე ათასი ფოტო და ვაფეგამაშის-მუბეჯა შეისწავლა, ერაცელ ტრანის სულ უფრო ოთხი ორეული ჰყავდა. ერთ-ერთი ვერავ ალა-ამარი იყო, რომელიც საიცინად ჰყავდა სადამ ჰუსეინის. ამ ორეულმა ვერლაზე მამწეველოვანი ვაფეგამა 1992 წლის 26 ივლისს მიილი, მას სადამის მავერად-მდინარე ტეროისი ვაფეგურა. ამ ფაქტმა, რომელიც უნდა აიტყვა მსოფლიოს მამსედიამ, ეველას დაანახვა, რა ვანმრთელი და

ფული, პოლიტიკა და

საქსამსახურები

(დასასრული)

ვისი აგენტი იყო
მილიარდერი მედიამაგნატი

კაცა, რომელიც სიცოცხლეშივე ლეწუნდა იქცა, ძალზე სკანდალურად დაიღუპა. კუმშირიტება, რომ სიცილიშიაც კი უნდა გაუმართლოს კაცს. ბრიტანელი მუდამაგნატი რობერტ მაქსველი თავის ახსნა-აღივლით „უფლი გისლენზე“ იყო და ძალზე რთული სიტუაციიდან გამოსვლის მიძებნას ცდილობდა.

მაქსველი 1991 წლის 5 ნოემბერს, კანარის კუნძულებთან, იასტიდან გაუჩინარდა. ოთხმეტწასობანი ძებნის შემდეგ მისი გვამი შუა ზღვაში, შამული იპოვეს. ძალდაობრივი სიცილის ნიშნები არ ეტყობოდა. დაგინიზი ძალზე ნაცნობი და ტრანზიტული, – გულის შტეცივი გარდაცვლულა იყო. თუმცა, მაქსველის პირადი ეჭმი ამტკიცებდა, რომ ოლიგარქს კაიეთი გული და ვანძირილობა ჰქონდა.

ის იერუსალიმში დაკრძალეს. სამლოეარი პროცესის ისრაელის პრეზერვანის-ისტრმა იცხაკ შამირმა ორახრონედ განაცხადა: „მან ისრაელისთვის იმანუ მუტი გააკეთა, ვიდრე დღეს ამის თქმა შეიძლება“.

ვისი იყო რობერტ მაქსველი

აბრამ ჰოხი 1923 წლის 10 ივლისს დაიბადა. ჩეხოსლოვაკიაში, დარბი იერაული ხელისნის ოჯახში. მერე მსოფლიო ომის დროს ახალგაზრდა აბრამი უკვე იან ჰოხი გახდა. ის იბრძოდა საფრანგეთის პარტიზანულ რანგებში, შემდეგ კი გერმანული ჯარის კარვად ცოდნის წყალობით დიდი ბრიტანეთის არმიის ყო-რთიო დანაყოფის დაწვერვის ოფიცერი გახდა. მაშინ დღესიდი ელისად იქნობდნენ. ომის შემდეგ უკვე მოტლანდორ ყაიდაზე შეიცვალა ვეარი, რობერტ მაქსველად იქცა და კაპიტნის ჩინით ინგლისის კონტრაზაზერვაში ჩაირიცხა. 40-ანი წლების ბოლის საგამომცემლო ბიზნესი დაიწყო და ბრიტანეთის სექსამსახურებთან ოფიციალურად გაიყვითა კონტაქტი.

1961 წლის მაქსველმა დიდი საგამომცემლო სახლი „პერგამონ-პრესი“ იყდა. მისი მუდამაგნატი განსაკურებით 80-ანი წლებში გაძლიერდა, როდესაც ექვსი ბრიტანული გაზეთის, მათ შორის, სკანდალური და დიდტრაჟიანი „დეილი მირორისა“ და

„სანი მირორის“ მეპატრონე გახდა. მისი საკურება იყო ნიუიორკის „დეილი ნიუსი“. 1990 წელს დაარსა საერთო-ევროპული გაზეთი EUROPIEN-ი. იყო საფრანგეთში ტელევიზი TF-1-ის, ესპანეთში CANAL-10-ის, ბრიტანეთში – ცენტრალ ტელევიზიონის-ის მფლობელი. აშშ-ში კონტროლის უწევდა გამოცემლობა „მაკმილანს“. ბიზნესკონკურენტების შუბრალებული მეთოდებით განაფურების გამო „მედიაზეგინი“ შეარქვეს. უფეარა მოღზენა და რუსული არაყო.

კარიერის სხვადასხვა ეტაპზე თანამშრომლობდა იტალიელ მუდამაგნატ სილვიო ბერლუსკონისა და ავსტრალიელ რუპერტ მერდოკთან.

ჰქონდა გაზეთები უზერეთში, პერესტროიკის დროს აპირებდა, უკრაინული გაზეთების შექმნას. მერამ ვეარ მასწარო. მაქსველი პოლიტიკაშიც აქტიური იყო. – ექვსი წლის განმავლობაში იყო ინგლისის პარლამენტის დეპუტატი დეპორტის-ტული პარტიიდან. იცოდა ათი უცხო ენა. დღეღაფაშ ელისებედ II-მ მას ლორდის ტიტული მიანიჭა.

სულ 400-მდე კომპანიის მფლობელი სიცოცხლის უკანასკნელ წლებში დიდი ვალში წავარდა. განსაკურებით დაიბადა ორი მუდამაგნატის – მაქსველისა და მერდოკის ურთიერთობა. მერდოკს დემანდური ფასების საშუალებით შეძელი თავის მუდამაგნატსა შეპავალი გაზეთების (უკრაინულიც) მუდამაგნატი (თამისს“) ტრაჟიის გაზრდა და მაქსველის შეფურება. მეთხველს

შეგახსენებთ, რომ ეს სწორედ ის რუპერტ მერდოკია, რომელიც ბადრი პატარაკვიციელის ბიზნესპარტნიორი და ტელეკომპანია „იმეისი“ მფლობელი თუ თანამშრომელი იყო.

მაქსველის მცდელობამ, შეეღწია დიდ პოლიტიკაში, ნაყოფი გამოიღო. ბევრ ქვეანამ მას დიდი პატივისცემით იღებდნენ პრეზიდენტები, მეფეები და გენერალური მდივნები, მათ შორის ბრიტანეთი, მათ მუდმივ, ჩაუშუქე და ა.შ.

მასზე ლეგენდაც კი შეიზხეს: გამოცემლობა „პერგამონ-პრესი“ საბჭოთა დიდრელონიდ ბრეტენის „გენიალური“ ტრიალოგი – „მცირე მისა“, „ალიონისა“ და „ყმარა“ – თავებდა და ასიათასობით ტრაჟიტი გამოცემას სულ რაღაც ან დღეში მასწარნათ. ფაქტი კა, რომ 1978 წელს ბრეტენს პირადედ მიიღო და სამოაზრობო ვიდეო გადასცა. მაქსველი გულის არც სხვა საბჭოთა ბელადებს წყვეტდა და ანტროპოვის, სუსლევის, ჩერჩიკოსა და გობამაივის „ნამრობესაც“ დიდი ტრაჟიტი ბეჭდვდა.

მან ძალზე ბევრი იცოდა

ოფიციალური ურთიერთობა სხვადასხვა ქვეყნის ხელმძღვანელებთან ზოგჯერ არაფორმალურ კონტაქტში გადაიზარებოდა ხოლმე, რისი წყალობითაც მაქსველს ბევრ საიდუმლო პოლიტიკურ და ეკონომიკურ ინფორმაციაზე მოუწუებდებოდა ხელი.

სექსამსახურების ზოგიერთი ისტორიკოსი და ექსპერტი ამტკიცებს, რომ მაქსველს

გიორგი მელიქიძე

ლი ერთდროულად ოთხი ქვეყნის სპეცსამსახურის: დიდი ბრიტანეთის მ-მ-ის, ისრაელის „მოსადის“, საბჭოთა კავშირს და აშშ-ის ცენტრალური სადაზვერეო სააგენტოს გაგლეზის აგენტი იყო. მაქსველის ახლი კავშირი საბჭოთა პოლიტბიუროს წევრებსა და დაზვერვისადილი დიპლომატიის ახლად დასტურებულია. არსებული ინფორმაციით, 1968 წლის 3 ივნისს მაქსველი კავშირს ახალმა შეუქმნა, ორი ანდროიდებს, საიდუმლოდ მიიღო და დიდხანსაც ეს-კურა შეეძლო. 1968 წლის აგვისტოში, ინგლისის პარლამენტში სიტყვით გამოხატვისას, მედიამაგნატს საჯაროდ დაუჭირა მხარი საბჭოთა ვაერების ჩესლოლოგიაკის დღედაღამე პრიაში შეტრსა.

მაქსველს საკმაოდ ინტენსიური ურთიერთობა ჰქონდა საბჭოთა დაზვერვის ხელმძღვანელებთან ვლადიმერ კროუჩკოვსა და ლეონიდ შუკაშინთან. არსებული ინფორმაციით, მასთან ოპერატიული კონტაქტი სხვადასხვა დროს ჰქონდათ კავშირს პოლკოვნიკებს: ვლადიმერ გოლოვინს, ვიქტორ ბერეზინსა და ვადიმ ბიოუკოვს. აშშ-ში ასევე ხდებოდა საბჭოთა დაზვერვის რუხინტრს, გენერალ დმიტრი იაკუშინს.

ერთ დროს დიდი ბრიტანეთის სპეცსამსახურებში მაქსველი ოფიციალურად ირიცხოვდა რაც შეეძლება იმ ვერსიას, რომ ის „მოსადის“ აგენტი იყო (ოპერატიული ფსევდონიმს „პატარა ჩხეი“), სემაროლეონის ახლოს, რადგან ესრავლი ჯოინების ოლიგარქისა და მედიამაგნატს ისრაელის სპეცსამსახურები უკრავდალქოდ არ დატოვებდნენ და მის გამოყენებას შეეცდებოდნენ. საიდუმლო ინფორმაციის გაცელის ოპერატიული თამაშებში არც მაქსველი დაჩრქობდა წყველოდა, რადგან სხვადასხვა ქვეყნის დაზვერვისგან მიღებული მონაცემები მისი მედიამაგნატის გაძლიერების აუცილებელი წინა პირობა იყო.

ვინ მოკლდა მედიამაგნატი

ერთ-ერთი ინფორმაციით, მაქსველი საბჭოთა დაზვერვამ მეორე მსოფლიო ომის

შემდეგ გადაიხარა ბერლინში, მას შემდეგ კავშირები ფარულად ემსახრებოდა მიზნისაკმაინობაში. თავად მედიამაგნატი კი საბჭოთა დაზვერვის უშიშერელოვანესი გაგლეზის აგენტი იყო. მისი გამოცდებოდა „კრემლინ პრესი“ კავშირს მეორე დასავლელი ევროპის კომუნისტურად პარტიებისთვის ფარულად გადაცემის არხად გამოიყენებოდა.

საბჭოთა კავშირის პირველი და უკანასკნელი პრეზიდენტის, მიხეილ გორბაჩოვის, თანამშრომელ ანატოლი ჩერნიაევი მეტარებში იხსენებს, რომ 1991 წლის 26 ივნისს მოსკოვში მყოფი მაქსველი გორბაჩოვს მიიღო. მაგნატი იმდენად სკანდალური ფიგურა იყო, რომ ჩერნიაევის პერსონალიტის „ამას“ ურჩია, არ შეხვედროდა მაქსველს. გორბაჩოვი ჯერ დაეთანხმა, ხოლო რამდენიმე საათის შემდეგ კი თანამშრომელს მაქსველის მიღების საათი დაინიშნა. ვინ შეაცვლევინა საბჭოთა პრეზიდენტს გადაწყვეტილება? — ეს კავშირებს შუი ვლადიმერ კროუჩკოვი იყო. ჩერნიაევის თქმით, მაქსველსა და კროუჩკოვს ერთობლივი მიზნისი ჰქონდათ(!). როცა მაქსველი საბჭოთა კავშირში ჩამოდიოდა, მას ყოველთვის უშვადლეს დინეზე შეხვედრის უხერხებუდნენ. ამას კი კავშირებს მეტი ვერავინ შეძლებდა.

არსებობს ვერსია, რომ მაქსველი აქტიურად მონაწილეობდა 1991 წლის პუტჩამდე ცოტა ხნით ადრე საბჭოთა კომპარტიის უსარმაზარო ფინანსური რესურსების დასავლელი ევროპის ქვეყნებში გადარიცხვისა და სხვადასხვა საბანკო ანგარიშზე გადახდის საქმეში.

მეორე ვერსიით, მაქსველი ისრაელის დაზვერვამ მოიცილა თავიდან, — რადგან ისრაელის დაზვერვის აგენტი იყო, ფინანსური პრობლემების მოგვარებას ისრაელის პრემიერ-მინისტრი იცხაკ რაბინისა და „მოსადის“ დამატარების გზით შეეცადა. ამიტომაც ისრაელის სპეცრაზმის მებრძოლებმა

მაქსველს იხსენებდნენ სასიცილო ინიექტია გაუკეთეს და შემდეგ ზღვაში გადააგდეს, ვითომდა გემბანზე გული გაუსდა ცოლად და წყალში გადავარდა.

ამ ვერსიის იხარებს „მოსადის“ ყოფილი თანამშრომელი, შემდეგ კი ისრაელის დაზვერვის კრიტიკოსი ვიქტორ ოსტროვსკი.

გიორგი დონიძე: ვიქტორ ოსტროვსკი დაიბადა 1949 წელს კანადაში, მოგვიანებით ისტორიულ სამშობლოში — ისრაელში წავიდა. 1982 წელს მრავალთვიანი, ურთულესი ტესტირებების შემდეგ ჩიორცხა „მოსადში“. ოთხი წლის შემდეგ სკანდალურად დატოვა ისრაელის დაზვერვა და კანადაში გაიქცა. მას შემდეგ ოსტროვსკიმ ისრაელის სპეცსამსახურებზე რამდენიმე დოკუმენტური ნივთი გამოსცა, სადაც „მოსადის“ მრავალ საიდუმლო სპეცოპერაციას ახადა ფარდა.

2003 წელს რუხერტ მერლიკის „სანი ექსპრესს“ დიდი მასალა მოუძღვნა მაქსველს და ის „მოსადის“ გაგლეზიან აგენტად დასახელდა. სტატიაში ნათქვამი იყო, რომ მან ისრაელის დაზვერვას 400 მლნ ვაერანკა სტერლინგი მოსთხოვა, წინააღმდეგ შემთხვევაში, მისთვის ცნობილი სიღუმლო ინფორმაციის გამოვლენებით დაემუქრა. ვაერითის მტკიცებით, ამის გამო „მოსადის“ მაქსველი თავიდან მოვიკლდა.

მაქსველი ხშირად ამბობდა: „რაც უფრო ბევრ საიდუმლოებას წაიღებს კაცი სამარეში, მით უფრო ბევრი გაუკეთება სიცოცხელში“.

თავდაცვ იმე წავიდა ამ ქვეყნიდან, რომ ბევრი კითხვა მისი გარდაცვლების თაობაზე (მგელეობა, თვითმკვლელობა თუ უხე-ლოდ შემთხვევა?) დღესაც პასუხუცქე-ლია. ასევე საიდუმლოა, რომელი ქვეყნის სპეცსამსახურებისთვის მუშაობდა ოლიგარქი. ისე კი, ბევრი საიდუმლოს ცოდნა ჩახ-მასზე შეეწყებოდა იარაღითაა, — ადრე თუ გვიან, გაისურვის. თუმცა, ამას პოლიტიკაში ჩართული მედიამაგნატები, ოლიგარქები და ბანკრები რატიოდაც არ ითვალ-ისწინებენ.

რობერტ მაქსველის იახტა Lady Mona K

ვინ და როგორ მოკლა ოლიგარქი და პოლიტიკოსი ივანე კვიციანი

ოლიგარქები და მედიამაგნატები ყოველთვის არიან სპექსამასურების დაკრძების და ოპორტუნოზიტორული შესწავლის ობიექტი. მაგრამ, როდესაც მათი გეზი იფოვა, ისინი საიდუმლო სამსახურების სამხრები ხდებიან.

რუსეთის ერთ-ერთი უძლიერესი კაცი ივანე კვიციანი ძალზე საინტერესო პიროვნება იყო. როგორც იტყვიან, მან თავის თავი თვითონ შექმნა.

დაიბადა 1949 წელს, სოხუმში, მუხლბული ბერძენი გვარის ოჯახში, რომელიც ძალიან ყაზახეთის სტეპებში გადასახლეს. ნიკიტა ხრუშჩოვის დროისიბიმა „ორტუპულმა“ კავალიდების ოჯახს სულზე მოუსწრა და ისინი კვლავ სოხუმში დაბრუნდნენ. მხოლოდ ცნობიტი წლის ასაკში იცხოვრა ივანე კვიციანის სოხუმში, თუმცა, როცა მოსკოვში დაიბნენ დაიწყო, ბავშვობის მეგობრები (ვახტანგ სიხინავა, ვლადიმერ ხუციშვილი და სხვები) საქმეში ჩაება, ისინი სიცოცხლის ბოლომდე მის გვერდით იყვნენ.

მანამდე კი იყო მოსკოვის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, სადაც უკრინსტისის ფაკულტეტი დაამთავრა წერდა საგზიელო სტატიებს, „ტუჯისიბიდა“ კიდევ და ასე არჩნდა ოჯახს. პრესტიჟიისკაცს უკვე აული აღილი და მოსკოვში ბატარა კაფეები გახსნა. 1991 წელს ჩამოაყალიბა „როსიბინენს-ბანკი“, გაიხსნა და გახუცეს: „კომერსანტსა“ და „დეკს“. 1993 წელს კასა ბენდუქიძისთან ერთად დაარსა გავრილიანება „რუსეთის ბიზნესმენთა მრგვალი მაგიდა“. კვიციანი 90-იანი წლებში რუსეთის ერთ-ერთი უძლიერესი ოლიგარქი და მედიამგნატი გახდა.

კვიციანი 1995 წლის 1-ელ აგვისტოს დაიწყო, როცა 46 წლის კვიციანი მოსკოვის ცენტრალურ კლინიკურ საავადმყოფოში უფრო მედიკოლოგიაში მიიყვანეს. თირკმლები და ფილტვები უკვე გათიშული ჰქონდა. მას უშეძლებდა ინფარქტი დაუდგინოს. ამას არავინ დაეკვირვებდა და მკვლავლებსაც ჩვეულებრივ დიაგნოზად დანდნენ, რომ არა ერთი გარემოება: 2 აგვის-

ტოს იმეჯ საავადმყოფოში მიიყვანეს კვიციანის პირადი მედიკანი, ახალგაზრდა ზარა ისმაილოვა, რომელიც მკურნე დღეს გარდაიცვალა. 3 აგვისტოს ბანკის ოფისში მისწრა გამომიხილები ისე ცუდად გახდნენ, რომ მათ ვადასარჩნად ექიმების ჩარევა გახდა საჭირო. 4 აგვისტოს ივანე კვიციანი კონზე მოუსვლელად დალია სული. სწორედ ამის შემდეგ დაეკადნენ ექიმები. — ხშირ იყო ამ ტრაგედიის მიზეზი უცნობი ნივთიერიბის მიწამული და გვახვები რუსეთის ოუსტიციის სამინისტროს სასამართლო-სამედიცინო ექსპერტიზის ცენტრში გადასვლენი. ერთ-ერთი ინფორმაციით, ის ექიმი, ვინც გაგვიცა ჩაატარა, მიწამული და გარდაიცვალა. საბოლოოდ ექსპერტიზამ დაადგინა, რომ ისინი უძლიერესი სინთეტიკური ფოსფორმუქტილი მიწამული ნივთიერიბით იყვნენ გარდაცვლილი.

ამ შმამის თავისებურება ისაა, რომ მიწამულს სამშობლოში ინფარქტის სიმპტომების ძალზე წაგავსა და რომ არა ისმაილოვას სიკვდილი, კვიციანი დარწმუნებული იყო ექიმების პირველად დაინფორმირება.

რუსი ექსპერტების აზრით, ეს შმამი ოუციანიდან არ იყო საშუათა არმის შუარადილისა და არც საბრძოლო მიწამულად ნივთიერიბათა კატეგორიში მოიქცნებოდა. არსებების საფუძვლიანი ეჭვი, რომ ის სპეციალურად ამგვარი მკვლელობებისთვის შექმნეს რუსეთში, სარაჭთვის ოლქის ქალაქ შმანში მუქარე საიდუმლო ლაბორატორიაში. ეს დაწესებულება რუსეთის ფეუსი-ბეს მოავარი მომწარმაველია.

გაბიძგებამ დადგინა, რომ კვიციანის კაბინეტი მისი ტელეფონის უკრმილი დამუშავებელი იყო ამ დივიზიონში შმამის რამდენიმე წევრით. ექსპერტი-ქამიკოსების განცხადებით, მისი ვადატარა სპეციბით შესაძლებელია მინის ჩვეულებრივი ამჟული. ადამიანის იმ ქვედად გასასტუმრებლად ერთი წევრიც საჭარისი ყოფილა. ეს შმამი მოქმედებს როგორც ჩავსონტიკის დროს, ასევე კინადაც თავისუფლად აწვეს ორგანიზმში.

გავრცელდა კვიციანის მკვლელობის საბი ვერსია: კრიმინალურ სამართლის დარიბისპირება, ბიზნესკონკურენტიების შეოქმულება და დიდ პოლიტიკაში დამევი-

დრების მკვლელობა.

სხვათა შორის, ის წლები რუსეთის ისტორიაში შეკვეთილი მკვლელობების სიმრავლით გამოირჩევა, რომელივან ყველაზე სკანდალური 1994 წელს თორ კვანტრომისთვის, 1995 გაზაფხულზე უკრინისკვლევა დალიცხვისა და იმეჯ წლის 27 ივლისს, კვიციანის მიწამული რამდენიმე დღით ადრე, ცნობილი რუსი ბანკარის, ოლეგ კიტირის მკვლელობები იყო.

კვიციანიმ გადაწყვიტა აქტიურად ჩართული პოლიტიკაში. მან შექმნა ასალი პარტია, რომელსაც მინაწილეობა ღრს მიღო რუსეთში გამართულ კვიციანი დასარწმუნებლად. მისი პარტია თანამშრომლობდა კომუნისტების დიდერ გენადი ზოვანიოს და გერმანი პოლიტიკოს რეკლამადა.

რუსეთის პოლიტიკური საქმეები იმ დროს იმდენად კრული და კრიმინალური იყო, რომ საეჭვია, ვინმეს გასარბობა დიდი აზრით პოლიტიკაში ჩართვა.

ქართველებზე ნადირობა გრძელდება

რუსეთის ფეუსი-ბეს კვიციანის მკვლელობაში ეჭვსტანალი დადგინდა არ უხვინა. 1995 წლის 31 ოქტომბერს დააკვიეს მისი ბავშვობის მეგობარი და საქმანი პარტიის ვლადიმერ ხუციშვილი, რომელც ერთი თვე აჯიდათ მკრის იზილაბორში, მაგრამ დანაშაული ვერ დაუწყტკაცეს და გათავისუფლეს. გუდა თირკმლის წელი და 2006 წლის 31 ივნისს, გავინა ანტი-ქართული კამპანიის დროს, გაახსნა, ხუციშვილი ქართველი რომ იყო და კვლევა დააკვიეს. ეს ფაქტიც შუვი პირისთვის გამოავლინა. რუსეთის მასშტაბი ისტორულად გაკვიდა, — დაკვირვულია კვიციანის მკვლელი ქართველი ხუციშვილი. დაკვირვული და მისი ადვოკატი კატკერიულად უარყოფენ ბრალდებას და ლოგიკურად ასაბუთებენ ხუციშვილის უდანაშაულობას. საეჭვი არ არის, რომ მის წინააღმდეგ ბრალდება მხოლოდ სამ ბავშვის ექსპერტება: პირველი — მიწამულის დღეს ხუციშვილიმ კვიციანის ხელისწარწერა დაკვირვებულ შეუტანა და მოკვლევა ხშირ შეუტოლო; მკურნე — ექსპერტა უცნობი პარის მიერ ფეუსი-ბეს თავისებურ ინციდენტიბი ბტინად გავრცელებას, სადაც ის ამტკიცებს, რომ შმამი მან აშოქინა ხუციშვილის. ამის მიწმუ შეკვლავ გაქრა. ორევი კი გამოიბეზის მოავარი ვერსიას ექსპერტა, — ხუციშვილი ბავშვობის მეგობარზე ნაწყვი იყო და იბიტიბი მოკალი.

„ოპოტიკრონობი“ ცნობიბდა მოსკოვის სასამართლომ 2007 წლის 24 დეკემბერს ხუციშვილი დანაშაულე ცნო კვიციანისა და ისმაილოვას მკვლელობაში და ცტრა წლით თავისუფლების აღკვეთა მოუსჯა. ამ განაჩინი, ცხადია, სიმართლე კვიციანი მიიქმალა.

მენიკ ალადაშვილი

ავიაციის და სავაერო თავდაცვა ისრაელ-არაბეთის ომში

ექვსდღიანი ომი: ანალიზი, დასკვნები, გაკეთებულები

(გაგრძელება. დასაწყისი იხ. 2008 წლის 3,4 ნომრებში)

წინა ნომრებში ჩვენ განვიხილეთ ე. წ. ექვსდღიანი ომის შესულები და მისი შედეგები. წინამდებარე სტატიამში შევეცდებით, მკაფიოდ გავაცნოთ, როგორ შეძლო ისრაელმა, ახლავაზრდა, მკვირვრისგანამ სახელმწიფომი ხანმოკლე პერიოდში მოხულოის ერთ-ერთი მოწინავე არმიის შექმნა და მისზე მრავალრიცხოვან და უკეთ აღჭურვილ არაბულ კოალიციამზე გამარჯვება ასევე განვიხილოთ, რა ზეგავლენა იქონია ექვსდღიან ომის თანამდროვე ოპერატიული სტრატეგიებისა და ტაქტიკის განვითარებაზე.

ისრაელის არმიის შექმნის მოკლე ისტორია

1949 წლის ისრაელის არმიის გენერალურ შტაბს სათავეში ჩაუდგა ახალ-გაზრდა გენერალი ადინი. პირადად მან შეიმუშავა არმიის აღმშენებლის ფორმები. საუბრულად პრიტანული მოდელი ადგილი, ხოლო კადრების მომზადებისა და მომიზნების სისტემაში ბევრი რამ შეიცვარიის გამოცდილებიდან გადმოიღო. არმიის გამოცდების დეტორების შეუმუშავება სპეციალურ კომიტეტს დაეკავა.

დოქტრინის შეუმუშავებისას სრული გეოპოლიტიკური ანალიზი გაკეთდა, რომლის დასკვნები ისრაელისთვის საკმაოდ წარუბიანი იყო. გეოგრაფიული რეალიზიდან გამომდინარე, როცა სახეზეა მოწინააღმდეგის მოსახლეობის რიცხობრივი უპირატესობა, შესაძლო ომის შემთხვევაში ისრაელი ვერ მიაღწევდა გამარჯვების მისი განადგურების. ასევე ვერ შეძლებდა ხანგრძლივი ომის წარმოებას, რადგან ომი მოითხოვდა მოსახლეობის დიდი რაოდენობითი მობილიზებას, რაც ქვეყანას ეკონომიკურ კრიზისში მიიყვანდა. ისრაელი პატარა ქვეყანაა და ამიტომაც მანევირება შესულოდლი აქვს. არ არსებობდა ასევე ბუნებრივი წინააღმდეგობები.

აქედან გამომდინარე, ისრაელს შეუძლო ეწარმოებინა ხანმოკლე ომი და მოწინააღმდეგისთვის ისეთი ზარალი უნდა მიეყენებინა, რომლის შედეგად ის დიდხანს ვერ შეძლებდა საბრძოლო მოქმედების განახლებას. სწორედ ეს მიზანი დაისახეს არმი-

ის რეგულირებისას. ისრაელის არმიას უნდა შესძლებოდა სწრაფად მობილიზება, ოპერაციების ეფექტიანად ჩატარება, ძალიანსხვევის გადატანა ერთი ფრონტიდან მეორეზე. ამ ამოცანის ხორცშესხმა კი შესაძლებელი იქნებოდა დახვეწილი სტრუქტურის, მობილიზებისა და მაღალი პროფესიონალიზმის წყალობით.

არმიის შემდეგი რეკოლუციური გარდაქმნა 1953 წლიდან დაიწყო, როცა გენერალური შტაბის უფროსად მომე დაინიშნა. დაიანმა აქცენტი პროფესიონალიზმზე გააკეთა და პროფესიონალი ოფიცრებს კარიერული ზრდის პირობები შეუქმნა. დაიანმა იცოდა, მთავარი იყო, მთავარად ვინ იქნებოდა, პროფესიონალი ოფიცრების დანიშვნა და მათთვის სამუშაო პირობების შექმნა, დანარჩენს კი ისინი თავად მაიაღწევდნენ.

რეგულირება უფრო ორგანიზაციულ ხასიათს ატარებდა. ვადერ ტექნიკურს. ისეთი უზრუნველყოფის ობიექტები, როგორცაა საცხოვრებელი, სამრეცხაოები, სახელოსნოები არმიის სტრუქტურითან გამოირიცხა. მათი ფუნქციები სამოქალაქო სექტორს გადაეცა (მსგავსი რეორგანიზაცია ქართულ არმიამი წინამობიერდა თავდაცვის მინისტრმა ჩაატარა, რაც საკმაოდ გინივრული ნაბიჯი იყო, მაგრამ, სამწუხაროდ, მას ახლდა გაუმართლებელი საკადრი წმენდა არმიისთვის მოუძლელი გუნდური პრინციპით, რომს გამოც რეგულირებამს სათანადო ნაყოფი ვერ გამოიღო).

კარდინალურად შეიცვალა ოპერაციების დაგეგმარების წესი. პასუხისმგებლობა ოპერაციის დაგეგმარებაზე დაეკისრა შემ-

სრულებელს. გენერალური შტაბი ვასცემდა დირექტივებს და მოითხოვდა ანგარიშებს მიმდინარე პროცესების ან წარმოქმნილ პრობლემებზე. ინიციატივა და დამოუკიდებელი მოქმედებები მაქსიმალურად წახალისდა.

შემო დანამს დაამკვიდრა ისეთი წესები, რომლებიც მრავალი წლის განმავლობაში მოქმედებდა ისრაელის არმიამი. ყველა მთავარი, სტრატეგიული გენერალად, სამთავრო საუბურებს მკაცრი თანამდებობით ვადიოდა, ყველაზე დაბალი თანამდებობიდან. ოფიცრთა სკოლაში ირიცხებოდნენ მხოლოდ რიგითები. განათლებასა და სოციალურ მდგომარეობას მინიშნობდა არ ჰქონდა. მთავარი იყო დივიზიის თვისებები. ვარდა ამისა, ბატალიონის მთავარი ოფიცერი ვადლებული იყო, ესწავლა, რისთვისაც მას ფასიან შეგულებას ადევნდნენ. 40 წლის შემდეგ კი ოფიცერი რეზერვში ირიცხებოდა. 45 წელზე მეტი ხნისა გენერალად კი არ იყო არმიამი (თეთრონ დადანიც 43 წლისა ვადიდა თადარიგში). უპირატესობა ენიჭებოდა ახალგაზრდებსა და ახალ იდეებს. ყველა სათვის ცნობილია ისრაელში არეულ შარონის, მეორე ამიტვისა და სხვა გამოჩენილ პირთა სწრაფ კარიერული ზრდა და მათი სახელდანი მონაწილეობა სხვადასხვა ომში.

თუმცა, იყო ასეთი ფაქტორი: ერთი კაპიტანი, ასეულის მთავარი, საბრძოლო მოქმედებისას, ლაზის სახელვართან საბრძოლო ვითაში მოწინააღმდეგის ჩასაფრებაში მოვიდა. მან თავისი მძლიერი დებოვა ვიპოვან, თეთრონ კი დამხმარე ძალის მო-

საყვანად გაეპარია. ამის გამო დაიანმა კაპიტანი ჯარიდან გაავლო, თუმც ამის უფლება არ ჰქონდა. გენშტაბის უფროსის აზრით, ასეთ სიტუაციაში მეთაურს არ უნდა მიტოვებინა თავისი უკლებლიყო საფრთხეში. სარბიტრაჟო კომისია მივიდა დასკვნამდე, რომ ხელშეკრულებით გათვალისწინებული დარღვევისთვის სასჯელი ზედტარად მკაცრი იყო და ადვანგინა ოფიცერი შეიარაღებულ ძალებში, აღუდგინა წოდება, ოღონდ ასულის მეთაურის თანამდებობიდან გადააყენეს. ეს კარგა მაგალითია იმისა, თუ როგორ უნდა წყვეტილებს ოფიცრის ბედი, არა ერთობლივად, არამედ კოლექტიურად. თითქმის დაიანის გადაწყვეტილება სწორი იყო, მაგრამ კანონის უხერხესობა მთავარია (სამხუნაროდ, ჩვენს არმიამ 2005-2006 წლებში სხვა პრინციპი დაინერგა იმეღია, მთავარი რამ აღარანადროს განმეორდება. თუმცა ერთულ შემთხვევებს ახლაც აქვს ადგილი. ახლახან გათავისუფლებულ იქნა თანამდებობიდან სამეორი თავდაცვის ერთ-ერთი პროფესიონალი ოფიცერი დარწმუნებული ვარ, თავდაცვის სამინისტროს ხელმძღვანელობისთვის რეკომენდი მიზეზი უცნობია. უფრო ცოტა ხნით ადრე არმიიდან წავიდა ერთოთხი წამყვანი მფრინავი. ადრინდელ ფაქტებზე წინასტატივში ვწერდით და ადარ გვაგრძელებ. უბრალოდ, მოვუნოდებ სარდლებსა და მეთაურებს, უფრო მეტად გათვრთხილდნენ კადრებს. ასე იოლად ნუ გამოეშვიდობებიან ომგამოვლილ და ნანსწელი ახალგაზრდა ოფიცრებს მათი კარიერის საუკეთესო პერიოდში).

1956 წლის ოპის შემდეგ მეტი ვერადლება მიექცა სხვაკო ქვედასოფლების

კანეთიარებას როგორც ტექნიკურად, ასევე ორგანიზაციულად. ავიაციისადმი ინტერესი არ შენეებულა და მისი განსავითარებლად კვლავინდებურად დიდძალი თანხები ისარგებოდა. სრული რეორგანიზაცია განიცადა სამომბლიზაციო სისტემაში.

სავსებით განსხვავებული სურათი იყო არაბულ ქვეყნებში, განსაკუთრებით, ევოპტეში. სამხერი ვადტრიალების შემდეგ ოფიცრები და გენერლები სარგებლობდნენ ისეთი პრივილეგიებით, რაც უბრალო ადამიანებისთვის წარმოუდგენელიც კი იყო. თავდაცვის მინისტრი, ფელდმარშალ(!) ამერს მინისტრის თანამდებობის გარდა, სხვა უამრავი ფუნქცია ჰქონდა დაკარებული (პირველი ვიცე-პრეზიდენტი, ფეხბურთის ფედერაციის თავმჯდომარე, მეცნიერების მინისტრი, ფეიდალიზმის ლეგიონდციის კომისიის თავმჯდომარე და ა.შ.), რაც ხელს უშლიდა თავდაცვის სამინისტროს ეფექტური ხელმძღვანელობაში. ევოპტის პრეზიდენტი ნასერი კი პირადად აკონტროლებდა თავისი ერთულ ოფიცრებისა და გენერლების დაწინაურებას. ასეთ პირობებში შეუძლებელი იყო წარმატებული რეფორმების გატარება.

საბრძოლო მოქმედებების ორგანიზაცია და უზრუნველყოფა

საბრძოლო მოქმედებების ორგანიზების ხარისხზე მისი შედეგებიც შეიძლება ემიჯეკული. ომისათვის სამხადისი არ გამოსატყობდა მხოლოდ შესყვადებით, ტექნიკის მიდერნიზაციით ან სატეკილისტეების მომზადებით. ოპერაცია დეტალურად იყო დაგეგმილი და მომზადებული. ყოველი წუთი და, ალბათ, წამიც, გათვლილი იყო მართვის ყველა რეალი. ოპერაციაში მონაწილე ძალებს ზუსტად იცოდნენ, ვინ, როდის და როგორ მოქმედება. ოპერაციის წარმატებაზე დიდი გავლენა იქონია საბრძოლო მოქმედებების ყოველმხრივი უზრუნველყოფის ხარისხთანად დაგეგმარებამ და ორგანიზებამ.

შვედის შინიღების მზახა მოულოდნელობის მიღწევა იყო. ერთ კურიოზულ ფაქტს მოვიყვან. 1967 წლის 5 ივნისს ჩვეულებრივად დაიწყო. ევოპტის საპერიო ძალები მზად იყვნენ ომისათვის. გამანადგურებელი 5-წუთიან მზაფორენაში იყვნენ. ღამის ცვლის პატრულები საწვავის გასამართავად დილის 7 საათსა და 35 წუთზე დასხდნენ. ისრაელის 40 თეთიფრინავი გვემურ სასწავლო ფრენას ერთი და იმავე სექტორ შვედ ორი წლის განმავლობაში ასრულებდა და ამას ევოპტის საპერიო პუნქტებში განვამო არ გამოეყვავა. არავის გასჩენა ეჭვი, რომ ისრაელი საბრძოლო მოქმედების

დაიწყება და თითქმის სასწავლო მისიაში გამოიყენილი ებრაული თეთიფრინავები საბრძოლო თავდასხმას დაწყებდნენ. ამ დროს პერში ევოპტის Il-14 იყო, რომლის ბორბზე იყვნენ თავდაცვის მინისტრი, ფელდმარშალი ამერი, საპერიო ძალების შტაბის უფროსი, გენერალი მამული და მათი სტუმარი, საპერიო ავიაციის გენერალი. საპერიო ავიაციის შეატეხობინეს, რომ პერში გერ ერთი თეთიფრინავი არ იყო, გარდა მათი თეთიფრინავისა და ხელდაშუა ზღვაში ისრაელის სასწავლო მისიისა. ეს ფაქტი ცხადყოფს, რადენად მოულოდნელი იყო ევოპტისთვის საომარი მოქმედების დაწყება. ფელდმარშალი ამერი ბუნებრივად არაა, რადენამისი თეთიფრინავი, ალბათ, ებრაულმა გამანადგურებელმა ვერ შეინიშნა. შემდეგ რაც მიხდა, ყველასათვის ცნობილია. ევოპტის ავიაცია კი 170 წუთის შემდეგ ფაქტობრივად, ადარ არსებობდა.

ღაზმპირსა. ეს ფაქტი აქტიურად აწარმოებდა ყველა სახის დაზვერვას საბრძოლო მოქმედების დაწყებამდე ასევე სარეკილიდა აშშ-ის კომბიზორო და საპერიო დაზვერვის მონაცემებით. საბრძოლო მოქმედების დაწყებამდე კი დაზვერვისთვის გამოიყენებოდა 20% თეთიფრინავფორენა. საპერიო დაზვერვის ამოცანა იყო ევოპტის, ორდანიის, ლობისისა და სირის ვარების დაჯეუვებისა და სტრატეგიული ობიექტების თვალთვლი. დაზვერვის სამსახური ამუშავებდა დაზვერვის დეტალურ გეგმას მინიშნებით, ამოცანებით, მართვისა და უზრუნველყოფის საკითხებით, ინფორმაციის დაცვის წესებში. გეგმის საფუძველზე გაიცემოდა საბრძოლო ბრძანებები ესკადრილისთვის, რომლებმაც მათითებული იყო ინფორმაცია მოწინააღმდეგის საპერიო თავდაცვის ობიექტების შესახებ. ესკადრილის მეთაური ბრძანებას იღებდა ერთი დღე-ღამით ადრე ინტენსიური საბრძოლო მოქმედებისას კი 1-2 საათით ადრე.

საპერიო დაზვერვას აწარმოებდნენ მკერავი-თეთიფრინავები F-4C, MIRAJ III, VOTUR-ი, ასევე, უბილიტო სადაზვერვი თეთიფრინავები. დაზვერვა წარმოებდა დღისითაც და ღამითაც, როგორც დამოუკიდებლად, ასევე დამტყულო ვაკუუმების შემადგენლობაში. სადაზვერვი ავიაციის მართვა ცენტრალიზებულიად მიმდინარებდა საპერიო ძალების საპერიო პუნქტიდან, ხოლო უშუალოდ ეკიპაჟების მართვა კი — გომბინის პუნქტიდან. სადაზვერვი ინფორმაციის გადასცემას ეკიპაჟებს კემბირი ჰქონდათ საზღვაო ფლოტისა და საპერიო თავდაცვის საომარული პუნქტიდან. ასევე ავიაციის წარმომადგენლებთან სახმელეთო ვარებისა. დაზვერვა წარმოებდა ბრძოლის წინ, უშუალოდ დამტყულო ვაკუუმის შემადგენლობიდან, დარტყმად და დარტყმის შემდეგ, შედეგების

ფოტორეაქტივის მიხედვით.

სადაზერეო ინფორმაციის გადასაცემად შექმნილი იყო კემბრის ქსელი ძირითადი და სათადარიგო არხებით. სადაზერეო მონაცემები გადაეცემოდა როგორც საკომანდო ბუნქტებს, ასევე უშუალოდ დამრტყელ ჯგუფებს. შემდეგ იწყებოდა ინფორმაციის გამომფარა-გადამუშავება დანეტრესულ შტაბებში. დაზერეის ეფექტიანად წარმოება დიდი ზეგავლენა იქონია საბრძოლო მოქმედებებსა და საეროთად, ექსპლანო იმის შედეგებზე.

რადიოქმელტრანსმიტი ბრძოლაში, ისრაელის ავიაცია ინტენსიურად იყენებდა რადიო- და რადიოლოკაციურ დაბრკოლებებს როგორც მიწისზედა, ასევე საბრტყე საშუალებების მეშვეობით. მასობრივად გამოიყენებოდა პასური დაბრკოლებები (რადიოლოკაციური ამრკელები), რომელთა მეშვეობით იქმნებოდა დაბრკოლებების ფარდა. ასევე იყენებდნენ სპეციალურ ვანებს რადიოლოკაციური დაზერეის საწინააღმდეგოდ. ვანების მრავალჯერად გასროლას წინა ნაწიგარსფეროში იქმნება რადიოლოკაციური დაზერეის საწინააღმდეგო ფარდა. ისრაელი მოწინააღმდეგის ავიაციის სანავიგაციო სისტემების წინააღმდეგეც იყენებდა დაბრკოლებებს. რადიოლოკაციური ბრძოლა დაგვემოლი იყო წინასწარ და მისი ეფექტიანობა საკმაოდ მაღალი იყო.

ლიზნისტიკა. საბრძოლო გამოყენების გამოცდილება ცხადყოფს, რომ საავიაციო ტექნიკისა და შეარაღების სურფინსონტექნიკური მასისაიგებების სრულად გამოსაყენებლად საჭიროა ტექნიკის საფუძვლანი ცოდნა, ინსტრუქციებისა და დეზულებების შტაგირი დაცვა და ყველა სახის, მათ შორის საწინააღმდეგო-საავიაციო უზრუნველყოფის სწორი ორგანიზება. საავიაციო ტექნიკის საბრძოლო შტაგეფონის ასამაღლებლად ისრაელმა მოელი რეგი მოსაზრებელი საშუაობით ჩაატარა. შექმნა სათადარიგო ნაწილებებისა და საკომინტრის მასალების მარაგები. რაც მოაგარა, პერსონალის პროფესიონალიზმის ხარჯზე უზრუნველყოფილი იქნა ტექნიკის შტაგეფონა, საფრენი აპარატების ფრენისწინა და ფრენისშემდეგში მომზადება ხარისხიანად და უშოკლეს ვადებში. ეს საშუალებების იძლევა, მტკი ინტენსივობით გამოიყენებინათ ავიაცია.

პირველი საავიაციო დარტყმა ევროპტის არიდლომებზე 7 წუთის განმავლობაში გრძელდებოდა. 3 წუთის შემდეგ ისრაელის თვითმფრინავების შორეუ ნაკადი გამოჩნდა, რომელიც პირველის შემდეგ ათწუთიანი ინტერვალით გამოფრინდა. ეს ინტერვალი შემოსეფეთ არ ყოფილა. ამოცანის შესრულების შემდეგ საშუალო ფრენის დრო არიდლომებზე დასაბრუნებლად 20 წუთს შეადგენდა. ტექნიკური პერსონალი ხვდებოდა თვითმფრინავს, ამზადებდა

ისრაელის საბრძოლო ავიაცია ექსპლანო ომში

ახალი ფრენისთვის, ამზადებდა საწვავით, აარალებდა, ამოწმებდა, არემონტებდა წვრილმან გაუმართაობას და დაზიანებებს. ყველაფერ ამას ასწრებდნენ 8 წუთში. ეს ამოსრულტური რეკორდი იყო (ფრანგები, მარაგების მწარმოებლები, იმავე საშუაოს 2.5 საათს ანდომებდნენ). მაგალითად, თვითმფრინავი 9.00ს-ზე აფრინდებოდა აეროდრომიდან, შეასრულებდა საბრძოლო ამოცანას, და ბრუნდებოდა უკან. 10.00ს-ზე, უსუსტად ერთ საათში, გამართული საწვავით, შეარაღებოდა და შემოსრული მთფრინავდა მორტე ამოცანაზე.

ასეთი შდეგი მიიღწევა ლოგისტიკის სწორი დაცვებით, პერსონალის პროფესიონალიზმითა და მუდმივი წვრინებით.

საბრძოლო გამოყენება

ზემოსენებელი Il-14-ის ეკიპაჟმა, რომლის ბორტზეც ფელდმარშალი ამერი და მისი საბჭოთა სტუმარი იყვნენ, კემბარი დეკარვა მახათინი. მათ არც კი იცოდნენ, რომ ისრაელის სასწავლო მისიაზე მყოფმა თვითმფრინავებმა შეცვალეს ფრენის პრიფილი და მარშრუტი, დაბალი სიმაღლებიდან იერიში მიიტანეს ევროპტის

ერთდლოლად 9 არიდლომზე, მათ შორის კარ-ვესტზე. რამდენიმე წუთში კი იერიში მიიტანეს საპერო ძალების მახაზე ფიდე-ემი.

აერიდლომები მილიანად განაღდურდა, რაც წარმოუდგენელი იყო. ასეთი შდეგინი დარტყმისთვის საჭირო უნდა ყოფილიყო რამდენიმე ასული თვითმფრინავი. თვიონის თანახმად, 40 თვითმფრინავს შეეფლი შედეგინი იერიში მიეტანა ერთ ან ორ არიდლომზე. შემდეგ თვითმფრინავები უნდა შეზვედროდა საზენიტო რაკეტებისა და საზენიტო არტდლერიის ცეცხლი, რის შდეგად ავიაცია იხულებული შეიქნებოდა, ემოქმედა დაბალი სიმაღლებებზე დაბალი სიმაღლიდან კი ბომბების ზემოქმედება ნაკლებეფექტიანი იქნებოდა და აერიდლომების მეტონს დიდად ვერ დაზიანებდა. შემდეგ უნდა აფრინდი იყენენ მორეუ განამაღდურებლები და ჩამულეფენენ საპერო ბრძოლებში. ასე უნდა ყოფილიყო თვიორულად. რეალობა კი რადიკალულად განსხვავებული აღმოჩნდა. ითიფეფენენ არიდლომებზე იერიში მიჰქინდა 4 თვითმფრინავს (2 წყვილს). ბომბებს ყრინდენ 30 მეტრის სიმაღლიდან. თვიორულად, 30 მეტრიდან ჩამოყრდ

ერაელები ფრანგულ Mirage III-ებს ინტენსიურად იყენებდა

ბომბებს შეტად უნდა დაეზიანებინა ჩამოძვლები თვითმფრინავების კუდები, ვიდრე აეროდრომი. თვითმფრინავის უსაფრთხოებისთვის, ბომბებს ჰქონდათ პატარა სამუხრუჭე პარაშუტები, რაც აფრთხილდა ბომბის ჩამოვლებას 3-4 წამით. ბომბებს კულზე დამონტაჟებული ჰქონდათ პატარა რვატეტოლი ძრავა, რომელიც 3-4 წამის შემდეგ ისეთი ძალით ახვედრებდა ბომბს ბეტონში, რომ ეფექტურ გავილებით მუტი იყო. ვიდრე მავალი სიმაღლიდან ჩამოვლებოდა. შედეგი წარმოუგენელი გამოდგა, — ბომბები ბეტონს ნამსხვრევებად აქცევდა. მტრისავე ბომბს უშეტესად ასაფრთხილ ზოლებს გადაკვეთის ადვილებზე აფრთხილ, — ერთი ბომბი ორი ბოლივი გამოჰკაფდა მწყობრიდან. შემდეგ შემოურნაზე აეროდრომზე განლაგებულ თვითმფრინავებს 20 და 30 მმ-იანი საავიაციო ქვეტყების ცეცხლით ანადგურებდნენ. თუ საკმარისი დრო ჰქონდათ, 2-3 შემოურნას ასრულებდნენ. თუ უკვე ყველა თვითმფრინავი იწვოდა, შემდეგ სამხრეთის შენობა-ნაგებობებს, სარდარო სისტემებს და მანქანებს წარმოადგენდნენ.

ისრაელის ავიაციას მასშინ გენერალი ხებრ ვაიდენი (შემდეგომში მორღებია ელი) ხელმძღვანელობდა, რომელიც ამბობდა, — „ისრაელის საჰაერო სივრცის ყველაზე კარგი დაცვა კარიბის სასაქონო სივრცეა“. გენერალი ვაიდენის თავისი სტრატეგიის შესაბამისად ავარჯიშებდა. მას არ აკმაყოფილებდა ვერცხლის წამყვანი ქვეტყების სტანდარტიც არა. როგორც ამბობდა, ისრაელის სტანდარტიც მსოფლიო სტანდარტებზე მავალი უნდა ყოფილიყო. ისრაელმა აქცენტზე გამანადგურებელი-ბომბები მშენ ავიაციას გააკეთა და უარი თქვა ბომბდამშენებზე. ვეპაჰებს ორი წლის განმავლობაში ამზადებდნენ დაბალ სიმაღლეზე საბრძოლო გამოყენებისთვის, სრული რადიოსიხშირის პირობებში. პოლიგონად იყენებდნენ უდაბნოში ამრეხულ ვეპაჰებს და სირიის აეროდრომების ზუსტ მაკეტებს. იქვე ვარჯიშობდნენ საჰაერო თავდაცვის სისტემის გაფორმებაში.

ამ წინააღმდეგობის შედეგად ის ნორმატივები, რომლებიც ისრაელის საჰაერო ძალებმა აჩვენა. პირველ დღეს ეკვებოდა 19 აეროდრომის განანადგურებლად შესრულდა 432 საბრძოლო გაფრენა: 183 პირველ ნაკადს, 164 — შუამე, 85 — მესამეში. გარდა ამისა, მესამე ნაკადმა იერში მიიტანა იორდანის, ერავისა და სირიის აეროდრომებზე კოდეც 119 თვითმფრინავი (ხელ 551 თვითმფრინავი-გაფრენა). ეს ძალიან ბევრი იყო, თუ გავითვალისწინებთ, რომ 5 ივნისისთვის ისრაელს ჰყავდა 197 გამართული საბრძოლო თვითმფრინავი (202-დან. ეს საბრძოლო მანქანების საკმაოდ მალევი მანქანე-

ბლია - 0,97) და 44 სასწავლო-საბრძოლო, რომლებიც ასევე წარმატებით გამოიყენეს პარპროსი უპირატესობის მოპოვების შემდეგ (ამიტომ ვიყავი L-39S-ის ნაცველი L-39ZA-ს შექმნის მომხრე, მაგრამ ჩემი თანამდებობიდან გადაყენების შემდეგ სხვაგვარად გადაწყვიტეს, რამაც ბრალი უშუალოდ სპეციალისტებს მოუძღვიათ, რომლებსაც არ უნდადათ სასწავლო-საბრძოლო თვითმფრინავებით საბრძოლო გაფრენის შესრულება). აეროდრომებზე ჰყავდათ სათადარიგო ვეპაჰები, მაგრამ, როგორც წესი, ძირითად ვეპაჰები დღურანადუნენ. 5 ივნისს ზოგიერთმა მტრისავე 7-8 საბრძოლო გაფრენა შესრულა.

შედგები და დასაცენები

მავალი საბრძოლო სულისკვეთება, პირადი შეზღვევლობის საბრძოლო მომზადების მალევი დონე და შეზარალებული ძალების პროფესიონალური მართვა სამხედრო მოქმედებისას ისრაელის არმიის გამარჯვების საწინდარი იყო. ისრაელმა ექვსდღიან ომში ბრწყინვალე გამარჯვება მოიპოვა.

ისრაელმა ამ ომში დაკარგა 800-მდე კაცი და 132 ტანკი. სამი არაბული სახელმწიფოს დანაკარგი შეადგენდა 17-დან 23 ათასამდე დაცულულს და 50 ათასამდე დაჭრილს. ეგვიპტის შეზარალებული, საბრძოლო მასალების, საწვავისა და სხვა მარაგების 90%-მდე ან განადგურდა, ან ისრაელს დარჩა. მაგალითად, მხოლოდ სინაის ნახევარკუნძულზე ხელში ჩაიგდეს 629 ტანკი (200-მდე გამართული), 750 საარტერიო დანადგარი, 2500 ვეპაჰმატრანსპორტიორი და სატერიო მანქანა.

ექვსდღიანი ომის შემდეგ იერუსალიმი ისრაელის დედაქალაქი გახდა. ისრაელმა გადაწყვიტა ტერიტორიული პრიციპლებით. ომის შემდეგ ისრაელს სამუდამო მისცა. ყწარობების მომგებანი მონალარაკებები ეგვიპტესთან და მოგვიანებით, 1979 წელს, ხელი მოაწერა მისთან სამშვიდობო ხელშეკრულებას.

სამხედრო თეორიის თვალსაზრისით, ამ ომს დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა. ექვსდღიანი ომის გამოცდილება შესწავლეს მსოფლიოს წამყვანმა არმიებმა. ეს გამოცდილება კი შემდეგი გამოყენებულ იქნა სხვადასხვა კონფლიქტში (ეიგებამი, ლაოსი, ირანი, ერავი, აფანეთი, ლიბანი და სხვა). ამ ომში პრაქტიკული რეალიზება პოვა ებრაელმა სამხედრო მეცნიერებამ. ომში გამოყენებულ იქნა ვარების ყველა სახეობა. ექვსდღიანმა ომმა ბიძგი მისცა საჰაერო-მისისხედა, ასევე სპეციალური ოპერაციების თეორიის განვითარებას, ვანივთარება პოვა საბრძოლო მოქმედებების რაიონის იზოლაციის მიზნით შერეე უმჯობესიან ბრძოლის თეორია, ასევე აერ-

ომობილიურმა ოპერაციებმა. სამხედრო თვალსაზრისით ყურადღების იმსახურებს სტრატეგიული საღმინფორმაციო ოპერაციების მომზადება და ჩატარება. ამ მიზნით ორი წლით ადრე შემუშავებული იქნა სასაქონო თავდაცვის ძალებისა და საშუალებების დამრეტცილო ვაგუენებისან ყურადღების (ძალიანსმენის) გადატანის შეილება სრული რადიოსიხშირის პირობებში. შეიქმნა სპეციალური სამხეტიაციო დევიზია, რომლის შემუშავებითაც ვაკეთეს სარაკეტო კატერების გადაროლენის იმთავითა ხელთაშუა ზოვიდან პორტ ელვტამში, რითაც ძირითად მიმართულბას მოწვევით ეგვიპტის ფლოტის ვარკვეული ნაწილი. მთრეე დემონსტრაციული ოპერაციის მანანი იყო სამხრეთის ფლავრეტ სისრავის დიდი ძალების იმტავითა, რის გამოც სინაის მიმართების ეგვიპტე მოწვევითა გენერალ შაზლის ვავშანსტანკო ვაგუენი. სრული ფრლოებით ვატარდა სამობილზაციო დონის იფები, რომლებშიც ჩართული იყვნენ სახელმწიფო და დიპლომატიური სტრუქტურები.

ექვსდღიანი ომის შემდეგ წინა პლანზე წამოიწია ტანკების წინააღმდეგ შეუქმნფრენების გამოყენების თეორია. მსოფლიოს ბევრ არმიამ ვავშანსტანკო შენარტობის საშტატო სტრუქტურები ჩართული იქნა სახმინფორმაციული მსოფლიოს ყველა არმიამ, აეროდრომებზე, აშუქნის თვითმფრინავების ანვარები, რომლებიც ერთობლივ ბომბების აფეთქების უზღვევდნენ. სასაქონო თავდაცვის მობილური ვაგუენების გასანადგურებლად მოცივივინობა ჩაუტარდა ანტარკტიკულ რაკეტებს. ექვსდღიანი ომის შემდეგ ცვლილება განიცადა ავიაციის საბრძოლო წყობა შეიქმნა ტაქტიკური დანიშნულების ასაცი ვაგუენები: დაზვერვის, რადიოელექტრონიული ბრძოლის, სასაქონო თავდაცვის ჩანზობის.

ასე როე, ექვსდღიანი ომი საკმაოდ მნიშვნელოვანი იყო სამხედრო თეორიის, კონტრტულები კი ავიაციისა და სასაქონო თავდაცვის ქვეანადგურების საბრძოლო გამოყენების თეორიის განვითარების თვალსაზრისით. ამიტომ ვანიფი ეს რუბრიკა ექვსდღიანი ომის განხილვით დავამწყო და რამდენიმე სტატია მივეძღვინა. ბევრი რამ ამ ომთან დასავლეთ ატრუკულირია, შესასწავლი და გასათვალისწინებელია.

ურუნად „არხიელის“ შემდეგ ნომრებში ვაკვირებულთ ავიაციისა და სასაქონო თავდაცვის საბრძოლო გამოყენების მიზნით სხვადასხვა ომსა და კონფლიქტში.

ამირან სალუშვაძე
საგარეო ურთიერთობების
სარდალი 2003-2005 E.E.

ბომბდამშენი B-25 MITCHELL

ამ ბომბდამშენის შექმნას, რომელმაც ააშენა ჩატარებული საჰაერო რეიდით გაითქვა სახელი, 1938 წლის 11 მარტს აშშ-ის სამხედრო-საჰაერო ძალების მიერ საშუალო მოქმედების ორბრაქიანი ბომბდამშენის შექმნაზე გამოცხადებული კონკურსი დაელო საფუძვლად. კონკურსის პარობების თანახმად, თვითმფრინავის ფრენის მანძილი 3200 კმ უნდა ყოფილიყო, ფრენის სიჩქარე – 480 კმ/სთ, ხოლო საბრძოლო დატვირთვა – 1360 კგ. თვითმფრინავს უნდა ემოქმედა 2500-4500 მ-ის სიმაღლიდან და მასი ძირითადი საბრძოლო ამოცანა ტაქტიკური სამიზნეების

განადგურება უნდა ყოფილიყო, მათ შორის სარკინიგზო კვანძების, საავტომობილო გზების და პორტების. კონკურსში მონაწილეობის სურვილი ოთხმა ავიამშენებელმა ფირმამ გამოთქვა და მალევე მოამზადეს წინასწარი პროექტები. ფირმა Martin-მა წარმოადგინა პროექტი Model 179, North American-მა – NA-62, Douglas-მა – B-23, Stearman-მა კი - P-23. სამხედროების ინტერესი მხოლოდ პირველმა ორმა პროექტმა დაამსახურა. Martin-ის Model 179-ი, დახვეწილი აეროდინამიკის წყალობით, შეიარაღებულმა მიიღეს როგორც B-25 Ma-

rauder, 1939 წელს კი ფირმის მიერ გაფორმდა 15.815.000 დოლარად ღირებული კონტრაქტი 201 თვითმფრინავის წარმოებაზე.

მართალია, North American-ის პროექტი ჩამორჩებოდა კონკურენტს, მაგრამ კონსტრუქციისა და წარმოების სიმარტივის წყალობით მან შეძლო კონკურსში გამარჯვება. 1939 წლის 10 სექტემბერს ფირმასთან დაიდო 11.771.000 დოლარად ღირებული კონტრაქტი, რომლის პირობების თანახმად, ფირმა ვალდებული იყო, აეგო 184 ბომბდამშენი B-25, Wright R-2600-ის ტიპის ძრავებით.

სეროული წარმოების წინ თვითმფრინავის საწყის ვარიანტში ძირეული ცვლილებები შეიტანეს: გაიზარდა ფრთის ფართობი და ფოზულაჟის სიგრძე, შეიცვალა კეიპატის კანონის წყობაც.

40-დღიანი მუშაობის შემდეგ, შემუშავდა თვითმფრინავის კონსტრუქციული და აეროდინამიკური შეთანწევობის 84 ვარიანტი, რომელთაგან თითოეული დასაბუთებული იყო დაწერილებითი ანალიზითა და ტექნიკური დოკუმენტაციით.

შეთანწევობის საბოლოო ვარიანტის თანახმად, თვითმფრინავს ჰქონდა მაღლა განლაგებული ფრთა და სტაბილიზატორის დაბოლოებებზე განლაგებული ორი კოლი. ბომბდამშენის კეიპაჟი ხუთი კაცისგან შედგებოდა. ორი მფრინავი ერთმანეთს გვერდგვერდ იყო განთავსებული ნახევრად შემხულ კაბინაში. კულის მსოფლელი განთავსებული იყო კულის ფრთისსხეულობის არეში და უზრუნველყოფდა ცეცხლის წარმოებას Colt-Browning-ის ტიპის 12,7მმ-იანი ტყვიამურტყევით. მეორე, 7,62მმ-იანი ტყვიამურტყევი განთავსებული იყო ფოზულაჟის ცხვირის გარსემომდინეში. კიდევ ორი ამავე კალიბრის

ტახტიკურ-ტექნიკური

ტიპი	—	B-25B
ქვეყანა	—	აშშ
მწარმოებელი	—	North American
შეიარაღებაში მიიღეს	—	1940წ.
ფრთის: გაქანი	—	20,608
ფართობი	—	56,678
თვითმფრინავის: სიგრძე	—	16,138
სიმაღლე	—	4,808
წონა: ცარიელის	—	9070კგ

მახასიათებლები

ასაფრენი	—	14200კგ
მაქს. ასაფრენი	—	19000კგ
ძრავას ტიპი: ორი დგუსონი	—	Wright R-2600-9 Cyclone
სიმაღლავე	—	2X1700 ცხენის ძალა.
სიჩქარე: მაქს.	—	485კმ/სთ
კრეისერული	—	370კმ/სთ
მაქს. სწრაფადმავლობა	—	48/6წ

პრაქტიკული ჭერი	—	71608
ფრენის მანძილი	—	2100კმ
ეკიპაჟი	—	5 კაცი
შეიარაღება	—	ფოზულაჟის სხვადასხვა ნაწილიში განლაგებული ხუთი 12,7მმ-იანი მსხვილკალიბრიანი ტყვიამურტყევი.
ბომბური დატვირთვა	—	1316კგ.

ტვიპურქვევი ფრთს უკან, ფოუზელაფის ბორტებზე იყო განთავსებული. საბრძოლო დატვირთვის სახით თვითმფრინავს შეეძლო წყელი სხვადასხვა კალიბრის ბომბები, საერთო მასით 1500კგ.

პირველი სერიული B-25, რომელსაც სახელი Mitchell აშშ-ის სამხედრო-საკაპრო ძალების განვითარების პროსპექტივისტი ვილიამ მიტჩელის პატივსაცემად ეწოდა, პირველად 1940 წლის 19 აგვისტოს აფრინდა მაკრში.

თვითმფრინავის სერიული წარმოების პარალელურად, გამოქმედებით აუქმ-ვლობებზენ მის კონსტრუქციის. მაგალითად, თვითმფრინავებზე დაყენდა თვითპერტინებები საწვავის ავზები და გაუმჯობესდა ეკიპაჟის კაბინის დაჯგუფება. სწორედ ამან განაპირობა მოდიფიკაცია B-25A-ის შექმნა. სულ ამ მოდიფიკაციის 40 თვითმფრინავი ავიღო და სწორედ ამ განიანტმა, 1941 წლის 24 დეკემბერს, მე-17 საბომბდამშენო ავიავგუდუვის შემადგენლობაში, აშშ-ის დასავლეთ სანაპიროსთან საბრძოლო მოქმედ-

ებს B-25B-ის ამერკული კოლექციონერის ანგარს ამშვენებს...

ებისას იაპონური წყალქვეშა ნავი ჩაძირა.

მალე მოწინააღმდეგის გამანადგურებლებისგან უკეთ თავდასაცავად თვითმფრინავის ცხვირში და ფოუზელაფის ზედა და ქვედა ზღაპირზე დააყენეს დამატებითი ცეცხლსასრული ტურნელები, ორი-ორი 12,7მმ-იანი ტვიპურქვევი. სწორედ ასე

განდა მოდიფიკაცია B-25B, რომელმაც საბრძოლო ნათლობა 1942 წლის 18 აპრილს, იაპონიის დაბომბვაში მიიღო.

მაგრამ, რა თქმა უნდა, საქმე მხოლოდ ამ მოდიფიკაციებზე არ შეჩერებულა. ბომბდამშენის მოდერნიზაცია თითქმის მთორე მხოლოდ იმის ბოლომდე გაგრძელდა და ახალი მოდიფიკაციები წინამორბედებისგან, ძირითადად, გაუმჯობესებული საფრენოსნო-ტექნიკური მახასიათებლებითა და გაზრდილი ბომ-

ბური დატვირთვით განსხვავდებულნიყნენ.

B-25-მა დღი წვლილი შეიტანა იაპონიის წინააღმდეგ წინარ ოკენებში გამართულ ომში. მათ გარეშე, პრაქტიკულად, არც ერთ მსხვილ საავიაციო შეტევას არ ჩაუვლია. Mitchell-ები მონაწილეობდნენ ბრძოლებში სა-იპანისა და ივიომისთვის, ბომბავდნენ იაპონურ ხომალდებს ცუსიმის სრუტეში და აქტიურად მონაწილეობდნენ კუნძულების კოუსუსა და ჰონსუს დაბომბვაში.

Mitchell-ს აფრიკაშიც მოუწია საბრძოლო დავალებების შესრულებამ. 1942 წლის დამდეგს მე-12 საავიაციო ჯგუფი, რომელშიც ოთხი ესკადრილია იყო, ევროპტეში გადასროლის, სადაც დაეცვლია იყო მათი ერთნი რომელის აფრიკული კორპუსის წინააღმდეგ გამოყენება. აფრიკაში B-25-ები მონაწილეობდნენ მთორე მსოფლიოს ისტორიაში ერთ-ერთ ყველაზე ცნობილ ბრძოლაში ელ-ალამინისთვის.

აშშ-ის სამხედრო-საკაპრო ძალების შეიარაღებაში Mitchell-ების რაოდენობის ზრდასთან ერთად, გადაწყდა მათი ნაწილის ევროპაში, კერძოდ, დიდ ბრიტანეთში გადასროლა. პირველი 23 B-25B ირეალის 1942 წლის მასისა და ივნისში გადასცეს, ამავე წლის მთორე ნახევარში კი მათ გაუმჯობესებული B-25C-ები შეემატა. თავდაპირველად ევლეა თვითმფრინავი ბა-

პამის კუნძულებზე ჩამოვალბებულ საწვრობელ ესკადრილიაში გადაიყვანეს, სადაც ბრიტანელ მფრინავებს ამერიკული მანქანების მართვის ასწავლიდნენ.

ევროპაში Mitchell-ების საბრძოლო დებუტი 1943 წლის 22 იანვარს შედგა. მაშინ 98-ე და 180-ე საბომბდამშენო ესკადრილის თვითმფრინავებმა გერტში განლაგებულ ნავთობსაკვებ მიიტანეს იფრიაში. დებუტს დანაკარგის გარეშე არ ჩაუვლია, — ორი ბომბდამშენი მოწინააღმდეგის გამანადგურებლებმა ჩამოაფვეს, ერთი

მთორე მსოფლიო ომის დროს ლენდ-ლოზით 807 ერთეული B-25-ი გადმოვიცა საბჭოთა კავშირს, ერთ-ერთი მათგან დღესაც დგას მონონოს საავიაციო მუზეუმში

კი - საზენიტო არტილერიამ. B-25-ებმა მნიშვნელოვანი როლი 1944 წლის ივნისში, მოკავშირეების მიერ შორე

ფრონტის გახსნაში ითამაშეს. კონტინენტის სიღრმეში შეტარასთან ერთად კი B-25-ებით აღჭურვილი ესკადრილები საფრანგეთსა და ბელგიაში გადაიყვანეს. ევროპაში B-25-ების უკანასკნელი საბრძოლო გაფრენა 1945 წლის 2 მაისს შუგა, როლესკ 47-მა თვითმფრინავმა პიტსდამში ტენესა-წამლის საწყობი დაბომბა. სულ კი დიდ ბრიტანეთში გადაიყვანეს 886 თვითმფრინავი, მათ შორის 23 - B-25B, 434 - B-25C, 113 - B-25D და 316 B-25J.

ინგლისელი მფრინავების გარდა, დიდი ბრიტანეთის სამხედრო-საჰაერო ძალებ-

ის ხელმძღვანელობით ჩამოყალიბდა პოლანდიელი, პოლონელი და ფრანგი მფრინავებით დაკომპლექტებული ესკადრილები.

Mitchell-ები მონაწილეობდნენ პოლანდია-ინდონეზიის კონფლიქტშიც. ცეცხლის შეწყვეტის შემდეგ ყველა B-25 ინდონეზიის განკარგულებაში გადავიდა და მათგან ჩამოყალიბდა ამ ქვეყნის პირველი ოფიციალური საბრძოლველ მფრინავთა შტაბი.

აშშ-ში თვითმფრინავის სერიუ-

უკვე არსებული სერიული მანქანების გადარჩევით (ხეივანი) სხვადასხვა მოდიფიკაციის 9984 ბომბდამშენი, საიდანაც 807 შორეულ მსოფლიო ომის დროს ლენდონობით საბჭოთა კავშირს გადასცეს. აშშ-ის სამხედრო-საჰაერო ძალების გარდა, B-25-ები იყო ბრაზილიის, ვენესუელის, კუბის, პოლანდიის, ჩინეთის, პერუს, კოლუმბიის, ურუგვაის, ავსტრალიის, ჩილეს, მექსიკისა და შეზღუდული რაოდენობით დიდი ბრიტანეთის შეიარაღებაში. ინდონეზიის სამხედრო-საჰაერო ძალებში კი B-25-ების ექსპლუატაცია მხოლოდ 1979 წელს დასრულდა.

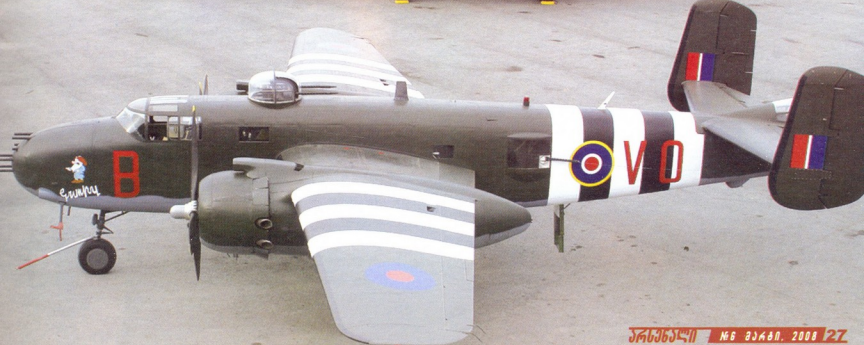
ამჟამად სხვადასხვა მოდიფიკაციის B-25-ის ნახვა ამ თვითმფრინავის ექსპლუატანტი ქვეყნების (ძირითადად, აშშ) სამხედრო-სა-

ლი წარმოება სწრაფად მიმდინარეობდა და მალე თვითმფრინავების რიცხვმა 1000-ს გადააჭარბა. სულ აიგო რვა (მოდიფიკაციები უფრო მეტი იყო, მაგრამ ექსპერიმენტული და სასწავლო თვითმფრინავების აგება

ჰაერო ძალებისა და საჰაერო მუზეუმებში, ასევე, კერძო კოლექციებშია შესაძლებელი.

თეზურ კულუზაშვილი

B-25

პოლკოვნიკ დულიძის ჩვიდი

ავიამზიდ „ჰორნეტის“ გემბანზე
დასატევად B-25-ები მაქსიმალურად
ახლო-ახლო იყენენ განლაგებულნი

1941 წლის 7 დეკემბერს, გამოჩინისას, ააზინა თავს დავისა ჰავის კუნძულებზე დისლოცირებულ აშშ-ის წყნარი ოკეანის ფლოტის ბაზას პერლ-ჰარბორს. ამ თავდასხმის შედეგ აშშ-მა ომი გამოცხადდა იაპონიას და ოფიციალურად ჩაერთო მეორე მსოფლიო ომში, მაგრამ ომის გამოცხადებამ ვერ ანაზღაურებდა იმ კოლოსალურ დანაკარგს, რომელიც ამერიკამ ამ თავდასხმის შედეგად განიცადა: დაიღუპა 2388 კაცი და განადგურდა 169 თეთი-მურნავე, 21 ხომალდი კი დაზიანდა, საიდანაც ითქმის ნახევარი ადგიენას ადარ ეპორჩილებოდა.

შომხდარმა თავზარი დასცა ამერიკის თავდაცვის სამინისტროსა და შთავიზობას. მართალია, ამერიკის პრეზიდენტ ფრანკლინ რუზველტმა და მდღელწინისანსა სამხედროებმა იცოდნენ, რომ იაპონია ფართობსშტაბთან თავდასხმას აზნალებდა აშშ-ის ერთ-ერთ სამხედრო ბაზაზე, მაგრამ თუ ეს პერლ-ჰარბორი იქნებოდა და აშშ ამხელდა დანაკარგს განიცდიდა, არავინ ვლიდა.

თავდასხმამ ძალზე უარყოფითი ზეგავლენა მოახდინა აშშ-ის მოქალაქეებზე განსაკუთრებით დემორალიზებულ იყო ვაიი. ამიტომაც სასწრაფოდ უნდა მიეცნებინათ ისეთი სასაბუხო დარტყმა, რომელიც ქვეყნის ვაიისკაცების საბრძოლო სულისკვეთებას ამადლებდა.

ამ ომამ რეიდის ადგა ერთ კონკრეტულ პირს არ ეკუთვნის. მართალია, იაპონიის მრავალრიცხოვანი სამხედრო ფლოტის გამო, სტრატეგიული თვალსაზრისით, ამომავალი მზის ქვეყანაზე მიღწევა საკმაოდ რთულ ამოცანას წარმოადგენდა, ავიამზიდების გამოყენებით იაპონიის საავიაციო დაბომბვის იდეა 1941 წლის დეკემბრის ბოლის, ავიაციის მოავარ მარშლის, სერ ჩარლზ პორტალს ეკუთვნოდა, მაგრამ მიზეზთა გამო აშშ-ის სამხედრო-საკავშირე ძალების შტაბის უფროსმა, გენერალმა ჰენრი არნიოლდმა პორტალის წინადადება არ მიიღო.

1942 წლის 10 იანვარს აშშ-ის სამხედრო-საზღვაო ფლოტის ადმირალ ერნსტ კინგის შტაბის ოპერატიული ოფიცერი ფრენის ის. დლო უახლოვნი ამერიკელი ავიამზიდ Hornet-ის სანასავად ჩირფოლკის ბაზაში ჩავიდა. ვანიმეტონში

პოლკოვნიკ დულიძის
B-25-ის ავიამზიდის
გემბანიდან აფრენის მომენტი

დაბრუნებისას, რედესაც ლოუს თვითმფრინავი უკვე სიმაღლეს იღებდა, მან მუხობელ ასაფრენ-დასაფრენ ბილიკზე თეთრი ზოლები შეამჩნია. სწორედ ამ დროს ბომბდამშენების წყვილმა თეთრი ზოლებით შეპოფარებულ ასაფრენ-დასაფრენი ბილიკის ნაწილზე სასწავლო იერიში მიიტანა. სწორედ მაშინ დაეგდა ლოუს იაპონიის დედაქალაქს ბომბდამშენებით დაბომბვის იდეა. ვანიმეტონში ჩასვლისას, მან თავისი გეგმა ადმირალ კინგის შტაბის საავიაციო ოპერაციის დავეგმარების ოფიცერ კომანდორ დონალდ ლურკანს გაუზიარა, რომელიც საკმაოდ სერიოზულად მიუღდა ამ საკითხს. გასაღწეულიყოფი ვითარებაში, ლურკანი ხუთი დღის განმავლობაში გეგმულ მძიმედ ოპერაციას და მოაზრდა ოცდაათ-გვერდანი ზელნაწერი პატაკი, — ლურკანს ვერცხის ანდო ტექსტის საბეჭდო მანქანაზე დაბეჭდვა.

მომავალი ოპერაციის უპირველეს პრინციპს

ლმდე იქცა თვითმფრინავის ტიპის ამორჩევა. იყო სამი კანდიდატი: B-23 Dragon-ი, B-25 Mitchell-ი და B-26 Marauder-ი. რამდენიმე დღეანი განხილვის შემდეგ არჩეული იქნა B-25-ზე. ამერიკელთა ინტერესებიდან გამომდინარე, ისინი უნდა გამოეყენებინათ, რათა დაედასტურებინათ, რომ ეს თვითმფრინავი უფრო ეფექტურია, ვიდრე B-26-ს. ამიტომ, მათ უნდა ეჩვენებინათ, რომ B-25-ს უფრო მეტი უპირატესობა აქვს.

გვერდის თანახმად, თვითმფრინავი ვეჯუვი 500 მილიონ (804,5 კმ) უნდა მიაღწიოს და იაპონიის სანაპიროს, ვეჯუვი ბომბდამშენის აერონავის შემდეგ კი ბომბდამშენი უნდა იყოს უფრო ეფექტური. უნდა დაეხმოს ტოკიოში, იოკოჰამაში, ოსაკაში, კიუსუსა და ნაგოაში განლაგებული სამიზნეები. ღრუკანის რჩევით, თვითმფრინავებს უნდა ემოქმედებინათ დაბალი სიმაღლეზე, ეს შეამცირებდა თვითმფრინავების დაზარალებადობას და გაზრდიდა დაზიანების სიხშირეს. ავიამობილიდან აფრენისა და სამიზნეების დაზიანების შემდეგ, თვითმფრინავები უნდა დაემართათ ჩინეთის არაოკეანურ ტერიტორიაზე. საავიაციო დაგეგმვების მეთაურად საქმიანად გამოვიდნენ მერიანო, პოლკოვნიკი ვეჯუვი ლეიტენანტი დაინოვი. 31 იანვარს გერმანულ არმიის სადაზვერუო სამსახურის ოფიცერმა, ბრიგადის გენერალმა კარლ სპეტმა დელეტის გადასცა ათი აბაზონური ქალაქის (მათ შორის იყო ტოკიო) სია, რომელშიც ასევე მოითხოვეს იყო ამ ქალაქებში განლაგებული სამიზნეები, კროსი, სახლია ბაზები, საავიაციო და ნავთობგადამამუშავებელი ქარხნები და სხვა მნიშვნელოვანი სამრეწველო და თავდაცვითი ობიექტები.

აშშ-ის ფლოტის ისტორიაში ავიამობილის გემბანიდან მხოლოდ ერთხელ აფრინდა ორბრაქიანი თვითმფრინავი. 1939 წლის 29 აგვისტოს კალიფორნიის სანაპიროს ტერსონ ბ. კლარკმა ავიამობილის გემბანზე ორბრაქიანი სატრანსპორტო თვითმფრინავი XO-311-ით აფრინდა-დაფრინა შუა-სადასავლეთში. კლარკს სურდა, გაერკვია, შეეძლებოდა თუ არა წინათვლიანი შასის მქონე ორბრაქიანი თვითმფრინავი ავიამობილიდან მოქმედება. პირველი რანგის კაპიტანმა ღრუკანმა არაფერი იცოდა კლარკის ექსპერიმენტების შესახებ.

როდესაც სამხედრო-საჰაერო და სამხედრო-საზღვაო ძალების სარდლობამ საბოლოოდ შეთანხმდა აბაზონის დაბომბვის გეგმა, საუბრებასაც დაიწყო მხოლოდ ერთი, საქმიან მნიშვნელოვანი კითხვა — შეუძლებოდა თუ არა B-25 აფრინას ავიამო-

ბილის გემბანიდან? B-25-ის ნორმალური ასაფრენი მასა 12907 კგ-ს შეადგენდა და აფრენისთვის მისი 40-50მ-ს სივრცის მანძილი ესაჭიროებოდა. შტაბინისთვის, ავიამობილზე ბაზირებული ვეჯუვიზე მისი თვითმფრინავის ტრანსპორტირება TBD „დევიანტის“ ასაფრენი მასა მხოლოდ 4213 კგ-ს შეადგენდა და თუ ავიამობილის გემბანზე B-25 გათავისუფლებოდა, მანძილი პირველ მსოფლიო აფრენისთვის მხოლოდ 15 მეტრად შეიძლება დასრულიყო. შტაბინისთვის: B-25-ის სიგრძე 16.13მ-ს შეადგენდა. ზემოაღნიშნული საკითხის გადასაწყვეტად, გადაწყვიტა ვეჯუვის ჩატარება. ვეჯუვი-ცისთვის გამოიყო აშშ-ის ამომსავლელი სანაპიროდან წყარო ოკეანეში გადასასვლელად განზადებული ავიამობილი Hornet-ი.

1942 წლის 2 თებერვალს B-25-მა საცდელი სტრატეგია ადო Hornet-ის გემბანიდან. ავიამობილი წყვილობით იმის დაწყებამდე ჩაფხა და 1942 წლის იანვრიდან მისი მიწურის ადგილი აშშ-ის წყარო ოკეანის ფლოტში იყო. რეალიზაციაში მისი საბრძოლო ნაწილი უნდა ქვეყნოფი. იმდენ დღეს ავიამობილი 2 საესკადრო ნაღმისის თანხლებით ზღვაში გაფხა.

შედეგად წინასწარი გამოცდების შემდეგ, სამხედროები უშუალოდ იპირველი მომზადებას შეუდგნენ. უპირველეს ყოვლისა, დაიწყო ვეჯუვის და მომზადება. ვეჯუვი მერხიანი მოხალისე იყო.

ფლოტმა იცოდა, რომ შედეგანი საცდელი გამოცდის მოუხედავად, საჭირო იყო თვითმფრინავების მნიშვნელოვანი გადაკეთება. უპირველესად თვითმფრინავების შემსუბუქება და მათ ბორტებზე დამატებითი საწვავის ავზების განთავსება. თვითმფრინავების გადაკეთება ორ საწარმოში ხდებოდა: მინესოტის შტატში მელბურ კომპანია Mid-Continent

მოლკოვნიკი (მარჯვნივ), დულოტი (ცენტრში), ეკიპაჟთან ერთად

ბომბდამშენებზე დაეყენეს დიდი მოცულობის დამატებითი საწვავის ავზი. B-25-ს საწვავის მარაგი 2445 ლ-დან 4319 ლ-მდე გაიზარდა, ერთამ ტექნიკური პრობლემების გამო, ერთი დიდი საწვავის ავზის ნაცვლად, გადაწყვიტა რამდენიმე პატარა ავზის გამოყენება. ფორტლუაის ცენტრალურ ნაწილში დაეყენეს 852 ლ-იანი ავზი, ბომბდამშენის თურის თავზე — 606 ლ-იანი, მოხსნადი ქვედა ცეცხლსარდო ტურისის ნაცვლად კი — 227 ლ-იანი ავზი. რადიოსადგურის გვერდზე განთავსეს ათი 19 ლ-იანი კასრი. მხოლოდღეს ფრენისას თვითმფრინავი ეფხეფებინა საწვავის რაოდენობისთვის საინფორმაციო ავზში და პერიოდულად უნდა შეეცნო საინფორმაციო კასრებთან. დაცარიელებული კასრი მსროლელის რამდენიმე ადგილას უნდა გაეხრიტა და გადაეცვლი. დასრულებული კასრი იბრუნებოდა და წყლის ზედაპირზე ზეთოვან ლაქებს არ ტოვებდა.

თვითმფრინავის ბორტზე დიდი რაოდენობით საწვავის განთავსება საქმიან სამბო იყო. ავიარა აფრენის დროს, ხანძარი ავიამობილის

Airlines-ის სახელსწიფისა და ეკვლინ-ფილის ბაზაში, ფლორიდაში. აქვე ამზადებდნენ ვეჯუვის (ხუთ-ხუთი კაცი თვითმფრინავზე) და ტექნიკურ პერსონალს. ოპერაციაში, სარეზერვუო მანქანების ჩაივლით, მე-17 საბომბდამშენი ვეჯუვის 24 თვითმფრინავი მიიღებდა მონაწილეობას. საწვავის მარაგის გაზრდის მიზნით,

ბორტზე ან ცეცხლგამძენი ტყვიის მოხედავად, თვითმფრინავს ნაცარტუბად აქცევდა. მაგრამ აბაზონაზე სხვათადაც მიღწევა შეუძლებელი იყო. საწვავის მარაგის საკითხის მოგვარების შემდეგ, ჯერი თვითმფრინავის შემსუბუქება მიიღო. თვითმფრინავებთან მოხსნადი ვეჯუ-

ლავერი ის, რაც ზედმეტად თიულებოდა ოპერაციისთვის. კულში განთავსებული ორი მსხვილკალიბრიანი ტყვიამფრქვევი შეკვლავს შავად შეღებილი ვიხებით. ბომბური დატვირთვა ორი 227,კგ-იანი ფეგასური და ამდენვე 227,კგ-იანი ცეცხლგამჩნი კასეტური ბომბი შემოიფარგლა. ყოველ კასეტას 128 ცეცხლგამჩნი ელემენტი ჰქონდა.

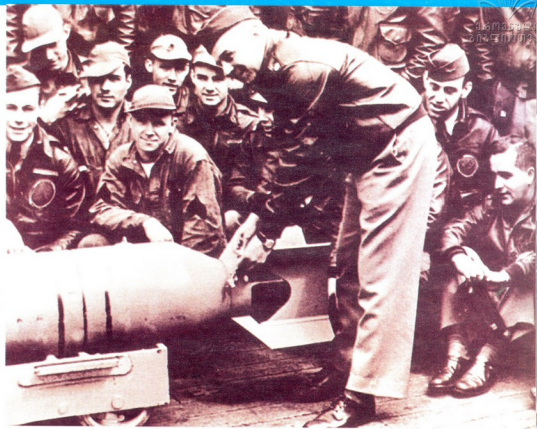
დულიტლის დაინერგული მოთხოვნით ეკიპაჟს რადიოსიწმის რეჟიმში უნდა ეყრინა, ამიტომ ყველა თვითმფრინავიდან მოხსნეს კავშირის მოწყობილობები, რამაც 104-კმ-ით შეამცირა თვითმფრინავის წონა. დაბომბვის შედეგების გადასაღებად, დულიტლისა და როლეების შეთავრების თვითმფრინავებზე კულის ნაწილში დააყენეს ფოტოკამერები, რომლებიც ბომბების ჩამოფენებისთანავე ავტომატურად ჩაირთვებოდნენ და ნახევარი წამის ინტერვალით 60 კადრს გადაიღებდნენ. სხვა თვითმფრინავები აკვირვებულან სტანდარტული 16მმ-იანი კინოკამერებით.

სამა ეკიპაჟებს ამზადებდნენ, ავიამზიდს Hornet-მა გადასცა კარბის ზედა, გაიარა პანამის არხი და სან-დეიეგოში ჩავიდა, სადაც საზღვაო მფრინავების მოსამზადებლად იყენებენ.

ინტენსიური მომზადების შემდეგ შვარჩის 16 კიპატი, რომლებიც 1942 წლის 1-ელ აპრილს 16 B-25B-სთან ერთად Hornet-ის ბორტზე გადაიყვანეს. მორე დღეს კი ავიამზიდი ტაქტიკურ ჯგუფ TG-16.1-ის შემადგენლობაში, თითო-თითო მძიმე და მსუბუქი კრისერების, 4 საესკადრო ნაღმისინა და ერთი ტანკერის თანხლებით ზღვაში გაიდა.

ზღვამდე გადასვლა, რომ დულიტლის დამრტყელ ჯგუფს დეზამტოდა კიდევ ერთი, ლეიტენანტ მელერის თვითმფრინავი. 13 აპრილს TG-16.1-ს შეუერთდა მორე ტაქტიკური ჯგუფი TG-16.2, რომლის შემადგენლობაშიც იყო ავიამზიდი Enterprise. ზღვაში მფრინავებსა და მებლავურებს გააცნეს ოპერაციის მიზანი და დეტალები. როდის წინადავის პოლოკონიკის დულიტლმა Hornet-ის ბორტზე მორე მფრინავებისა და მებლავურების თანდასწრებით სამხილორი ოპერაცია ჩატარა: მან ბომბებზე ჯერი ეტყვი ომდელ ამ უკანასკნელის მერ ამშ-ისთვის გადაცემული ორი მელაი დამავრა.

გვიმის თანახმად, თვითმფრინავები უნდა აფრთილიყვნენ აბოინის ნაპირებიდან 500 მილის (804,5კმ) მოშორებით, 18 აპრილის საღამოს. პოლოკონიკ დულიტლის მეთავრი თვითმფრინავს ტოკიოზე ცეცხლგამჩნი ბომბები უნდა ჩამოეფენ. ხანგრძლი Hornet-დან სახ საათის შემდეგ აფრთილი 9 თვითმფრინავისთვის ორიენტირება უნდა ყფილიყო. ეტყვი თვითმფრინავიდან პორეულ სამუელს ოიკოპამა უნდა დაეპომა,

რეიდის წინადავის დულიტლმა ომის დაწყებამდე იაპონელების მიერ გადაცემული ორი მედალი უკან დასაბრუნებლად ერთ-ერთ ბომბზე დამამგრა

მორე სამუელთან თითოეულს - ნალო, მორე და ოსაე-შეტის შემდეგ თვითმფრინავებს გეუბ ჩინოისკენ უნდა ავლით, ჩან კაი შის ჯარების კონტროლქვეშ მორე აეროდრომებისკენ. დულიტლი იმედოვნებდა, რომ შიხის ჩასვლისას ჩინოში იტყვილია. დარჩენილი 15 თვითმფრინავი კი ჩინოში უკვე 20 აპრილს დაეცვილია.

მარამ განითავრებულმა მოელოებამ გვიმამი კორექტივი შეიტანა. Enterprise-ის ბორტზე განთავსებულმა რადარმა დამი შეუხველი კურსით მომავალი ორი იაპონური ხომალდი აღმოაჩინა. მოწინააღმდეგესთან შეტაკების თავიდან ასცილებლად ესკადრამ გეზიდან გადაუსვია, 4 საათსა და 20 წუთზე კვლავ დაუბრუნდა საწყის გეზს.

18 აპრილს, 5 საათსა და 58 წუთზე, საპატრული თვითმფრინავ Dauntless-ის პოლოტმა ესკადრიდან 42 მილის მოშორებით, კურსით 276, პატარა იაპონური საპატრული ხომალდი შენიშნა. 7 საათსა და 38 წუთზე დამკვირვებლებმა Hornet-ის ბორტზე 10 მილის მოშორებით შენიშნეს მორეი იაპონური საპატრული ხომალდი nitto-maru 23. ამერიკული ესკადრა არც იაპონელებს გამოჩინა თვალთხვევილი და იაპონელებს რადიტებს დაუყოვნებლივ გავზარა მოხსენება ინუბი-საკიდან 650 მილის მოშორებით ორი ამერიკული ავიამზიდის აღმოჩენის შესახებ. ათი წუთის შემდეგ 5 მილის მოშორებით გამოჩინდა კიდევ ერთი იაპონური საპატრული ხომალდი „ნანსინ-მარუ“. ვიცე-ადმირალ პოლისის წინასწარი რთული ამოცანა დადგა, - თუ თვითმფრინავებს აფრენის დაუყოვნებლივ უბრძანებდა, მამნ იხანი სამხისის თავზე

შეადლისას აღმოჩნდებოდნენ და, შესამხედ, ეკიპაჟებს ჩინოში დასვლამ დამი მოუწყველია. გვიმის თანახმად, თვითმფრინავები იაპონიიდან 500 მილის მოშორებით უნდა აფრთილიყვნენ, ესკადრა კი ამ მანიბილი 226 მილით შორს იმყოფებოდა. ოპერაციის ჩამლა წყალში ჩაყრიდა ადენ შრომას. ამიტომაც პოლშმა თვითმფრინავებს დაუყოვნებლივ აფრენა უბრძანა. ტექნიკოსებს სასწრაფოდ დაიწყეს თვითმფრინავების მომზადება. პოლშმა კავთად იცოდა, რომ ზედმეტი 226 მილის ვაშა თვითმფრინავებს ჩინოშიამდე მისაღწევად საწყვი არ ყფილიყო, ამიტომაც მან თვითმფრინავების ბორტზე საწყვიის დამატებით ხო-ხოთი კარის განთავსება ბრძანა. ამ მფრინავის კი კრისერ Nashville-ისა და Enterprise-ის ბორტზე მყოფმა თვითმფრინავებმა ორივე იაპონური ხომალდი ჩაიბრეს.

8 საათსა და 17 წუთზე, Hornet-ის ბორტიდან პორეული დულიტლის თვითმფრინავი აფრინდა, მალე სხვებიც მიყვნენ. ბოლო თვითმფრინავი ავიამზიდედან 9 საათსა და 20 წუთზე აფრინდა. ამ მომენტისთვის ესკადრის იაპონიის ნაპირებიდან 600 მილი ამორებდა.

ამერიკელების სასარგებლოდ იმ ფაქტმაც ითამაშა, რომ ხუთი წუთით ადრე ტოკიოში სასწავლო-საპაკერი განკავშირება და ამიტომაც ამერიკელთა თვითმფრინავები იაპონელებს თავიანთი კვიანთ. დულიტლი აბოინის სანაპირის გასწვრივ დამი სიდაღებუ მფრინავად, შემდეგ გეუბ ტოკიოსკენ აილი. როცა მინამდე 300 მეტრი იყო დარჩენილი, დულიტლის თვითმფრინავს იაპონური

გამანადგურებლების სამს რგოლმა შეუტია (თითოში სამ-სამს თვითმფრინავი), მაგრამ დღლიტლმა დაბალ სიმაღლეზე ჩამოსვლით შეძლო მათგან თავის დაღწევა. 12 საათსა და 15 წუთზე მისმა ბომბარდირმა, სერგანტმა ფრედ ბერტონმა თითო ბომბი დაყარა იარაღის შუაბრუნვით ქარხანას, გაჩნილი ძლიერი ხანძარი მომდევნო კუკავებისთვის მოკავრ ორიენტირად იქცა. დაბომბვის შემდეგ დღლიტლმა გეზი ჩინეთისკენ ავიღო.

ფლოტლითან ერთად ლეიტენანტ ტრევისის მეთრე ბომბდამშენებ მონაწილეობდა ოპერაციაში. მაგრამ იმის გამო, რომ მისმა ბომბარდირმა ვერ შეძლო სამხრის ადმონქნა - უკუაღლო ღვინის ქარხანა, - ბომბები სხვა ქარხნის ტერიტორიასა და საწყობებს დაეცა დაბომბვის შემდეგ ჰუჯრი ჩინეთისკენ წავიდა.

12 საათსა და 35 წუთზე ტოკიოში საბერი განგეში გამოცხადდა. ლეიტენანტ რიბერტ მ. გერის B-25-ის ბომბები ფოლად-სასხმელ და ქაბორ ქარხნებზე ჩამოყარა, - ქაბორი ქარხანა მილიანდნ დაიწვა. ყურის თავზე ბომბდამშენის მასლიბლად თორმეტმა ააბორუნმა გამანადგურებელმა გაფრინა, მაგრამ მათ ვერ შეამჩნიეს B-25. ყურის დასაფრენისა და მასში მიგარნი ხომლის ზოლიანტრე არტილერიისგან თავის დაღწევის შემდეგ გრემი ფილიპინებამდე მიღწევის იმდითი სამხრეთ-აღმოსავლეთისკენ ავიღო, მაგრამ 40 მილის დაფრენის შემდეგ მანც ჩინეთისკენ გაუხეცა.

დღეე მ. ჯონსის თვითმფრინავმა ააბორინის სახმელეთო ზოლი 15-ის სიმაღლეზე გადაკვეთა. მოწინააღმდეგის გამანადგურებლებთან მოსალოდნელი შეხვედრის გამო, მან ფრენის სიჩქარე 322 კმ/ს-ზე გაზარდა, მაგრამ მალე 290 კმ/ს-ზე შეამცირა. შემდეგ მან სამხრეთით გაუხეცა და თავისი მთავარი ორიენტირი - ტოკიოს ყურის შესართავი დაინახა, მაგრამ ვინაიდან გაფრენის წინ მისი თვითმფრინავის საწვავით სრულად გამოითვა ვერ მოუხერხა, ჯონსმა პირველივე ხელსაყრელი იმიტეტის განადგურება გადაწყვიტა. ტოკიოს საბორბო ნაწილითან მიახლოებისას, მან ფრენის სიმაღლე 600-მდე გაზარდა. პირველი ბომბი საწვავის დიდ ცისტერნას მოხვდა, მეორე - ელექტროსადგურის სამართოულან შერბობას. ამ დროს სახენტიო ბატარეებს მას ცეცხლი გაუხსნეს. მესამე და მეოთხე ბომბები მეზობლად მდგარ ორ ორსართოულან შერბობას დაეცა. შემსუბუქებულმა თვითმფრინავმა სწრაფად განაგეთარა 434 კმ/ს სიჩქარე და 108-ზე ჩამოსვლის შემდეგ სამხრეთ-დასავლეთისკენ ავიღო გეზი.

ლეიტენანტ უ. ლულუსმანმა ააბორინის სანაბორის ზუსტად 13-ით-ზე მაღლად, რის შემდეგაც მან ტოკიოს ყურისკენ გაუხეცა. ლულუსი თითქმის წყლის თავზე, 58-ის

სიმაღლეზე მიფრინავდა. მარჯვენა მხარეს ააბორინი ავიამობლის შეზენვის შემდეგ, ფრენის სიმაღლე 4500-მდე გაზარდა და ბომბები პორტის თავზე ჩამოყარა. პირველი სამი ბომბი სანაბორისთან მდგარ ქარხანას მოხვდა, ხოლო მეოთხე ცეცხლგამქნი, მჭიდროდ დასახლებულ რაიონში ჩამოვარდა.

ლეიტენანტი რინარდ ჯეისონი რიგით მეოთხე თვითმფრინავს მართავდა. ის უკანასკნელი იყო, ვინც ტოკიო დაბომბა. ჯეისონის სანაბორი ხაზი ინიუსისკის შუკურასთან გადაკვეთა. შემდეგ ცხრა მილის მანძილზე 11008-ის სიმაღლეზე მიფრინავდა, მერე კი ტოკიოს საბორბო ნაწილისკენ წავიდა. ყურის თავზე ჯეისონის B-25-ს ვერ ვერხვობდა მდგარი ავიამობიდან გაუხსნეს ცეცხლი, შემდეგ კი მას სახმელეთო არტილერიაც შეუერთდა. ჯეისონმა გეზი პირდაპირ სამხრისკენ - Japan Special Steel Company-ს სამაქრობისკენ და საწვობისკენ ავიღო. პირველი ორი ბომბი მთავარი საწარმოს ტერიტორიაზე დაეცა, მესამე - ფეფასური და მეოთხე - ცეცხლგამქნი კი საცხოვრებელ კვარტალს მოხვდა.

სახენტიო ჭურვები თვითმფრინავთან ისე ახლოს სვდებოდა, რომ ეკიპაჟი ყოველწამს ელიდა ჩამოვდებას. ავტომატების ახლოს ჭურვის ნაწიხევეებს ფრეზლაკებში 18მ-ის დამეტრის ნახურტი გააკეთა. ჯეისონმა თვითმფრინავი მკვეთრ პიკემო წავიდა. ამ დროს ბომბდამშენის თავზე ცხრა ააბორინი გამანადგურებელი გამოჩნდა. ორი მათგანი შეშობრს ჩამოშორდა და შეტყვეზე გადავიდა, მაგრამ მიკერისას განეთარებული 500 კმ/ს-ის წყალიბით ჯეისონმა გამანადგურებლებს თავი დაღწევა შეუძლევ მან გეზი დასავლეთისკენ ავიღო. 9000-ის სიმაღლეზე ღრუბლებში, სანაბორის პარალელურად მიფრინავდა, შემდეგ კი სამი

გამანადგურების განმსორებით მიტყვევდა. მოგერიების შემდეგ გეზი ჩინეთისკენ ავიღო.

ააბორინის დღაკაქვების თავზე ცა ნელ-ნელა ივხებოდა გამანადგურებლებით, სახენტიო არტილერია კი აბორიული ბომბდამშენების ჩამოსვლესად ტყვიანობას იმორებდა, მაგრამ აბორიელებს საბრძოლო ამოცანა უკვე შესრულებული ჰქონდათ. დღლიტლის დაჯგუფების სხვა თვითმფრინავები უკვე ააბორინის სხვა რაიონებს ბომბავდნენ.

იოკოჰამა პირველმა კაბიტანმა როსის გრინემმა დაბომბა. მისმა B-25-მ სანაბორი ზოლი ტოკიოსგან სამხრეთით გადაკვეთა. რამდენიმე წუთის განმავლობაში გრინეი კინუბულის სიღრმეში მიფრინავდა, მერე კი სამხრეთით მოუხეცა და ნახევარკენმულ ბოსეს გასწვრივ განაგრძო ფრენა. გადაკვეთა კასუმის ტბა და სასწავლო აეროდრომის თავზე ადმონქნდა, რომელზეც სასწავლო ფრენები მიმდინარეობდა და გრინეს B-25 ააბორინი თვითმფრინავების შუაგულში ადმონქნდა. 10 წუთის შემდეგ ბომბდამშენის ოთხმა გამანადგურებელმა შეუტია, რომელიდანაც ორი სერგანტმა გარდნებმა ტყვიამორკვევით ჩამოავლი. სამხრეთთან მიახლოებასთან ერთად იხრებოდა მოწინააღმდეგის გამანადგურებლების რაოდენობაც. გრინესის სამხრის საწყავ-საბოში მასალების საწყობი წარმოადგენდა, რომელიც დაბომბვის შემდეგ განადგურდა. დაბომბვის შემდეგ გრინეი 20 წუთის განმავლობაში სამხრეთით მიფრინავდა, მერე კი ჩინეთისკენ წავიდა.

ლეიტენანტი ლინალდ სმიტი ტოკიოს ყურის თავზე მათორ პოლვეროსთან ერთად ადმონქნდა. ყურის თავზე მათი B-25-ის დაშორდნენ ერთმანეთს: პილვეროი ნავისი მიმართულებით გაფრინდა, სმიტმა

რეიდკომი მონაწილე 16 B-25-დან არც ერთი არ ჩამოუვლიათ ტოკიოს თავზე. 15-მა თვითმფრინავმა ჩინეთამდე შუადამისას მიაღწია. ყველა მითგანს სანავიე უთავებებოდა. ოთხი ბომბდამშენი იძულებითი დაჯგუფების მცდელობისას დაიბმტრა, თერთმეტი ბომბდამშენის ეკიპაჟებმა კი თვითმფრინავები პავერო პარაშუტების საშუალებით დატოვა. ოპერაციაში მონაწილე 80 კაციდან დაიღუპა ხუთი, რვა კი ტყვედ ჩავარდა.

ასასიხები მკვდილთა საიღუპლო ორგანიზაცია

საფრანგეთის მონარქის პირადმა წარმომადგენელმა გრავმა დე კოტიემ ხანგრძლივი და ფათურაიანი მგზავრობის შემდეგ, როგორც იქნა, მიაღწია თავისი მოგზაურობის მიზანს, - ალამეთის ციხესიმაგრეს. იტვა 1098 წელი.

კი გეზი ვერდიან 130 მელის მომორებით მღებარე კობესკენ აიღო. ქალაქის საპირ-ტო ნაწილის თავზე მისი ფრენის სიქარე 386კმ/სთ-ს შეადგენდა. მის სამიხრნეებს წარმოადგენდა: კავასიკის ვრუფი, ფოლად-სახსნელი, კავასიკის საავიაციო და ელექტრომექანიკური ქარხნები. საწინტო არტილერიამ მას ცეცხლი უკვე იმიტეტ-ბის დაბომბვის შემდეგ გაუხსნა.

ბოლო B-25-მ, რომელსაც უფლიამ ფაროუ მართავდა, სანაპირო ზოლი ზუს-ტად ტოკიოდან სამხრეთით გადაკვეთა. მან თეთიმფრინავი პირდაპირ ნავოუსკენ წაიყვანა. თითქმის მთელი ფრენის განმე-ვლობაში ფაროუ 30-40მ-ის სიმაღლეზე დაფრინავდა. მან მხოლოდ ერთხელ, მთის ქედის გადასალახავად აიღო 2100მ, შემდეგ კვლავ დაეშვა 30მ-მდე და ასე მიფრინავდა, სანამ შტურმანმა არ შეამჩნია მათკენ მო-მავალი სამი გამანადგურებელი. ფაროუმი სიქარეს უმატა და თავი დრუკლებს შე-აფარა. სამიხრნისთან მახლობლის შემდეგ, ისევ დაეშვა 150მ-მდე და შეტევასე გადა-ვიდა. პირველი სამი ბომბი მან საწვავ-საბოხი მასალების საწვობზე ჩამოვდო, მეოთხე კი საავიაციო ქარხანაზე შემდეგ გეზი ჩინეთისკენ აიღო.

რედილთ მონაწილე 16 B-25B-დან არც ერთი არ ჩამოვდიათ ტოკოს თავზე. 15-მა თეთიმფრინავს ჩინეთამდე შეუღამისას მიაღწია. ეველა მათგანს საწვავი უთავდა-ბოდა. თითი ბომბდამშენი იბულებითი და-ჯვლის მცდელობისას დაიტტრა, თერთმე-ტი ბომბდამშენის ევიპაქებს კი თეთიმ-ფრინავები ჰკარში მარაშუტების საშუ-ალებით დატტო. ოპერაციამი მონაწილე 80 კაციდან დაიღუბს ხუთი, რვა კი ტვედ ჩავარდა.

1942 წლის 15 ოქტომბერს სამი მათ-განი, - დინ პოლმარკი, უფლიამ ფაროუ და პარილდი სადი გაასაპირთლეს და სიკვდილ-ით დასაჯეს. რობერტ ვ. შედლერი 1943 წლის 1-ელ დეკემბერს ტვეებაში გარდა-იცვალა. ოპერაციამი მონაწილე მეოქტეს-მეტე თეთიმფრინავი საბჟოთა კემბრში, პრამორიემი დაჯდა. 1943 წლის გაზაფხუ-ულზე კეპაგის ხუთივე წვერი შტატებში დაბრუნდა. საბოლოოდ, პოლკოენიკ ჯიმი დულიტლის ჩათვლით, 80 კაციდან 65 ჯერ კიდევ მეორე მსოფლიო ომის დამთავრებამდე დაუბრუნდა საჩასხურს აშშ-ის სამხედრო-საკარო ძალებში. ამ სარის-კო ოპერაციას ცხრა პილოტი შეეწირა.

მართალია, 16 B-25B-ის მთერ იპირნი-ისთვის მიყენებული ზარალი არ შეედრე-ბოდა პერლ-ჰარბორში განცდილ დანაკარგს, მაგრამ ამ რუფის დიდი ფსიქოლოგიურ-პოლიტიკური ზეგავლენა იქონია როგორც აშშ-ზე, ისე მის მოკავშირეებზე.

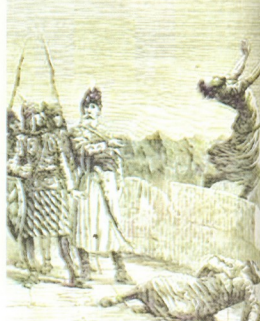
ჩრდილოეთ ირანის მთიანეთში, ყზვი-ნის მახლობლად, მოუკვალ სალ კლდეებსა და ნაპრალეებში გაშტეხულ ციხე-ქალაქს, რომლის ციტადელში შეესვლაც მხოლოდ გვირაბებითა და ლაბირინთებთ შეიძლე-ბოდა, სახელი მისმა მფლობლებმა გაუთქვა.

სწორედ ციხესიმაგრე ადამუთის („არ-წივის ბუდე“) ბატონ-პატრიონან შესახვე-დრად გამოიარა გრავფს მომქანცველი და ხოფითი სასეე გზა. ჰასან იბნ ას-საბაბი ფრანკთა მეფის წარუზავნილს ისეთი აღ-მოსავლური თავაზიანი გულგრილობით შეეგება, რომელეც ეველფარის ნიშნა და, შესაძლია, არაფრის მამანიშნებელიც არ ყოფილიყო. აზაბით ცხივრებისას გრავფს მთავარი ჭეშმარიტება შეეცნო, - მნიშ-

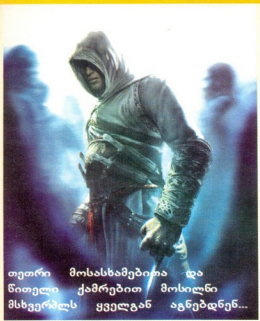
ვნლიბა არა აქვს საუბრისას როგორ დიქუ-ბა კაცი არ რას ამბობენ მისი ბაგენი. მთავარია, რას აკეთებს ამ რა აქვს გან-ზრახული. სწორედ ამის დადგენა დაევა-რა გრავფს, უნდა შეეცნო, რა ელო გულში მის პრეწივებულს ჰასანსა და მის ხალხს.

უჯაროთ თუალების გამო ჰასანს „მოილო მოხუცს“ ეხსდნენ. ციხესიმაგრე მართლაც მოუკვალ მიემში იყო, მისი მფლობლის მთილიოაც გასაგებია, მაგრამ მოხუცი მას არ ეთქობდა. ფრანკთა ელჩი ცდილობდა, კანდირი არ ყოფილიყო და თუალებში არ შეესვლადგას მასპინძლისათვის, თუმცე მანერ შენიშნა, რომ ჰასანი ზუსტად იმ ასაკის იყო, როცა ძალუფლებისმცფარე ადამანი თავის მიზანს აღწევს. არა შობამძლელო-ბით ძალუფლებას, რომელეც მემეფდრეო-ბით გადაეკვეთი ხოლმე, არამედ იმ ძალუ-ფლებას, რომელეც ჭკუით, ხმლითა და სისხლით მიიპოვება. სწორედ ასეთი კაცი იყო ჰასანი.

უცხოელის ეჭვის გასაფანტა-ვად ჰასანმა იხვე იქინია ხელი და მეორე დაზავიც უფსრულში გაუჩინარდა.

თევერ პულუზავშილი

თეთრი მოსასხამებიცა და ნიჟელი ქამრებით მოსიღნი მსხვერპლს ყველგან აგნებდნენ...

გრაფს საკმაოდ საერთოხლო მისა ჰქონდა დაკისრებული, რომელიც წინდახედულ მოქმედებას მოითხოვდა, — რა თქმა უნდა, მისი კეთილშობილი თანამოსახურის თუნდაც ფარული კავშირი ქრისტიან მექესთან გუგონარ მკრესელო-სად შეიძლება აღქმულიყო, მაგრამ განა შეუძლებელი იყო მსგავსი რამ? მათ უმეტეს შუაგანა გრაფმა, მეორე მხარეც, ყოველგვარი რისკის გარეშე, ამ კავშირით მხოლოდ მოიგება. გრაფი იდებულე მასმბ-ბელს არა ფრანგულად, არამედ მის შობილოურ ენაზე ელაპარაკებოდა. დროადლო, შუაგლიობის გასახალიყოლად, ფრადიანი შედარებები მოჰყავდა და სპარსი პოეტების ლექსებსაც იმეულებოდა. გრაფი გამძრინაბი დაბლიმატი იყო და ყრანის ციტატები არ მოჰყავდა, კარვად იცოდა, რომ ურჯულ-ლის ზაგეების წარმოითქმულ წმინდა წიგ-ნის შეგონებებს მკრესელოვად ჩაითვლდნენ. კარვად მოიქცა, როცა ამით ენა შეისწავლა. გრაფი გმყოფილი იყო, უზაროდა, რომ მისა შეასრულა. ამასთან, ამყობდა თავისი მეუთი, რომელმაც ესოდენ ნატივი და ჩახლარული დაბლიმატიური კომინაცია მოითქრა.

იმ დღეს გრაფმა ჰასან იბნ ას-საბაბის-გან ჰასუსი ვერ მიიღო, მაგრამ არ გააკვირვებია. როცა მწუნბრისას ციხის გაღაენის ბილიკზე მისკრინობდნენ, საჭმელს კი არა, პოეზიაზე, ყველელებსა და სულის სინატრეზეუ საუბრობდნენ. განსაკუთრებით სულის სინატრეზეუ.

— ეს ხეი, — შენიშნა გრაფმა, — უნებურად ფილოსოფიური აზროვნებისთვის განსწავლის კაცს.

თქვენ წინა სტუმარი ხართ, — გაიღიმა ჰასანმა, — და მოხარული ვიქნები, თუ ამ უხადურესს პეიზაჟმა, რომელიც წინა ციხის ქართველებთან იმელებს, ისეთ სურებზე დაეაყრებოთ, რომლებზე ფიქრები სამშობლოში აზრად არ მოგსვლიდა.

გრაფმა ვერ გაიგო, ეს ქათინური იყო

ასასინ-მოლიდების სექტა, რომლის მიზანური ციხე-ქალაქი ადამო-თი ირანის შრადელიეთში მდებარეობდა, თითქმის სამი საუკუნის განმავლობაში შიშის ზარის სცემდა აზიისა და ევროპის იმდროინდელ ხელმწიფე-გამგებელთ.

ქართულ ისტორიულ წყაროებში ასასინები 1191 წელს მოიხსენიებიან. მასა ფაშა შინა მოიკლა ყიზ-არსლან ათაბაგი მოლიდთა მიერ... — წერს თამარის ისტორიკოსი. აკადემიკოს კორნელი კეკელიძის აზრით, არ შეიძლებაოდა, ასასინების არსებობა ქართულ მსატრეულ ლიტერატურაში არ ასახულიყო, მით უმეტეს, რომ მათი დაზნაშის ხანა „ვეფხისტყაოსნის“ ანბანის საფარაულო თარიღს (1189-1207) ემთხვევაო. როცა მეცნიერი გენალური პოემის ისტორიულ ფონს მიმოიხილავდა, ყურადღება მიჰქცია არა მარტო ასასინების ციტადილებს, აღამოთისა და ქავეთის ციხის, არამედ მოლიდებისა და გრანულ-ქავეების მსგავსეხასაც ქავეთა ქალაქი აქამედ მტერთან უბრძოლელია.

ქალაქსა შინა მაგარი კლდე მალადი და გრმელია, მას კლდესა შინა გვირგირი, ასაძრომილი ხერღულია

— ციხეს ვწო ეწოი მალაღას, თვანოდ ძლიეს გარდახანდებიან, გზა გვირგირაბითა შემოვა, მცველი მუნ ზედა დგებიან.

ხოლო ქავეებს ნესტან-დარეჯანი ასე ასახიათებს:

ქავენი სახელად მით ჰქვიან, არიან ერთად კრებულნი, კაცნი გრმნებისა მცოღენნი, ზედაზედ გახელოვებულნი, ყოველია კაცთა მავენნი, იგი ვერვისგან ვნებულნი, მათი შემბმელი წამოლეენ დამბრმანნი, დანბილებულნი.

ეს ტაქტი თითქმის ზუსტად ემთხვევა მემბატანის მიერ ასასინ-მოლიდების დახასიათებას: „სპარსთა შირის მუღიანი შიხობლანი (მომწუნსხავი-მაპიზნოზებელი) და მწამელელი მრავლ იხობებიან“ (თამარის ისტორიკოსი).

მეცნიერის აზრით, „რუსთაველმა თვალწინ გადაგვიშალა XI-XII საუკუნეების მამამდიანური სამყარო. ამ სამყაროში კი ერთ-ერთ მნიშვნელოვან მოვლენას წარმოადგენდა ასასინ-მოლიდობა. რუსთაველს არ შეე-

ძლო, გვერდი აიღო ასეთი მოვლენისათვის და თავის მსატრეულ ტილოზე არ მიქნა მისთვის გარკვეული ადგილი (კ. კეკელიძე „ეტიმოლოგიური“ ტ. XII). რაც შეეხება აღამოთის განადგურებაში ქართველების წვლილს, მემბატანე ამ ამბავს ასე ადგინებს:

„მარწოლითა წაროცენეს ქართველნი აღმუთს, ქართველნი დიდ ქირსა იყვნეს თათართა მიერ, რამეთუ მიმდები და მოუწყინებელი ბრძოლა აქუნდა აღამოთითა მიმართ... დიდხა ქირსა იყვნენ მიეერი (დავით-ოულუ და დავით-ნარინი) და ყოველნი მიზანური, დაუცხრომლად ებრძოლეს ურჩისა და უმეტეს აღმუთს მყოფითა, რამეთუ შეიღდა წყდსა ფაშა განტრეულდა ბრძოლისა ყოფა მათი“.

მოწოლობის, ქართველებისა და სპარსელების შეერთებულმა ძალებმა, ბილოს და ბილოს, გატეხეს აღამოთის სიმაგრე 1256 წლის 19-24 იანვარს მათ იღვწეს უძლეველი ციხე-ქალაქი, ხელი იღვწეს დიდხალი სიმიდრე. ტყვე და შეწოლობითი დოკუმენტებია ამის ურმევე მიიღო ბოლო ასახინთა ძლიერებასა და პოლიტიკური გაყენებას. გადარწინელი ასახინების უწინაშეული წაწლი ეგვიპტეში გადასულა, — ივლე-ტრედო მეგვიტბედ, რომელ არს შირის, რამეთუ აღიღეს დედანული და ხესტატი და ყოველი სიმიდრე მათი და მუნ დამამეცდარა სულითა-მა მისკრინისამან... მოგვითხრობს მემბატანე

სულთნის რჩეული რომ არ ყოფილიყო პასანი, იმვე წუთს დარბაზის ზღურბლზე მოჰკვიდნენ თავს. ამიტომ სიცოცხლე შეუნარჩუნეს, სამაგიეროდ, ჩამოართვეს ყველა ტიტული, მთელი ქიანა და ჩრდილოეთში გაგზავნეს, საყრიბილეთში. არაფერ უწყის, როგორ მოახერხა ნინამ აღ-მულკმა პასანის ანგარიშის გაყვალბება, რაც მთავარია, იმ დღეს დიდებულებს გამარჯვება იზებდა. სულთანც ისევე მოწყალე თვალთ უყურებდა, მაგრამ ნინამსა და მის მხრძანებულს შობადის ჳერეტის უნარი რომ ჰქონიდათ, ზემოსა და განცხრობის კ არ მიეცემოდნენ, ცხარე ცრემლით მოიქმნის დაიწყებდნენ.

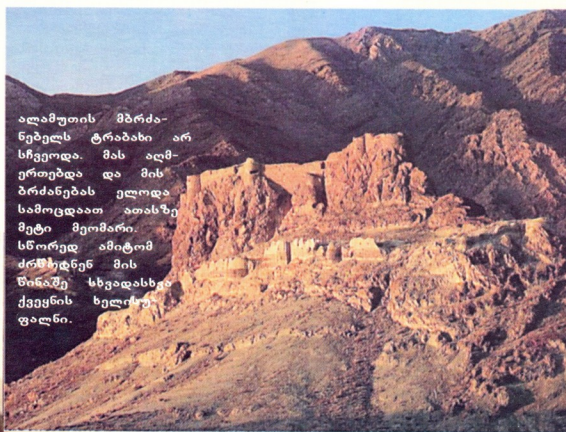
ადისოავლური სიბრძნე გავსწავლის, – გულმოწყალება მხრძანებელთა სისუსტეა, თვალბის დაიხრა, დასაჭურისება და დიდებუ ში ჩავდება მსუბუქი სასჯელია, რადგან შურისხულს ყოველითის უტრევის შურისძიების შანსსო. მტერი ძელზე გასბულია კარგი, როცა სარის წვეტი ყელში აქვს ამოსული. მარვილზე წამოცმული

მტრის მოკეცილი სისხლიანი თავიც კარგი სანახავია. ბრძინი და შორისჭერეტული მხრძანებლები უფრო წინდახედულადაც იქცევიან, დღობუდიანად ამოწყვეტენ ხოლმე მტრის ვიშმსა და ვილაგს, რომ ადარაფინ იფიქროს შურისძიებაზე და ტებილი ძილი არ დაუფირობის მხრძანებელსა და მის შობამვილობას. ეს სიბრძნე დაიწყეს დიდებულებმა და სულთანს და პასანს შურისძიების შანსი დაუტრევეს.

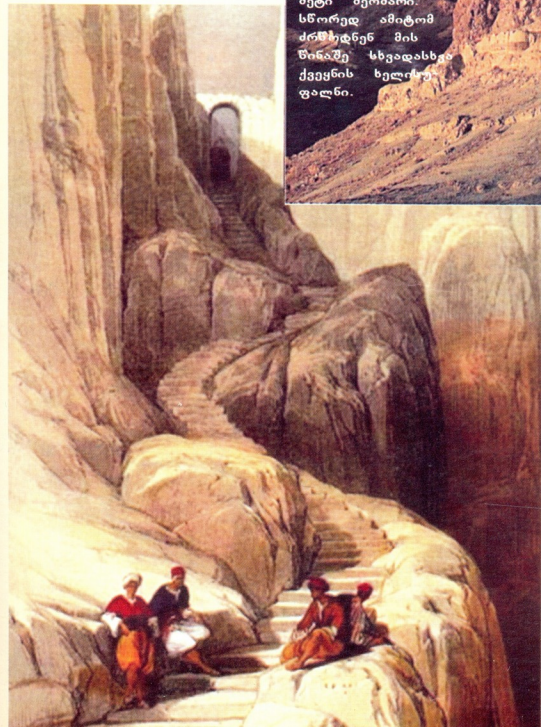
სავარაუდოდ, ამან განაბრობა ასასინების,

საიღუპლო მკვლელობა საზოგადოების წინაშე მოქმნა. გავა კიდევ რამდენიმე ხანი და ასასინების ხელით დიდებულებთან დიდებუნიცა და სულთანიც.

ტიტულ და უფლებამოსამორთმული პასანი ჩრდილოეთში გადასახლეს, იმ დღიდან შურისძიება იქცა მისი ცხოვრების არსად და მიზნად. იმ დღიდან დაიწყო პასანი იმ ას-საბაჰს თავისი ძლევაშობილი იმპერიის საბიკელის ჩაყრა. ლევენდა მოგვითხრობს, როგორ დაეპატრონა პასანი

ალამუთის მხრძანებელს ტრაბახი არ სჩვეოდა. მას ალმერთებდა და მის ბრძანებებს ელოდა სამოცდაათ ათასზე მეტი მყოზარი. სწორედ ამიტომ ძრმობდნენ მის წინაშე სხვადასხვა ქვეყნის ხელმძღვანელები.

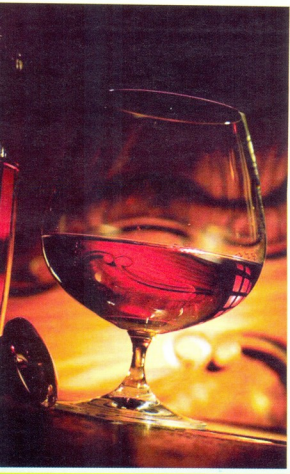

ალამუთის ციხესიმაგრეს. მან ქალაქის თავს სიხოვა, მიეცა მისთვის იმხელა მიწის ნაკვეთი, რასაც ხარის ტყავი შემოსწავებოდა. ქალაქის თავმა გააცინა და დათანხმდა. პასანმა ნასყიდობის საბუთის გაფორმება მოითხოვა. მალე პერვანტზე ორივე მხარე და მოწყობება საბუთზე ხელი მოაწერეს. მხარის მხრძანებელს, როცა ფულს თთულია, სახიდან დამცინავი დიხილი არ მოსცილება, თუცა მამხრე ფერი ეკვლია, როცა პასანმა ხარის ტყავის თხელ თასმად დაჭრა ბრძანა. პასანმა გრებოლ ტყავის თასმ ციხესიმაგრეს შემოავლი და ამ ხერხით თავის საკუთრებად გამოაცავა. მხარის მმართველმა, რა თქმა უნდა, ქოში უკუღმს ყარა, მაგრამ უზუნაქმს სასამართლომ მიციველს დაუჭირა მხარი, – განა ნასყიდობის საბუთი წესის დაცვით არ გაფორმდა? განა მმართველმა ნებით არ გაასხვისა მიწის ნაკვეთი და მასზე მდებარე ურბავი ქონება? განა მან არ მიიღო ფული?..

გაგრძელება შემდეგ ნომერში
თამაზ შორაშოლიანი

La Liqueur des Dieux

ახე უბრალოდ - ყობიაცია

გაჭვირავალ და კამკამა, ღია ოქროსფერი ამ ყვისფერი „ღმერთების სასმელი“, - ასე უწოდებდა მას ვიქტორ პოელო. კონიაკი - არისტოკრატების არომატული სასმელი. სახელი მდინარე შარანტის პირას გაშენებული ქალაქის პატივსაცემად დაერქვა. აქ ოდესღაც რომაელ მეღვინეების დასახლებები იყო. ბოკალიდან ამოფრქვეული ამ სასმლის არომატის შესუნთქვა სამი ასწლეულია აღიზანებს ადამიანების წარმოსახვას. რა თქმა უნდა, ლაპარაკია ნამდვილი კონიაკის არომატზე და არა ჩაის ნაყენისა და სპირტის ნახევარზე.

ალკოჰოლურ სასმელს შეგიძლიათ კონიაკი უწოდოთ, თუკი ვერძინი მორევილია და შუბლზე კონიაკი დაყენებული) ექვს უნახანო, რომლებიც საფრანგეთის პროვინცია კონიაკშია გაშენებული. სხვა სასმელებს, იმავე ტექნოლოგიით, მაგრამ საფრანგეთის სხვა რაიონებში ან სხვა ქვეყნებში დაყენებულს, ბრენდი ჰქვია. ეს წესი საერთაშორისო შეთანხმებით არის დამტკიცებული და თვით უმაღლესი ხარისხის სასმელიც კი ვერ მიადებს კონიაკის სახელწოდებას, თუკი ის სხვა ქვეყ-

ნებში საქსპორტოდ გადის.

კონიაკი თიახის ტემპერატურისა უნდა იყოს და არა ჩაცივებული. ასახმერ დიდრინ, პატარაფეხან ფართო ბოკალებში. იძვრის ჩაახმერ, რომ ბოკალის ფსკერის ორ ითიზე ასვდეს, მერე კი დაახლოებით 10 წუთს ხელში ათიბებ.

კონიაკი ის სასმელია, რომელიც ფაქიფეუს ვერ იტანს და ამბობინებს, სადღისი შუბლზე, აუჭარებლად შესუნს. აი, ამ დროს გავაზღობთ ცველა სადღეობლის და გაგრძობინებთ თავისი მომხიბველობის ძალას.

კონიაკი ერთბაშად არ უნდა გადაყლურწოთ. სმა მამინ დაიწყეთ, როცა ხელში ბოკალი გაიბება და სასმლის არომატსა და გემოს შეგრძობით. პატარა ცულებს მისეთ და აცალეთ მიულ პირის ღრუეს მოედოს, ფარმაგენის კულიეთ გაიმალოს. სწორედ ასე აღწერენ ამ მომენტს დეკუსტრატორები. დაასრულე, კონიაკს ნუ მატანთ ღლიონის ნაჭკრეს ან კიტრის მწილს, მას მხოლოდ მოკლადი უხდება ან აცვ იხე ცხარე ცველი.

კონიაკის ნამდვილი მოყვარულები მას სიგარასთან ერთად შეეძცევაან, მორიგი ცულების წინ კი არომატულ ყვავს ან ჩაის სვაემენ. ამით კონიაკის საუცხოო გემო უფრო კარვად შეიგრძინობა. როცა ბოკალს

10 მიითი აღკოვოლწეა

სპირტიანი სასმელების სარგებლიანობაზე უამრავი მცდარი შეხედულება და მითი არსებობს. რამდენად შეუფერება ისინი სიზაფხუვებს?

მიითი 1.

ალკოჰოლით შეიძლება სწრაფად გაათბობა

ალკოჰოლურ სასმელებს მაგარ სასმელებსაც უწოდებენ. რატომ? - დარწმუნებლად არიან, რომ სპირტს გამანურებელი ეფექტი აქვს, და გაყინული კაცისათვის ერთი ცულები საკმარისია, - ცველა წამალს ხვდობა.

ამ შეხედულებაში ჰუმშიარტების მხოლოდ ერთი პაწაწინა მარცხელია. საქმე ის არის, რომ გაცივების დროს ვასაობად დაახლოებით 50 გ არაყი ან კონიაკი საკმარისია. ორივე აფართოებს სისხლძარღვებს და შინაგანი ორგანოების სისხლით მომარაგებას აწესრიგებს. ალკოჰოლის უფრო მეტი დოზა კი კანში სისხლის დენას აღიფერებს და სითბოს სასიამოვნო შეგრძენება გვიწინდება, მაგრამ ეს თავის მოტყუებაა, - ამ დროს სითბოს

გაცემა უფრო ძლიერდება და ორგანიზმი კიდევ უფრო გაცივებას იწყებს. ამასთან, კაცს შენარჩუნებული აქვს სრული კეთილდღობის სუბიექტური შერგრძობა. ასე რომ, სპირტიანი სასმელების გამოთბობელი ეფექტი ძალზე გაზეიადებულია.

მიითი 2.

ალკოჰოლი მადას აღძრავს

სპირტის ზემოქმედება მადას აღძრავს, მაგრამ შიმშილის მსუბუქე გრძნობის განქნას მხოლოდ მაგარი სასმელები აძლევს ბიძეს. ისიც ძალზე ცოტა რაოდენობით. დაშარაკია 20-25 გ არაყზე. ის ზემოქმედებს სიმაძღრის ცენტრებზე და ააქტიურებს მას. მიუღი ეს პროცესი 15-20 წუთს გრძელდება. ამტომაც მადის აღსაძრავად სმა ჰკამის წინ ძალზე არასასურველია. წამებში ხომ შიმშილს ვერ იგრძნობთ? - საამისოდ უფრო დიდი

დროა საჭირო.

ამასთან, ალკოჰოლის შესმა ჰკამის წინ გამოსავალი სულაც არ არის. სპირტიანი სასმელი შშიერი კუჭის ღორწილოვან გარკს გააღვიზიანებს, დასილძევის გამოიშვებაც ძლიერდება. ამას კი შეიძლება ვასტრიტი მოაყვეს. ძალზე ძვირად ხომ არ დავიფელბათ მდინაიდ დანაყრება?

მიითი 3.

ალკოჰოლი სერვის ხსნის

შიზრად დაღლილი ადამიანი ხასიათზე მოსასველვად გადაკრავს ხილმე თითო ჰიტის. სულ ცოტა, დაახლოებით 20-30 მლ არაყი ან კონიაკი უნდა მიართვათ, ღვინო ან მარტანი კი - 40 მლ. ეს პატარა დოზები შინაგან დაძაბულობას მოეხსნით და მოვადუწებთ, რასაც მოითხოვს კიდევ ცნება „სტრესის მოხსნა“.

საწუხაროდ, ხშირად ამ დოზებს არ სჯერდებიან და სავსებით საწინააღმდეგო სურათს ვიხილთ: დაღლილობა ძლიერდება, ხასიათიც გუწუვდება, დეპრესიული განწყობილება გუყვებათ, რაც მხოლოდ აღიფერებს შინაგანი დაღლილობის შე-

რისა და ატმის სურნელიც ივრძნით. კონიაკის უფრო ახლოს გაცნობასთან ერთად შეგრძნობთ მის მრავალი წლის განმავლობაში დაგროვებულ სიბრძნესა და სიმკვლევეს, რაც ასე იშვიათია ქაღვებში. ამით შეიცნობა კონიაკის არომატის საფუძველი, რაც პირტყევის ტონებისთვის არის დამახასიათებელი. ეს კი კონიაკის დაფარვაზეა დამოკიდებული.

კონიაკის დაფარვის შემოწმება ბოკალის შეჩვევლითაც შეიძლება. მის ასაკს ბოკალის კედლებიდან ხსნისის პატარა-პატარა ნაკადის ჩამოწურვის სისწრაფითაც გამოვლინობთ. 3-5 წლის კონიაკი თითქმის მამინებ ჩამოწურვას თხევ ნაკადებად, 30 წლისა და უფრო ძველი კონიაკი კი ბოკალის კედლებზე 15 წამს მანც ჩერდება და წველი ნაკადებად ჩამოწურვება. სქელი ნაკადი კონიაკში კარამელზებული შაქრის ძალზე მაღალ შემადგენლობაზე მიუთითებს.

კონიაკის სიბრძნის დადასტურება 1-ლი პრილია აღიარებული. ამ ღლიდან იწყებენ მუხის კასრებში შენახული კონიაკის სიბრძნის, რომელიც თეთრი ღვინის ორმაგი დისტილაციის შემდეგ მიიღება, ასაკის ათვლას. კონიაკის დაყენების პროცესი რამდენიმე ეტაპად იყოფა: ყურძნის შვეროვება, დაწნება, დისტილაცია, დაფარვა და არევა.

მუხის კასრებში კონიაკის სიბრძნი 5-დან 50 წლამდე შეიძლება შეინახოს. ამ დროს ის სიმკვრესა და მოცულობას იღვავ კარგავს, რასაც „ანგელოზების წილს“ უწოდებენ. ასევე ამწიფებენ სიბრძნი მუხის-სტკეკებიან მომინანტრებულ ცისტრნებში.

კასრებს 70-100 წლის მუხისგან თლიან, ტანის ყველაზე ფართო ნაწილებს. ასეთ მუხას მაღალი გამჭვირვალობისთვის და მცირე რაოდენობით ფისოვანი ნივთიერებები აქვს. ხის ტანის ფართო ნაწილში,

გამოვლით, მას კიდევ დიდხანს უნდა ას-დიდეს სასიამოვნო მოტკბო სუნთ.

ესოტები და დეკუსტრატორები გვიჩვენებენ, სანამ შევსებთ, კონიაკი დავწინსოთ. ელიტური „3C“-ს (ფრანგულად ამ ასოთი იწვევა სიტყვა „კონიაკი“, „სიფარა“ და „ფავა“) განწურული ნაწილი კონიაკი არომატის შესწორებას ეტაპობრივად, მეტად ფაქიზად სპირობს. ეს დმტრთქლის გაცნობას ჰკავს, რომლის შეხვედრისთანავე გული ტკბილად ავიტვრდებით. სწორედ ასეთი ეფექტი აქვს ნამდვილ კონიაკს, — ბოკალიდან 5 სმ-ის დამორბეობითაც კი ივრძნობა მისი განილნარევი არომატი. ღამაში ქალის გაცნობისას, რომლის ასაკის განსაზღვრა თვალთი შეუძლებელია, მარადიული გაზაფხულის შეგრძნებაც გეუფლებათ. კონიაკის შესწორებისასაც შეივრძნობთ ხილის ან ყვავილების სურნელს, შეიძლება იისა ან იასანის სუნიც, ან ახალგაზრდილი ვარგა-

რძნებას. ეს ალკოჰოლური ეთიორთა აუცილებლად დამოვრდება დებრეციით. არც ერთ და არც მეორე შემთხვევაში სტრესისგან თავის დაღწევაზე დაპარაკი ზედმეტია.

მცირე დონა ვურადლებს კონცენტრაციის აქტივობებს და დასკვნების გამოტანის ხარისხს აუარესებს.

ასე რომ, შექვიფიანებული თუ იმრომბით, ძვირად დაგიცდებათ, იქნებ სწრაფად კი გააკეთოთ საქმე, მაგრამ არაერთ შეცდომას დაუშვებთ.

მაშვრდება იმითაც, რომ ბევრი სიბრძნიანი სასმელი ბიოლოგიურად აქტიური ნივთიერების შეიცავს. ამ ნივთების ხშირ შემთხვევაში შეუძლიათ უარყოფითი ზეგავლენა იქონიონ არტერიულ წნევაზე.

მითი 4.
ალკოჰოლი
შრმისუნარიანობას ზრდის

ბევრი დარწმუნებულია, რომ ალკოჰოლის წყალბოთი გაორკვებული ენერგიით იმუძავეს. დაპარაკია სიმთვრალის არა საშუალო და, მით უმეტეს, არა მძიმე ხარისხზე, როცა ჩლუნვდება ყველა რეცია და ვრძნობა. დაპარაკია მსუბუქ ხარისხზე, რომლის შემეფობითაც აქტიუ-რდება სააზროვნო პროცესები.

მაგრამ ეს შეგრძნება ასოილურტორად სუბიექტურია და ეს დამატკიცებს კიდევ ახლახან აუსტრალიელმა მეცნიერებმა. ცდების მეშვეობით ისინი საინტერესო დასკვნაზე მივიდნენ. როგორც დაავადებინეს, ოდნავ შექვიფიანებულ ხალხს სააზროვნო და სიმძობრო რეაქცია მარ-ვალად უმძიმვრდება, მაგრამ რაკტიკები სხირად მცდრათ. ამასთან, რაკტიკების

მითი 5.
ალკოჰოლი არტერიულ
წნევას დაბლა სწევს

ჰიპერტონიკებს რომ ჰქობით, წნევის დაწვევა ალკოჰოლით შეიძლება. აქოდა, სასხლმდარდებებს ავარითებსო. ამამ არის ჰუმორიტების მარცჯალი, — სარტეატიანი სასმელების მცირე დოზები ასუსტებს სასხლმდარდების კედლების ტონუსს, სადავიროდ, ახშირებს გულიცეკვ-მას. არტერიული წნევა კი პირდაპირ არის დაკავშირებული სასხლის მოცულობასთან, რომელსაც „გამოისვრის“ სასხლის კალაბრი. რაც უფრო დიდა მოცულობა, მით მაღალ იქნება წნევა. ამიტომაც ალკოჰოლი არავითარ შემთხვევაში არ უნდა მივიჩნიოთ ჰიპერტონი-ის წამლად. სიტუაცია კიდევ უფრო

მითი 6.
ხარისხიანი ალკოჰოლი
მავნებელი არ არის

ნებისმიერი ალკოჰოლი ორგანიზმში ტოქსიკურ ზეგავლენას ახდენს. ეს იმით არის განპირობებული, რომ ოდლის სიბრ-ტის დამხრის ერთ-ერთი პრიდელქტი მძ-რის აღდგენილია. სწორედ ის არგ-დარეკს ხოლმე ორგანიზმში ყველაფერს.

უხარისხი სასმელი ხომ ორგანიზმს პირდაპირ ანერვეს. იათი მაგარი სას-მელები სათანადოდ არ იმუნდება, მათში შემავალი ნივთიერებები კიდევ უფრო ამძაფრებს ალკოჰოლის ტოქსიკურ ზემო-ქმედებას. იგივე შეიძლება ითქვას შინ-სახავად სასმელებზე. სახლის პირობებში სიბრძნის გავსება მაღალ რაოთი საქმეა. რა თქმს უნდა, უხარისხისა უნდა მიანიჭოთ ცნობილ და ძვირფას მარცებს, მაგრამ ზომიერად მიივითო.

რომელსაც კასრების გამოსათლვლად იყენებენ ლურსმნებისა და წებოს გარეშე, მერქანი ძალზე წვრილფორიანია და ტანინებს შეიცავს, რაც სასმელს განუზორობელ არამატს სძენს.

კარგი კასრი ან ტკეჭები ძვირფასი მასალა კონიაკის ან ბრენდის დასაყენებლად. კონიაკის კასრები ლიმუხუნისა და ტროზნეს ტყეების მუხებისგან კეთდება. ამ მუხების მერქანი სასმელს არამატის თავისებურ ბუკეტს უქმნის. ტროზნის ტყის მერქანი რბილი და წვრილმარცვლოვანია, ლიმუხუნისა კი მჭარი და საშუალომარცვლოვანი.

კონიაკის სპირტიანი მუხის კასრები 18°C ტემპერატურაზე და სათანადო სინოტივის მქონე სათავებში ინახება, რაც

არცთუ უმნიშვნელო როლს თამაშობს კონიაკის დაცენებაში. თავდაპირველად კონიაკი აუცილებლად ახალ კასრში მწიფდება, როცა სიმწიფეს მიაღწევს. მას რამდენიმე ხნით ძველ, ნახმარ კასრებში გადასასმენ და ბოლოს ბოთლებში ჩამოსასმენ.

კონიაკის სპირტის მოწიფება რამდენიმე ეტაპად იყოფა: 5 წლამდე, 5-დან 10-მდე და 10 წლის ზემოთ. 5-წლიანი დავარების კონიაკის სპირტს რთული ცვევილოვან-ხილის სურნელი და მძაფრი გემო აქვს. მას იყენებენ ორდინარული კონიაკების დასაყენებლად, რომელთაც ოდნავ სიცხარე და სიძაფრე დაჰკარგეს. ასაკთან ერთად იზრდება კონიაკის საცემოუნ ბუკეტი, ძლიერდება ცვევილოვან-თოვრულ-ვანილო-

ვანი გემო, დაჰკარგეს შოკოლადის მსგავსი ბული ბაღის სურნი.

საფრანგეთში და ე.ი. შიშველიში, ნამდვილი კონიაკის 175 მწარმოებელია აქვან იოხს – HENNESSY-ს, MARTELL-ს, REMY-MARTIN-სა და COURVOISIER-ს და კონიაკის ბაზრის დაახლოებით 70% აქვთ დაცემული. ამ მწარმოებელთაგან ითიურილი მომხმარებლის სიყავისხის საკონიაკო ხელოვნების შედეგებს.

ფრანგული კლასიფიკაციური ტაბელის თანახმად, დაახლოებით საუკუნის წინ, კონიაკის კლასების მიხედვით დანაწილდა, დავარების ასაკის შესაბამისად.

- V.O. – ძალიან ძველი
  - V.O.P. – ძალიან ძველი, ღია ფერის
  - V.S.O. – ძალზე ხარისხიანი, ძველი
  - V.S.E.P. – ძალზე ხარისხიანი, სპეციალური, ღია ფერის
  - V.S.O.P. – ძალზე ხარისხიანი, ძველი, ღია ფერის
  - V.V.S.O.P. – ზეხარისხიანი, ძველი, ღია ფერის
  - X.O. – ძველი, ექსტრა.
- მუხედავად ამისა, ცველა მწარმოებელი 'რადი ახდენს თავისი პროდუქტის მარკირებას ზემოთითხუთული ერთეულით. მაგალითად, კონიაკის წარმოების პირ-ერთი ლიდერი „კურვუაზიუ“ თავისი პროდუქტის მარკირებას ასე ახდენს: V.S. (4 წლამდე), V.S.O.P. (4,5-6,5 წელი), NAPOLEON-X (6,5 წელზე მეტი), X.O. (10-25 წელი), V.O.C. (20-35 წელი), COUR IMPERIALE, INITIAL EXTRA (50 წელზე მეტი).

მითი 7.

ალკოჰოლი გაცივების წამალია

ბევრი გაცივებას არყიანი ვაშლით, თაყლით და კიდევ ვინ იცის, რით ადარ წამლობს. მაინცნა, რომ ასეთი ნაზავი ტემპერატურას დაბლა აივდებს და სურნელ ქრება, ყელის ტკივილსაც ამტებს. საიდან განიდა ეს შეხედულება, არავინ იცის. ბევრი დარწმუნებულია, რომ ეს ძველი, მამაკაპური რეცეპტია. რუსები მართლაც ებრძოდნენ გაცივებას არყით. შთავარი სხვა რამეა, – თანამედროვე მედიცინა ამ მეთოდს არ ცნობს.

ჯერ კონიაკი, „ცეცხლოვანი სითხე“ იმუნიტეტის არ აუმჯობესებს.

მეორე – ანთებით ყელზე სპირტი არცთუ სასიკეთო ზეგავლენას ახდენს. „მკურნალობის“ შემდეგ ის უფრო ატკივდებათ. ასე რომ, არვის საშუალო თვისებებს ნუ დაუჯერებთ. აი, სულ ცოტა შემთხვარი წითელი ღვინო კი შეიძლება დალიოთ, ყოველ შემთხვევაში, იმუნიტეტის მასტიმულირებელი მაინც არის.

მითი 8.

ლუდი ალკოჰოლი არ არის

ახლა ბევრს ჰგონია, – რაკი ლუდი სუსტალკოჰოლური სასმელია, ჯანმრთელობას არ ზნებს. ეს კატასტროფული შეცდომაა. ლუდში მართლაც არცთუ ბევრი სპირტია, მაგრამ ეს სწორიდაც არ ნიშნავს, რომ უვნებელია. ისიც ალკოჰოლიურია, შესაბამისად, მიეცევააც იმევეს.

ამ ბოლო დროს ტკევილად რილი ლაბარაკობენ სულ უფრო და უფრო ხშირად მედიკოსები ლუდის ალკოჰოლიზმზე გარდა ამისა, ის ძალზე ცუდ გავლენას ახდენს ლიბოსა და გულზე. ამიტომაც ლუდს ისე ნუ უჯერებთ, როგორც ღვინოს. არ შეიძლება ყოველდღე მისი ლიტრებით ჩაითქვას. ცოტა სხვაგვარად არის საქმე ღვინოსთან. ამ სასმელის ენერგეტიკული ღირებულება ნაწილობრივად განაპირობებულია ნახშირწყლით, რომლებიც იცოლად იხილნება და იშვის. ამიტომაც ღვინო არც ისე დამღუპველ ზეგავლენას ახდენს ჩვენს გარემოებაზე, და მაინც, ნებისმიერი ალკოჰოლი ძალზე კალიბრულია. ამ წესს გამოიჩა-

ლის არ აქვს, ამიტომაც სანამ შესამდით, არა მარტო ჯანმრთელობაზე, თქვენს გარემოებაზეც იფიქრო.

მითი 10.

სასმელს მისაცანებელი სტირდება

ბევრ ჩვენგანს ჰგონია, მაგარ სასმელს აუცილებლად რამე უნდა მოატანოს, გამით სმა არავითარ არ შეიძლება. არც ეს შეხედულებაა მილად სწორი. ჯერ უნდა დავაზუსტოთ, სახელობრ, რომელი საუხმეული იფულისხმება, – ცხელი თუ ცივი. ცივს ზუსტად ანეტირალბს სპირტი, ის საკმაოდ სწრაფად შეიწოვება სისხლში. იგივე ხდება, როცა ალკოჰოლს გავით სვამენ. ასე რომ, წვეურები, კომპოტიები და მირსები ხილსა და ბოსტნულის სალაითიან ერთად ერთ სავსე-ურზე უნდა დავაყენოთ.

სხვა საქმეა ცხელი და ცხიმოვანი საუხმეული, მაგალითად, წინაინება არ რაუც ცხელი საუხმეული ღაბორფაა კიანოლის, სიმთვარელეს გვანდლებს და ამიტომაც ითვლება საუკეთესო „მისაცანებლად“.

„არსენალი“ ცდილობს სულ უფრო და უფრო საინტერესო იყოს ევლისათვის, ამიტომ გთავაზობთ ახალ რუბრიკას, რომელშიც განვიხილავთ ზოგადად ომების ისტორიას კონკრეტული ბრძოლების მაგალითზე, რომლებიც VI-XV სს-ებში გაიმართა. ვინაიდან თემა ძალიან ტევადია, რუბრიკა გაგრძელებებით იბეჭდება. (დასაწყისი იხ. „არსენალი“ №11)

ქვეითმა როლი უნდა საუბრეებში

გაგრძელება

ომი არის ფიზიკური, ინტელექტუალური და მორალური ძალების დაპირისპირება, რომლის დროსაც დიდი მნიშვნელობა ენიჭება შეიარაღებასა და ბრძოლის ტაქტიკას. თანამედროვე სამხედრო ხელოვნება, რომელიც საკმაოდ განვითარებულია ტექნიკური მიღწევების გამოყენებით, დიდად განსხვავდება მისი განვითარების პირველი საფეხურებისაგან. საბრძოლო ხელოვნების განვითარების საწყის ეტაპზე მთავარი და უმნიშვნელოვანესი როლი ადამიანის ფიზიკურ შესაძლებლობებს ენიჭებოდა. სამხედრო ტაქტიკა სამხედრო ხელოვნების შემადგენელი ნაწილია, რომელიც არმიის თეორიულ და პრაქტიკულ მომზადებას გულისხმობს. საბრძოლო ხელოვნების ისტორიის მანძილზე ის გამუდმებით იცვლებოდა, რასაც ადამიანთა კულტურული თუ ტექნიკური ევოლუცია განაპირობებდა...

აზნეურის ბრძოლა

საფრანგეთსა და ინგლისის შორის მიმდინარე ასწლიანი ომის (1337-1453) ერთ-ერთი ყველაზე გამორჩეული და მნიშვნელოვანი მოვლენა აზნეურის ბრძოლაა, რომელიც 1415 წლის 25 ოქტომბერს გაიმართა. ეს შეტაკება ინგლისის ისტორიაში ერთ-ერთ ყველაზე სახელოვან სამხედრო გამარჯვებად მიიჩნევა და სამართლიანადაც. მიუხედავად იმისა, რომ ბრძოლის დაწყებამდე ყველა ფაქტორი ინგლისელების საწინააღმდეგოდ მოქმედებდა და მათ მარცხს მოასწავებდა, მოგვიწმინდა ასოლუტურად საპირისპიროდ განვითარდა.

ხანგრძლივი და წარუმატებელი მოლაპარაკებების შემდეგ, 1415 წლის 6 ივლისს, ინგლისის ახალგაზრდა მეფე ჰენრი მეხუთემ საფრანგეთს ოფიციალურად გამოუცხადა ომი. ინგლისის მონარქი სამომავლო მოქმედებებისათვის ორი წლის განმავლობაში ემზადებოდა და, შესაბამისად, მეორე დროში სამხედრო ძალების მობილიზებას სულაც არ გასჭირვებია. უკვე 11 აგვისტოს ინგლისელთა ფლტები სამხრეთელი მეზობლის საბრძოლველად გაემართა და ორი დღის შემდეგ

სენის შესართავთან, გარფუელიდან სამი კილომეტრის მოშორებით, ამავე ქალაქის გარნიზონთან მოუხდა შეტაკება (დღეს ამ ადგილას ქვეყნის უდიდესი ნავსადგურია, „პარიზის საზღვაო ჭოშმარი“ მდებარეობს). 22 სექტემბერს გარფულის გარნიზონმა ერთიანი აღყის შემდეგ კაპიტულაცია გამოაცხადა.

მეორე შესვენებისა და საორგანიზაციო საკითხების მოგვარების შემდეგ ჰენრი V კალესკენ დაიძრა. მისი გათვლებით, არმიას დანიშნულების ადგილამდე მანძილი რვა დღეში უნდა დაეფარა და ამიტომ სურსათ-სანივთაც სწორედ ამდენივე დღეზე იყო გაანგარიშებული. მკითხველს, აღბათ, კითხვა დაეხადება, — როგორ უნდა მოეხერხებულყო საკმაოდ დიდ მანძილის ასე მეორე დროში გავლა? საქმე ის არის, რომ ჰენრის არმია ათასამდე მძიმედ შეიარაღებული მხედრისა და 5000 მწველდროსისაგან შედგებოდა, რომელთა უმეტესობას ცხენები ჰყავდა,

რაც, რა თქმა უნდა, სწრაფ გადაადგილებას უწყობდა ხელს. მეფეს გადაწყვეტილი ჰქონდა, მდინარე სიძის ჩრდილოეთ სანაპიროს გაჰყოლოდა და ბლანშ-ტაკემდე მისულიყო. აქ მას უნდა გადაეღებინა მდინარე და პირდაპირ კალესკენ აეღო გეზი. გარფუელიდან გასვლისას ჰენრი მეხუთემ ბრძანა, ბლანშ-ტაკესთან, მდინარე სიძის თოვთხელი ინგლისელთა ადგილობრივ ნაწილებს თავიანთ კონტროლქვეშ მოექციათ. ძირითად ვარს სათავეში თავად მეფე ჩაუდგა, მოწინე რაზმს ვერ კორნუოლი მოუძღვებოდა, ხოლო არიერგარდი იირკის ჰერცოგსა და გრაფ ოქსფორდს ებარა. მოძრაობის გადავილების მიზნით, მეომრებმა მხოლოდ აუცილებელი ნივთები და რვა დღის საგზალი წაიღეს. არტლერიაჟ დამატებითი შეიარაღება და ამუნიცია მათ უკან მიჰყვებოდა. მეფის ეს გადაწყვეტლება გეოგრაფიკურად, რომ ის და აპარტებს კალეზე ბრძოლა გაუმართა „მასპინძლებთან“. როგორც ჩანს, მეფეს

დაზვერვამ უტყუენა, რადგან, როგორც შემდეგ გაირკვევა, ფრანგები თურქ მილით ლაშქრობის მანძილზე მდინარე სომის სამხრეთ ნაპირზე კვალდაკვალ მიხედვდნენ მონღოლებს.

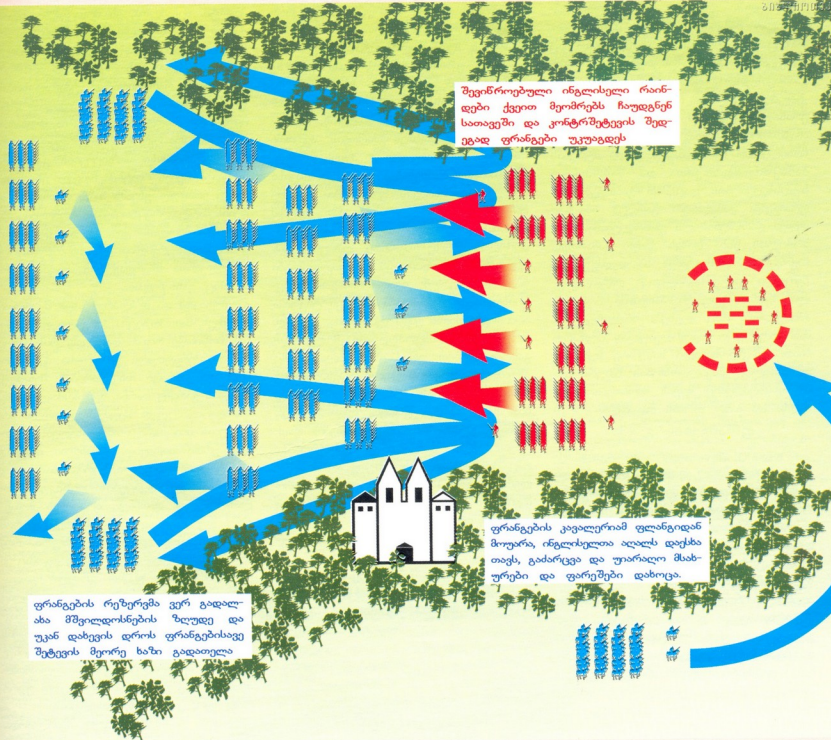
პარსელა, ჰერის სოფრანეთის სამეფო გვირგვინის მოპოვება უნდოდა და თავს ტახტის კანონიერ მემკვიდრედ მიიჩნევდა, მაგრამ „თავის“ ტერიტორიაზე სწორედ რომ თურქპატებით იქცეოდა. ინგლისელი მეომრები გზადაგზა არბევდნენ და მარცხავდნენ შვიდიობან მოსახლეობას, აწერდნენ და წვაოდნენ სოფლებს. ძნელია იმის თქმა, ჰერის პრძახებითა თუ არბის უდისციპლინობით იყო გამოწვეული ეს სისასტიკე. ცნობილია, რომ ინგლისის მონარქი ღრმად მორწმუნე კაცი იყო და ცდილობდა, ზედმეტი სისხლის დღვის გარეშე ემოქმედა. დიდ პატივს მიაკვებდა ღვთის ტაძარსა და მის მსახურებს, აღბაო, ამბოტაც სამკალოთი დასაჯა ვარისკაცი, რომელმაც ერთ-ერთი მონასტერი დაარბია და გაძარცვა. ამით მეფემ მშობრ და დაღლილ არმაში დისციპლინის აღდგენაც სცადა და შედეგიც მიიღო.

ინგლისელმა ფიქრობდნენ, რომ მდინარის ვალდასხვა არ გაუჭირდებოდათ, მაგრამ გზად აფეთილი ტყვისაგან შეიტყვეს, რომ ბლანშ-ტაქესთან, მარშალ ბუსიკოს შეთაურობით, ფრანგთა 6000-კაციანი რაზმი იყო ჩასაფრებული (ბუსიკომ უკუაქცია ინგლისელების ლაშქარი, რომელიც მეფის მოთხოვნით ფონის დასაკავებლად კალედან წამოსულიყო). ინგლისელები მოულოდნელ ზავანგში აღ-

მოჩნდნენ, — სურსათ-სანოვავე თითქმის ამოუწურვლი იყო, ხოლო ვარის მონარქული მდგომარეობა სულ უფრო და უფრო ეცემოდა. ვადალილი და დამშუებული ინგლისელები დარწმუნებული იყვნენ, რომ მათი ლაშქრბა წარმატების ნაკვალად უზარმაზარ მსხვერპლსა და მარცხს მიიტანდა. მალე ვარცკა, რომ ფრანგები სიმტკიცით თითქმის ყველა ფონს აპოტროფებდნენ. გამოსავალი თითქმის არ ჩანდა, მაგრამ ჰერის მეხოეს თითქმის ღმრთი სწყალობდა და მიუღი ექსტრადიციის მანძილზე ხელსაყრელ ბუნებრივ პირობებს ახედვდებოდა. საქზე ის არის, რომ ბლანშ-ტაქესთან მდინარის კალაპოტი რაკულად იხრებოდა. ამან ჰერის საშუალებს მასცა, მინშელონად ჩამოეშობრებნა მოინათლდეკ და 19 თქობმ-პირს ვოინსა და ბეტანკუონან ორო უკონტროლო ფონი აღმოაჩინა, რომელთა დაკავებაც ფრანგებს ვერ მოეწონო. ინგლისელები დაზვერული ეწირო ვეპირის აღდგენას შეუდგნენ და შეზინდებისას 500 მძიმედ შეიარაღებული მხედრის ვადგენბა შექალეს. ძირითადი ვარი ვერ კიდევ მეორე ნაპირზე რჩებოდა, როცა ფრანგები ფონის მოუხალდენდნ და შეტევა დაიწვეს. რაზმის მცირერიცხოვნობის გამო ინგლისელებმა მათი მოვტერებო თოლად შეძლეეს და გვიან საღამოს უკვე მიუღი ვარი სამხრეთ ნაპირზე იყო. ჰერის თან ახლდა 10000-კაციანი არმა, რომელიც მხოლოდ 1000 რაინდისა და მძიმედ შეიარაღებული მხედრობისაგან შედგებოდა. მათ 5000 მყოლოდისანი უტყერება ზურგს. ფრანგთა რიცხოვნობაზე ზუსტი ცნობები არ მოიპოვება. წყაროები და მეცნიერები სხვადასხვა რიცხვს ასახელებენ, მაგრამ ერთ რაშემე ყველა თანხდება, — „მასპინძლები“ რადერჯერმე აღმატებოდნენ მომხდურებს და ვარის ნახევარს მძიმედ შეიარაღებული მხედრობა შეადგენდა. საკარულიდ, მათ უნდა ჰყოლოდათ 10.000 მძიმედ შეიარაღებული მეომარი, რომელითაც შეეძლოთ კავალერიის ფუნქციებიც შესრულებინათ. ამასთან, ფრანგთა მეომრები და ცხენებიც უ შევავანულიები იყვნენ, რათა ინგლისელი მყოლოდისების ძლიერი დარტყმები მოეგერიებინათ. 1346 წელს კრესისთან დამარცხების შემდეგ ფრანგები შეუკადნენ, „ინგლისელთა სიტყმის“ წინააღმდეგ უფრო მოქნილი ტაქტიკა შეეშუშავებინათ. ამ მიზნით მძიმედ შეიარაღებული ქვეითი მეომრებისა და მყოლოდისების შეთანხმებულად მოქმედებისათვის დაიწვეს შხაება. მოუხალდავ მცდილობისა, ფრანგებმა დიდ წარმატებას ვერ მიაღწიეს. მაგალითად, პუანტიესთან (1356) ქვეითი რაინდების მოქმედებამ ბრძოლის ველზე მოუქნელი და ტლანქი ფორმირებები წარმოქმნა და შედეგად ფრანგთა დამარცხებითა და მეფის ოიან

(ქან) II-ს დატყვევებით დასრულდა. ფრანგთა არმას გამოცდილი მეთაურსა, მარშალი ბუსიკო და კონტრბალი (საფრანგეთის სამხედრო მინისტრი) შარლ დალბრე, ხელმძღვანელობდნენ. მათ განზახული ჰქონდათ ყველა საშუალებით თოივან ავიაციონებით იღებ შეტაკება და ცდილობდნენ, ჰერის სამშობლოში გაეშობრებინათ (სწორედ ამას ექსპურტებოდა მდინარე სომის კონტროლი). ამის შემდეგ კი ვარუფერი დაბერუნებისათ, მაგრამ შეთაურებს იმედი ვაუცრუვდათ. მას შემდეგ, რაც ინგლისელებმა მდინარე ვადაკვეთეს, ფრანგებმა მათი შექერება გადაწყვიტეს. ჰერისი ელმეტიც კი ვაუგზახენს და ვაფოინხილეს, — თუკი უკან არ დახებოდა, კალეს ვერ მიაღწევდა, რადგან გზად ფრანგთა მეომრები მის ვარს მუქის ვაგაულებდნენ. ჰერიმ ისინი ოქროთი დაასაწუქრა და უკან ვაბერუნა, თავად კი გზა ვაგერძელა თავისი „მართაბერიო მეომრების“ იმედიო. ჰერის დალოდაც ვეპირებო მეომრებად მიიწვედა თავის ვარისკაცებს, რაც უსაფრებლო სულაც არ ყოფილა. ინგლისელები თავიდან ვეუხებამე აბერო იყვნენ დაცულნი. მის ქვეშ თექვს თოირი საძიოელი ეკვით, რომელიც ჰრილობებისა და დაეფილობებისაგან იცავდა სხეულს. თავზე მრგვალი, მჭიდროდ მორგებული ზარდაღანი ზუბები ეხურათ. ხელის მტევენებს ხელითაიმანი, ფეხის ქვედა ნაწილს კი საშუალებ და მაღალეყვანი ვეხსაცმელი იცავდა. ამაგარი საჭურველი დასალოებთ 25 კგ-ს იწონიდა, მაგრამ ისე თანაბრად იყო ვანაწილებული, მიღედ სხეულზე, რომ მეომარს მობრძობა, იმდენად დაცულად ვამბობდა თავს, რომ ხშირად ფარსაც ადარ ხმარობდა. სრულყოფილი აბერის შექმნა ყველასათვის, რა თქმა უნდა, ხელმისაწვდომი არ ყოფილა. დაბალი ფენის წარმომადგენლები აბალი ხარისხის საჭურველი იყვნენ შემოსილი, ამიტომ მათთვის ზოგჯერ იარაღიც კი მომაცდინებელი იყო. მძიმედ შეიარაღებულ მეომრებს საგანგებოდ შერწყნენ ცხენები ჰყავდათ. მათ ძირითად იარაღს საეცილოერი კონსტრუქციის საკმაოდ მძიმე და ვრძელი (დაახლოებით 3,5 მეტრის) შუბი წარმოადგენდა, რომელიც მოინათლდეგის უნაგრადან ჩამოედღების საშუალებას იძლეოდა. მეომარი აღჭურვილი იყო ხმლითა და მრგვალტარანი ხანჯლით. ქვეითად ბრძოლისას მძიმედ შეიარაღებული მეომრები უპარატესობას მოკლე რკინისბუნეციან ნავახსსა და ვეგოურზე ან ვაგჭეხე მობრე ჩაქურს ანიჭებდნენ. ეს უკანასკნელი ბასრკილიბან ბურის წარმოადგენდა. ყველაზე სავანეული და სასიკვდილო იარაღი აგრადინო იყო, — 1,5-2-მეტრანი შუბი, რომლის მეტალის ტარი კიბლიანთ ბოლოვებოდა.

შვიწროებული ინგლისელი რაინდები ქვეით მებრძოლებს ჩაუდგნენ სათავეში და კონტრშეტევის შედეგად ფრანგები უკუაგდეს

ფრანგების კავალერიამ ფლანგიდან მოუარა, ინგლისელი აჯალს დეცხა თავს, გაძარცვა და უარალო მსახურები და ფარეშები დახოცა.

ფრანგების რეზერვმა ვერ გადალახა შვილიღოსნების ზღუდე და უკან დახვევის დროს ფრანგებისავე შეტევის მეორე ხაზი გადათოლა

იმვე ტარზე იყო მიმგრებული საბრძოლო ნაჯახი და ჩაქუჩი. ბერძნით ნებისური საჭურვლის დაზიანება და სასაჯელი. ის შვილიღოსნების შეიარაღებაზე შედიოდა. ინგლისელი შვილიღოსნის ჰქონდა უთიხლის მშვილდი, რომლის სიგრძე დაახლოებით ექვს ფუტს შეადგენდა. და 50 თინის ისარი, რომელთა სიგრძე 70 სმ იყო. ცხენოსანი შვილიღოსნები შეიარაღებული იყვნენ შუბებითაც. ისინი ატარებდნენ ხმელსა და ხანჯლებს, ბერძენებს (ალებარდებს) და უზარმაზარ სანჯს. თავზე ეხურათ მსუბუქი ზურგები ან ფოლადის ფინიები დაცული ნაქსოვი ქუდიანი. თუმცა ტანს უფრავალით ირმის ტყავის მრავალფენიანი სქელი სამოსელი, რომელიც ასევე მტკალის ფინებით იყო დაცული. ხელეზე გვერით ტყავის ხელითაღმანები და სამკლავურები. საუკეთესო

მოისრეები წუთში ოცამდე ისრის სროლას ახერხებდნენ და თითქმის ყველა მათგანს 50 მეტრის დისტანციიდან ნებისური აბჯრის გახერცა შეეძლო. შვილიღოსნების პოზიციებს წყეულებზე მოწინააღმდეგეთაგან კავალერია ან მიმედ შეიარაღებული ქვეითი ჯარი იცავდა. მობილურობის თვალსაზრისით, ჰქონი მეხუთეს ლაშქარში მხედარი შვილიღოსნების რაიფონობა ორჯერ აღემატებოდა ქვეით მოისრეებს. მათ შეეძლოთ ჩამოქვეითებულნი და გაემართათ დისტანციური ბრძოლა, ასევე ჩამბულიყენენ ხელჩართულ ბრძოლაში, რადგან ჰქონდათ შუბები და სხვა იარაღი. ინგლისელებსაგან განსხვავებით, ფრანგები შვილიღოსნებს არაალებს ამჯობინებდნენ, რომელსაც მიიღო რიგო უპირატესობა ჰქონდა. არაალები გამიწინააღმდეგებულნი ძალით, სიხუსტითა და სიმართით, რომელიც ყველაზე ეფექ-

ტიანად აღყის დროს ვლინდებოდა. თუმცა ბრძოლის ველზე მის დაღებით მხარეებს უარყოფითი – დაბალი სიჩქარე და დიდი წონა ჯანბინდა. ფრანგებს იმდენად უყვარდათ არაალები, რომ მის გამო ხშირად მარცხდებოდნენ, მაგრამ ეყოლად განაგრძობდნენ შეიარაღების იმვე საშუალებით ბრძოლას. ოქტომბრის მიწურულს საფრანგებში კოკისპირული წვიმა დაიწყო. ამან, რასაკვირველია, ისედაც გადაღლილი, შვირი და სასწარკვეთილი ინგლისელები შვე დღეში ჩააგდო, თუმცა როგორც შემდეგ აღმოჩნდა, სწორედ წვიმამ ითამაშა გადამწყვეტი როლი მათ გამარჯვებაში. კალესაკენ მიმავალ ინგლისელებს მსტორებმა შეატყობინეს, რომ ფრანგები სამ კოლნად უახლოვდებოდნენ და მომდურითაივის გზის გადაჭრას ლამობდნენ. იმ ღამეს ჰქონდა თავისი არმია სოველ

კი გამოცდილ სარღლებს ჩააბარა. მარჯვენა ფლანგს ხელმძღვანელობდა მუკის ბიძაშვილი, 42 წლის კოლივი (არაქის პერკოვი), მარცხენას კი — ლორდი კამოსის, რომელიც ფრანგებს ვერ კიდევ XIV სუკრების 70-იანი წლების მონურული წინადაცხადებდა. მშველიდნისებრა 58 წლის სერ ტომას ერანგემს. ახერის ასხმბდე მეფე წინააღმდეგობას მოუსმინა და ზარუნა მბილი, შერდევ კი საპურველი და თქომქედანი სამეფო სამხილი ჩაცკვა. ინელის ამჟ მონარქს ლილის, სუიროინისა და მარგოლიტის თვლებით მოპოველი მომკო გვირვინიც არ დაიწყებია, რომელიც ზურზე ჩამოცკვა. ბრილიის წინ მეფემ მეთრები გამანჩნ, მშველიდნისებრა შესახებ ფრანგების მუქება, რომ ყველა ტყვედ ჩაყარდნილ მოსარს მარჯვდა ხელზე მათი მოპოვბინენ. მეფემ სიტყვა ასე დაასრულია: „სამამქეშმულენი! რადგინც მე დიდრული მეფე და კუმბარტი რანდი ვარ, ინელის არასილეს მოუწევს ჩემი სიცოცხლისათვის გამოსიყიდის ვალდებ“. ამ სიტყვებმა სასოწარკველიო მეთრებებს საბძირი სული ერთიორად აძაღლა და შერდევს არ დაუფრებია.

მოწინააღმდეგევი ერთმანეთისაგან დაახლოებნი 600 მეტრის დაშორებით დენენ. ფრანგები აყურებდნენ. ოთხი საათის ლოდინის შემდეგ ჰქრინი ერანგემს უბრძანა, მშველიდნისებრა წინ წაქეცა. ინელისელ მეთრებმა უჩეტესობას ამჩინეს არ ჰქრინდა, მსოლილეები კი ფენსიმოშენნი გავმარბინენ პოხიციების დასაკავებლად. ისინი ფრანგებს დაახლოებნი 300 მეტრით მოვახლოდნენ. ცხენის გულმკერდის სიმაღლეზე ჩასაცეს სარები და სრლა დაიწვეს. ისრების სიტყვა თავს დაატყდა ფრანგთა რიგებს. ფრანგების პირველი დანაყოფი იერიშზე გადავიდა. 8 ათასი ქვეითი რანდი და 500 ცხენოსანი თავს დაესხა მოწინააღმდეგეებს. მათი მოვრებიც არცოფ ისე მღელი აღმჩინდა. ერთი მხრით, გაყვალმა ტალახმა, ხოლო მეორე მხრით, ისრების წყბამ საგრძნობლად შეზღუდა როგორც ქვეითების, ასევე მხედრების შესაძლებლობები. ცხენები ისე დაფრთხნენ, რომ ითიქის უმბრთავი გახდნენ და უკან დაიწვეს დახევა. გაზაღვა კი მეთრებს თვლავდნენ. პირველი შეტყვის წარუმატებლობის მიუხედავად, ფორმბრებამ მინიკ შემდეგ მწყოობის ადგენა და განაგბძი იერიში, მაგრამ ამაიდ. თუკი მანამდე მათი მარცხის მიზეზი დისტანტიური ბრილიის არადი იყო, ახლა იგივე როლი აბსოლუტურად არადისტანტიკორმამ შეუბრბინეს პირობამ, — ტალახმა შესარულა, რომელიც ფენსინებრის სიქარეს ამცირებდა, ხოლო ინელისელ მშველიდნისებრ უადვილებდა

უკვე ახლი მანძილზე მეთვი მოწინააღმდეგეების განადგურებას. მოსართა რისხვასგან თავდასაღწევად ფრანგებმა ცენტრში დაიწვეს ლიკალიზება და მალე ისე შექმნადრდნენ, რომ უსახურ გრინვას დაეწკვიკოსენ. ახლა უკვე საქმე სარებმა შესარულეს და ერთიორად შეიზხელეს მათი რიგები. ბოლის და ბოლის, ფრანგებმა, როგორც თქნა, მიაღწიეს ინელისელების ძირითად ბრთვს და რამდენიმე მეტრით უკან დახევენეს კოდეც, მაგრამ მათი შესაძლებლობები აძით ამოიწურა. ისინი ისე იყვნენ შეეწირიოქულნი, რომ აარადის მოქმევასაც ვერ ახერხებდნენ. უკან რიგების უმართავს მობრბამ მოწინავე ხაზი მეტრით და ჭლებების ლუქმად აქეცა. ისინი, ვინც ძირს ეცეხოდნენ, დამოუკიდებლად ვეღარ დგებდნენ, არ ტალახში იხრბობდნენ, არ კოდეც დახოკილთა სხეულებქვე იფურბობდნენ. ბრილიის მონაწილე ვონ პარდინგი წერდა, რომ ჭლებტამ იმხზე მეტი მეთრები შეიწირა, ვიდრე ეს ვარისკაცებმა მთახებრეს.

მალე ამოქმედდა მეორე დანაყოფიცი, რომელიც თავისივე ცხენებისგან პირველ ფორმბრებაზე მეტად დაზარადდა. მეთრებმა ტალახში მოწინაწირბრბა დაკარგეს და ერთმანეთის მიყოლებით ცვიოდნენ ძირს. საცხერელია, რომ ინელისელებს ასეთი რამ არ დამბრინვიათ, რის მიუხედავად არასრული აღჭურვილობა და მეცირინციხოზობა

უნდა მიეჩნითო. ფრანგებმა დებურტირობა დაიწვეს. მართალია, აღმასრინის პერკოვმა სცადა მათი შეწერება, მაგრამ ამაიდ. ის ფრანგებს შორის მამაკებით ყველაზე მეტად გამოიმჩნიდა. გადმოცემის თანახმად, ჰქრინვაცი სუტკეცია, მაგრამ მხოლოდ მისი ვივრვანების დაზიანება მოუხერხებია. მაგრამ ითიორლოლა ადამიანის სიმატეც საქმარისი არ არის ბრილიის მოპოვება. ტყვექმნილი აღმასრინის პერკოვი ბრილიის ველზე დაიღუპა. დაღურულითა რაოვნობა კატკს ტყვეფულად მატკულიდა. იგიომიხდელთა თქმით, ფრანგების ცხედართა კორაკები ადამიანის სიმაღლესაც კი აღემატებოდა, ასევე დიდი იყო დატყვევებულთა რაოდენობაც. მეორე დანაყოფის შეტყვის შემდეგ ინელისელებმა 3 ათასი კაცი ჩაიღეს ხელი. ფრანგების იმედი მკოციეც მესამე დანაყოფია იყო, რომელიც მალევე დაიბარა მტკრევისკენ. მთლიდინის მიუხედავად, ინელისელებს არც მათი იერიშის მივრებიცა გასპივებიბათ, მათაც სწორედ ის დაემართათ, რაც წინამბრბებებს. მიუხედავად იმისა, რომ უმბრბეტესმა ამაკრად ინელისელებს მხარეს იყო, როგორც ჩანს, ისინი მთლად თავდაუზოფულვც არ იყვნენ.

მესამე დანაყოფის შეტყვისას ჰქრინი დფრთისა. როგორც მან ივარაუდა, ზურგში მეთვი ტყვეებს შეიძებლიდა, მიუხერხებინათ გათავისუფლება და ინელისელებს სავანებმა მოეწყვილათ. ამის თვლიდან აცილების მიზნით მან ტყვეების განადგურების ბრძანება გასცა. რანინებმა კატკეოროული უარი განაცხადეს ბრძანების შესრულებაზე, რადგანაც დიდძალი გამოსიყიდის მიღების დაკარგვა არ სურდათ. მამნ მეფემ ეს ორას მშველიდნის დაგავა და დამთქრა, — ის, ვინც ბრძანებას არ დაემორბილებოდა, სიკვდილი დაისცეპოდა. ასე რომ, ფრანგი თავადზანურბობა, საზოგადოდ მიღებული ბრილიის წესების მიუხედავად, ითიქის სრულიად გაწყვიტეს. ტყვეთა ერთი ნაწილი კი ახლი სოფლის ერთ-ერთ სახლში ცოცხლად დაწვეს.

ოთხი საათის განმავლობაში, რომლის მანძილზეც ვრძელდებოდა ბრილიის, ჰქრინის მეხუთესი არამამ ითიქის მიმლიანად გაზაღდურა მტკერი. ინელისელების დანაკარგი ზუთას კაცს არ აღემატებოდა, მამნ როგორსაც მოწინააღმდეგეითა ბანაკში ის რიცხვი ათი ათასამდე აღწევდა. ტყვედ ჩავარდა მარშალი ბუსიკოც, რომელიც 1421 წელს ტყვეობაშივე გარდაიცვალა.

გაბრძელება შემდეგ ნომერში

კრეისერები და საკრეისერი ოჯახები

**ვაჟიგზონისა და
ლონდონის საზღვაო
შთანხმებებზე კრეისერის
ქმნაში გაშიჯნაჟი ხაზი
გადასვლი და სომალდები
მთავარი კალიბრის
არტილერიით მძიმე და
მსუბუქ კრეისერებად დაყო.**

მეორე მსოფლიო ვეტერანი და პირველი
ამერიკული სარავეტო კრეისერი „ბოსტონი“

მიძე კრეისერების დანიშნულებაში შეეცა: მოწინააღმდეგის ხომალდებისა და გემების დამოუკიდებლად განადგურება, ესკადრის შემადგენლობაში საზღვაო ბრძოლის წარმოება, საზღვაო დესანტის საცეხლე უზრუნველყოფა და ა.შ.

რაც შეეხება მსუბუქი კრეისერების სამოქმედო დიაპაზონს, ის მოიცავდა შორეულ კომუნიკაციებზე მოქმედებას, მოწინააღმდეგის მსუბუქ კრეისერებსა და საკარგო ნაღობსებთან ბრძოლას, საკუთარი საზღვაო კომუნიკაციების დაცვას, ნაღობიანი ღობურების დაყენებასა და სეივას.

მეორე მსოფლიო ომის წინ მიძე კრეისერების 203 მმ-იანი ჭურვები 37 კალიბრტრზე მფრინავდა, ასეთ მანძილზე საარტილერიო ცეცხლის სიზუსტე კორექტირებას საჭიროებდა. ამ მიზნით თითქმის ყველა მიძე და ზოგიერთი მსუბუქი კრეისერის აღჭურვილობაში პილოტირება-მფრინავი გამოჩნდა, რომლებიც იმედროულად საპაერო მხვერავის მოვლიობასაც ასრულებდნენ.

შეგვიძე კიდევ უფრო წინ წაყიდნენ და ავაიშხიდი კრეისერი შექმნეს. ეს იდეა შედგ ადმირალის 1925 წელს, სწავლების დროს დაებადა და 5760 ტონა წყალწვევის „კოლანდი“ ფლოტის შემადგენლობაში 1938 წელს გამოჩნდა.

ხომალდის კაიო ავაიჯის დეიოთი, აქ ავაიჯკარლიობის – 12 კადრითომიფრინავის განლაგება ივეგებოდა, მაგრამ შემდეგში მათი რაოდენობა 6-მდე შემცირდა. საფრენი აპარატების ვატცორცნის კატაპულტა, ხოლო წყლიდან ამოწევის აწვე უზრუნველყოფდა.

„კოლანდი“ უნიგრესიული ხომალდი გამოავა. მასზე ტრადიციულ საკრესერიო საარტილერიო შეიარაღებათონ ერთად ექვსი 533 მმ-იანი სატორპედო

აპარტი და ნაღობის დასაყენებელი რულეზი განთავსდა.

„კოლანდის“ საბრძოლო ისტორიიდან გამოსაყოფა ერთი შემთხვევა, როცა 1941 წლის მაისში შეეცმა მუხღაურებმა ატლანტის ოკეანისაკენ მიმავალი გერმანული სახაზო ხომალდი „ბისმარკი“ შეამჩნიეს და ეს ბრიტანელებს შეატყობინეს. ამ ინფორმაციის გამოყენებით ბრიტანელებმა „ბისმარკი“ ჩაიბრვა შეძლეს.

გერმანიის საზღვაო სარდლობისათვის მეორე მსოფლიო ომში მთავარ ამოცანად ისევ ბრიტანეთის საზღვაო კომუნიკაციების მოშლა იყო, მაგრამ კრიგსმარინეს 6 მსუბუქი და 3 მიძე კრეისერი ამისათვის არასაკმარისი იყო. მათ უფრო, რომ გერმანიის მცირერიცხოვან წყალზედა ფლოტს კრეისერები დაამხმარე კრეისერების ვაგზაზე.

შეზღუდული რესურსების პირობებში გადაწვა სამოქმედო ატლანტის ოკეანის ახლომდებარე რაიონებში სახაზო ხომალდებისა და კრეისერების, ხოლო შორეულ საზღვაო კომუნიკაციებზე კი სამოქალაქო გემებისგან გადაკეიბული დაამხმარე კრეისერების ვაგზაზე.

დამხმარე კრეისერები ვერ კიდევ პირველი მსოფლიო ომის დროს ბრიტანეთისა ზოგიერთი უსუსტად დაცულ კომუნიკაციებში მისიწეა. რეიდობა თითქმის უშედეგო გამოვდა და იმედროულად გამოვლინდა დამხმარე კრეისერთა ისეთი უსუსტი მხარეები, როგორიც იყო საწვავი, წყლით, საცეხითა და განსაკუთრებით ჭურვებით მომარაგება. მარავის ნაწილობრივ შეგება, ძირითადად, დაკავებული ან საცეცალური მომარაგების გემები, უფრო იშვიათად ნეოტრალური ქვეყნების პორტებში შესვლით ხერხედიდა.

მიუხედავად ამისა, 1939–41 წლებში შორეულ საზღვაო კომუნიკაციებზე დამოუკიდებელი მოქმედებისათვის რვა და

შემდეგში კიდევ სამი სამოქალაქო გემი გადააკეთეს.

ხომალდების შეიარაღებაში შევიდა ექვსი 150 მმ-იანი ქვეყეხი, საზენიტო ვეტცმატები, სატორპედო აპარატები, ნაღობი, პილოტირება-მფრინავები, ზოგიერთი სატორპედო კატარდასაც კი ატარებდა.

საბრძოლო მოქმედებებში მონაწილეობა მხოლოდ 9 დამხმარე კრეისერმა მიიღო. პირველად რეიდობისათვის, 1940 წლის 31 მარტს, „ატლანტისი“ ვაგზაზე, ხოლო იმავე მისით 1943 წლის 21 მაისს „ამიული“.

ყველაზე შედეგიანი „ატლანტისის“ რეიდი გამოვდა, რომლის ანგარიშზე 22 სატვირთო გემი, 21 გემი „ტორმა“ განადგურა. სულ დამხმარე კრეისერებმა მოკავშირეთა 129 სატვირთო გემი და რამდენიმე საბრძოლო ხომალდი ჩაიბრეს.

უშიმჭელი ექვეტის გამო რეიდობის ნაონიბაზე გაუღენას თითქმის არც ახდენდა. ამის ერთ-ერთი მიზეზი ცუდდ ორგანიზებითი დაზერვა იყო. სამიზნის ძებნა ოკეანის დიდი რაიონების დათვლიერებას მოითხოვდა, რაც, თავის მხრივ, ბერავ უფრო მღიერ მოწინააღმდეგეთს შეზღვევის ალბათობას ზრდდა.

წამყვანი საზღვაო ქვეყნებიდან მეორე მსოფლიო ომს ყველაზე ბერვი კრეისერთი ბრიტანეთი შეხვდა. სამეფო-საზღვაო ძალებში 18 მიძე და 47 მსუბუქ კრეისერთან ერთად სამსაზურს 3 სახაზო კრეისერი „ჰული“, „რიონანი“ და „რიპალი“ გაიღიდნენ.

ომის პირველივე დღეებიდან კრეისერების მთავარ ამოცანებად გამოიკვეთა: კოლიონებისა და დომინიონების დამკავშირებელი კომუნიკაციების დაცვა, სახაზო ხომალდებისა და ავაიშხიდეების საპაერო თავდაცვა, გემების ქარაგნების ვაცილება და მოწინააღმდეგის ხომალდებთან ბრძოლა.

მაგარი საერთოზე გერმანული საფრ-
ნტო და მოპაკერე ბომბდამშენებისგან
მომდინარეობდა. მარტო მალტისათვის
ბრძოლაში, 1941 წლის მაისში, გერმან-
ულმა ბომბდამშენებმა ბრიტანეთის ფლო-
ტის 4 კრეისერი ჩაძირეს.

საპირო თავდაცვის ვასალიერებლად
კრეისერები საზენიტო ავტომატებით აღი-
ჭურვა, ხოლო საზღვაო შენარებისა და
გემების ქარავნების დასაცავად სპეციალ-
ური საპირო თავდაცვის კრეისერები ავი-
ო.

1939-42 წლებში ბრიტანეთის ფლოტმა
„დილის“ სერიის 16 კრეისერი მიიღო.
პროექტით 5 ათასი ტონა წყალწვევის
ხომალდების შეიარაღებაში შევიდა: ათი
133 მმ-იანი უნივერსალური ქვემოთი,
ოცდაათი 40 მმ-იანი „პოფორისის“ და
თორმეტი 20 მმ-იანი „კრლიკონის“ ავ-
ტომატი. ომმა ხომალდების შეიარაღება-
ში კორექტივები საზენიტო ავტომატების
რადიონობის გაზრდიდაც შეიტანა.

ომის ბოლომდე გერმანიის ავიაციამ
„დილის“ სერიის რამდენიმე კრეისერი
მხმრე დაზიანა, მაგრამ ვერც ერთი ჩაძირა
ვერ მოახერხა.

საბრძოლო მოქმედებათა საჭიროებამ
კიდევ ერთი სპეციალური ხომალდის –
კრეისერ-ნადებადამლობის შექმნა მოითხო-
ვა.

საუსკარო ნაღმონების გადაკეთებით
ავტულ „აბილილის“ სერიის ექვსი კრე-
ისერ-ნადებადამობი ძალიან მაღალი, თითქ-
მის 40-კანმანანი სიმაღლით დაკურავდნენ
და ამით ბლოკირებული ტობრუკისა და
მღლების გარნიზონების მოპარაკებაში დიდი
წვლილი შეიტანეს.

ომის წლებში ამერიკაში გემთმ-
შენებლობას დიდი გაქანება მიეცა. ომის
ბოლოს, 1944 წელს, გემთსამშენებო ტრად-
იციული კრეისერებისაგან განსხვავებუ-
ლი ორი, ე.წ. დიდი კრეისერი „ალასკა“
და „გუამი“ ავიო. 34253 ტონა წყალწვე-
ვის ვიგანტები კრეისერული 33 კანებით
დაკურავდნენ, ჰქონდათ ცხრა 305 მმ-იანი
ქვემოთი და, პრაქტიკულად, სასაზო კრე-
ისერებს წარმოადგენდნენ.

ეს უკანასკნელებმა მეორე მსოფლიო
ომისმდინდელი დიდი ხომალდებიდან
ვევლაზე უკარგისის სახელი დამსახურეს.
აზვარი შეფასება სუსტმა კორაუზმა გა-
ნაპირობა, რომელსაც ქვედა ჯავშანსარ-
ტყელი არ ჰქონდა და ხომალდის ჩასაძირა-
ვად ერთი ტობრუკი კი საკმარისი იყო.
ამერიკელებმა სერიის მესამე ხომალდ „გუ-
ამს“ დასრულება საჭიროდ აღარ ჩათვალეს
და მშენებლობის პროცესშივე დაშლეს.

მეორე მსოფლიო ომმა ფლოტის
როლზე დამკვიდრებული ბევრი შეხედ-
ულება შეცვალა, – უპირველესად ეს

არტილერიით აღჭურვილ ხომალდებს
შეეხო.

ომის გამოცდილების გათვალისწინებით
დასავლეთის ქვეყნებმა მიიღო ყურადღება
შემტვე ავიამხილებზე გადაიტანეს, რომ-
ლის ეს კორტრებიზათვის სხვადასხვა
კლასის ხომალდებს შორის კრეისერებიც
იყო გათვალისწინებული, თუმც მხოლოდ
არტილერიით აღჭურვილი ხომალდები
ამისათვის საკმარისი აღარ იყო. რეაქტი-
ული ავიაციის გამოჩნამ თვითმფრინავებში
ბრძოლის ასალი საშუალება – მართვდი
რეაქტივით აღჭურვილი ხომალდები
მოითხოვა, მაგრამ სპეციალური ხომალდ-
ების შექმნა ტექნიკური მიზეზებით ფერ-
ხედობიდა და მამონ ოკეანისაგამა ომის-
მდინდელ კრეისერებზე სარაკეტო იარ-
აღის დაყენების იდეა განჩდა.

პირველად მოდერნიზაცია იმგომოული
მიმტე კრეისერებს – „ბოსტონის“ და „კან-
ბერას“ შეეხო. 1955-56 წლებში ხომა-
ლდებზე კიონს საარტილერიო დანადგარ-
ბი მოისხნა და შირეული რადიოსის სა-
ზენიტო-სარაკეტო სისტემა „ტკერერის“
ორი შეწყველებული გამშები დანადგარი
დაიდავა.

1958 წელს მეორე მსოფლიო ომის
ვევლაზე გამოუსადეგარ კრეისერ „ალას-
კას“ დიდ სარაკეტო ხომალდად გადა-
კეთების წინადებებც კი განიხილებიდა.
განზრახული იყო მისი აღჭურვა შირეუ-
ლი და საშუალი რადიოსის საზენიტო-
სარაკეტო კომპლექსით, წყალქვეშ ნავტო-
ან ბრძოლის სისტემა „ასროკით“ და

თვითმფრინავი-ჭურვი „რეგულუს-II“-ით.

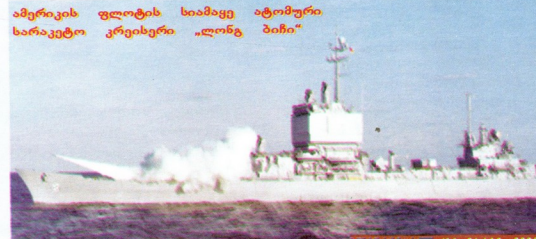
ერთ დროს კრეისერების ვევლაზე
მრავალრიცხოვანი ფლოტის მქონე ბრი-
ტანეთს სამი მსუბუქი კრეისერი „თაიფერი“,
„ლიანი“ და „ბლეკი“ შემორჩა. ხომა-
ლდებმა 1959-61 წლებში მოდერნიზაცია
გაიარეს, – კიონდან მოხსნილი საარტილ-
ერიო დანადგარები საზენიტო-სარაკეტო
კომპლექსებით შეიცვალა.

იყო კრეისერების შემტვე იარაღით
აღჭურვის მდელიობაც. იტალიელებმა
მსუბუქ კრეისერი „ჯუზუზე გარინბალის“
4 მსხტა გაუკეთეს „პოლარისის“ ტიპის
ბალისტიკური რაკეტებისათვის, მაგრამ
ხომალდმა სამსახურის „პოლარისების“
გარეშე დაასრულა.

ამერიკელთა კიდევ ერთი სახხლე
ნოთოულ საწვავზე მომუშავე პირველი
წყაროვდა ხომალდი, კრეისერი „ლიონ-
ბიჩი“ იყო. 16 ათასი ტონა წყალწვევის
ხომალდი ფლოტს 1961 წლის 1-ელ სე-
ტემბერს გადაეცა.

„ლიონ ბიჩი“ საპირო და წყალქვეშ
სამხინჯეთთან ბრძოლისათვის მხოლოდ
მართვად სარაკეტო სისტემებს იყენებდა,
ხოლო ტრადიციული არტილერია ორი
127 მმ-იანი ქვეგმებით იყო წარმოდგენი-
ლი. ბირთვული საწვავი კი ხომალდს
განუსაზღვრულ მანძილზე ცურვის პირობებს
უქმნდა.

საბჭოთა ფლოტის ომის შემდგომი
პერიოდის მშენებლობაში სრულიად გან-
სხვავებული მდელიმე გამოკვეცა, რომელ-
საც სტალინის შეხედულებები გან-

საზღვაოდა. ცნობილი იყო მისი დიდი დაიტრეტესმა მოზრდილი წყალზედა ხომალდებით.

გასული საუკუნის 40-იანი წლების მეორე ნახევრიდან, როცა დასავლეთის ქვეყნებს არტილერიით აღჭურვილი დიდი წყალწყვის ხომალდების მშენებლობა შეაჩერეს, საბჭოთა კავშირმა მსუბუქი კრესერების დიდი სერიის მშენებლობა წამოიწყო. 16780 ტონა წყალწყვის ხომალდების შეიარაღებაში 152 მმ-იანი არტილერია შევიდა. სულ 25 ხომალდის აგება იყო დაგეგმილი და 1952-54 წლებში ფლოტებმა 14 კრესერი მიიღეს. სხვა ხომალდების დასრულებას ხელი სტალინის გარდაცვალებამ შეუშალა.

საბჭოთა კავშირის ახალი ლიდერი ხრუშჩოვი დიდ ხომალდებს არ სწყალობდა და მისი ბრძანებით მშენებარე კრესერები უკიდურესად დაიჭრა. იგივე ბედი გაიზარა მძიმე კრესერებზე.

1951 წელს საფუძველი ორ ხომალდს – „სტალინგრადსა“ და „მოსკვას“ ჩაეყარა. ამერიკულ „აოლასკას“ სერიის ხომალდებთან საბრძოლველ საბჭოთა 43 ასასი ტონა წყალწყვის კოლესებზე 406 მმ-იანი ქვემეხების დაყენება იგეგმებოდა, მაგრამ „ნახლხა ბელადის“ გარდაცვალებამ ამ უაზრო პროექტს წერტილი დაუსვა.

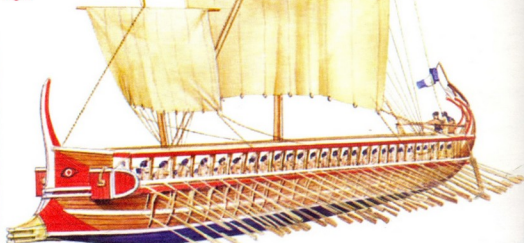
საბჭოთა გემმშენებლობის კოდექსი ერთი წარუმატებელი პროექტი XX საუკუნის 60-იან წლებში აგებული წყალქვეშა ნაგების საწინააღმდეგო კრესერები „მოსკვა“ და „ლენინგრადი“ იყო. ამერიკულ ატომურ წყალქვეშა ნაგებთან საბრძოლველად თითოეული 14 შეუღლებურენს იღებდა. ექსპლუატაციის პერიოდში იმდენი ტექნიკური ხარვეზი გამოვლინდა, რომ მესამე ხომალდი მშენებლობის პროცესშივე დაიშალა.

1975 წლის დეკემბრის ბოლოს საბჭოთა ფლოტის შემადგენლობაში ახალი მძიმე ავიაშხიდი კრესერის კლასის პირველი ხომალდი „კოევი“ შევიდა. ხომალდი 51,3 მეტრი სიგრძის საფრენი გემბანი 16 თვითმფრინავისა და 18 შეუღლებურენის ასაფრენ-დასაშვები ზოლის მოწყობლობას ასრულებდა. ამასთან, „კოევის“ ცხვრებზე ხომალდსაწინააღმდეგო რაკეტების განსაჯობა 8 დანადგარი იდგა. შეიარაღების ამგვარმა სიმბოლხმა ხომალდის კრესერობა განაპირობა, თუცა მეორე მიზეზიც არსებობდა, – იმ დროის საბჭოთა პროკავანდა ავიაშხიდებს ყოველივის აგრესიასთან აიგივებდა და ავიაშხიდი კრესერით საზოგადოებაში ხომალდზე განსხვავებული აზრის დამკვიდრება სურდა.

(დასასრული მომდგენი ნომერში)

თქვენი ჩარხნიძე

ბერძნული ტრიერა ყველაზე სრულყოფილი საბრძოლო ხომალდი იყო

ქველი საგვიანო ფლორა

ძველ საბერძნეთში საზრგავო საქმე რომ ყარგად იყო განვითარებული, ამის შესახებ მრავალფეროვან ინფორმაციას იძლევა ჰომეროსის „ილიადა“, აპოლონიოს როდესელის „არგონავტიკა“ და სხვა ნაწარმოები.

იმ დროში გემების სამხედრო და საეკონომიკური დანიშნულებით დაყოფა მიღებული არ იყო. მაგრამ საზღვაო ბრძოლებს სპეციალური საბრძოლო ხომალდების შექმნა მოითხოვდა.

პირველი ბერძნული ხომალდი უწირვას (მეჩინებოა ერთი იარუსით) საბრძოლო-სატრანსპორტო დანიშნულების თვისებებს და მცირეხმები იმდროულად შეიძობეს იფენ. ჩვენს წელთაღივცხამდე XII საუკუნეში, ტრიას ომში, კუნძულზე დასახლები 1200 უწირვები 100 ასასი შეიძირა გადასხა, – ეს ლაშქრობა შეიძლება ერთ-ერთ პირველ საღესტო ოპერაციად ჩაითვალოს.

ორიარუსიანი ბირვას უკვე ნამდვილი საბრძოლო ხომალდი იყო და მასზე აბორდაჟული ბრძალისათვის საზღვაო ქვეითები თავსებობდნენ.

უფრო ძლიერი ხომალდის აგებას რამდენიმე საუკუნე დასჭირდა, სანამ ორიგინალური გამოსავალი არ მოიძებნა და ბირვას მეჩინებოა კოდექსი ერთი იარუსი არ დემატა. ჩვენს წელთაღივცხამდე VIII-VII საუკუნეებში სამარუსიანი ხომალდი, ტრიერა, ქალაქ კორინთის მკვლდნს ამინკლემ ააგო.

მეჩინებების რაოდენობის გაზრდამ ხომალდის სიჩქარე გაზარდა რაც ტრანით ძლიერი დარტყმის მოყენის მთავარი პირობა იყო. ამასთან, აბორდაჟულ შეტაკებებში მცდელობრტანი ხომალდების შეიძობეს დახაბობრტანებზე მოყვებთან შედარებით ბერად დიდი უპირატესობა უკანდა.

ბირვასზე მეჩინებოა უკარაკისებური განლაგება ტრიერასზე დაფიარდრნს შეეცალა და ამაი ნიშების მოსმა უფრო გაუჭიბეს-და. ამინკლეს კოდექსი ერთმა სიახლემ, –

ნიშის დასამგრებელი ტყევის ღვედის ხის ორკანი შეეცალა ნიშის ადგილზე მკვლდრად დაფიქსირა, რთაც მოხმის ძალად და სიხუტებზე მოიძება.

ათვის მუხეუმში დედუღა ჩვენს წელთაღივცხამდე V საუკუნით დათარღებული იარკოლის ბარელიევის ფრავტურტი ტრიერის გამოსახულებით. ხომალდის სიგრე 36-38 მეტრი, სიგანე 5-8 მეტრი და წყალადობი 1 მეტრია. 250 ტონადე წყალწყვის ბრტყელბრტ ტრიერას მთლიანი საბრძოლო გემბანი ფრავდა და 150-170 მეჩინე ემსახურებოდა. ზედა აორუსზე 31-31, შუაზე – 20-27 და ქვედაზე კი – 27-27 მეჩინე იდგა.

ნიშების მოსმა სიჩქარისებულ მუშაობას და რიტხულობას მოითხოვდა. ამის მიღწევა მხოლოდ ვარკიშითა და წერიხებით იყო შესაძლებელი.

სამ ვანტად დაყოფილი მეჩინებოა გუნდი ხომალდის ღვედში 3 კვანით ცურვის უზრუნველყოფდა, ხოლო ბრძოლაში კარგად გაწირვებულ-დასწრებულ 170 მეჩინეს 7-8 კვანის ვანიარარება შეეძლო.

ტრიერას ცხვრებზე, წელის ზედაპირის ღონებზე, ბრძალისათი ან რკინით მოქველი ტრანია, ხოლო ცხვრებზე, ტრანის პარულურავა, მოწინააღმდეგვის ხომალდის ნიშების დასაღწეად რკინისაში ჩასხული ძელი უკანდა.

ტრანის სიგრე 3-4,5 მეტრს აღწევდა და მის სამკაბის, ჩიხის ნისკარტის ან ტახის თავის ფრამს უკანდა. ზოგიერთი ხომალდი ორი-სამა, იშვიათად ოთხი ტრანისათყ იყო აღჭურვილი.

სავარაუდოდ, მეჩინებულ უფრო დაჭარბე

ბული მოქალაქეები მსახურობდნენ, ვიდრე ბრძენი, რადგან ნაბრთი დედისას ამ უკანასკნელი ვაჭრების საშუალება ექნებოდათ. მაგალითად, ათენელებს შეჩინებულ სახლეთა ქუჩებში აყავდათ, რომლებიც აბრდაფულ შეტაკებებზე მონაწილეობდნენ. წყალთან ყველავ ახლო და სახიფათო ქვედა იარაღსულებს შეჩინებულ დამალი ფენების წარმომადგენლებს და გამინაკლის შეთხვევაში, აღბათ, ბრძენი იყვნენ.

ათენელთა ხომალდებზე მუხლავარებად სხვა ქალაქების მოქალაქეებიც მსახურობდნენ, მაგრამ მეთაურები აუცილებლად ათენის სრულუფლებიანი მოქალაქეები უნდა ყოფილიყვნენ.

აბრდაფული შეტაკებისათვის ხომალდზე 12-30 პოლიტი და მესხე ჰყავდათ. ბრძენს მემართა აღჭურვულობაში მძიმე მრავალი ფარები, მოკლე მახვილები, კრძოლი და მოკლე შუები შედიოდა.

კეპაიე 10-12 მუხლავარის თოლიდა, მათი მოვალეობა იყო ალჩების დაცვით, ხომალდის მართვა და მომსახურება.

ბერძნული სამხედრო ფლოტის შექმნაში დიდა ათენელი სტრატეგის, თემისტოკლეს (ჩვენს წელთაღრიცხვაში 525-460 წლებში) დამსახურება. მასვე ეკუთვნის პირველი კანონი ფლოტის შესახებ, რომელიც ჩვენს წელთაღრიცხვაში 483 წელს მიიღეს.

თემისტოკლეს რეგულარული ფლოტის შექმნა სურდა და მისი მიზნობენი ზღვისპირე ციხესიმაგრეები და ხომალდების საფრთხილად დაცული ნავსადგურები იყო. პირის მახლობლად სამი უბე შეიქმნა: ყველაზე დიდი, — კანფარა საეპორი ნავსადგურად ჩამოყვლიდა, ხოლო ზეიასა და მუნაქსი ხელოთზე 11,5 კოლომბური სივრცის, 9,25 მეტრი სიმაღლის და 3-3,6 მეტრი სიგანის საფორტიფიკაციული ქვის კედელი შემოვიდა. კედლის ფლანგები ზღვის სანა-

პირისთან მიავრდებოდა და ზეგამი მოილო-ბითი შეიღოდა, რომლის ბოლოებზე ორი კომპი ოდგა სანავიგაციო ცეცხლით. ყურეში 100 მეტრი სივრცის შესასვლელს მორებითა და ვაჭრებთან აწყობილი ბრძენი კეტვდა. ამგვარად დაცული ყურე 200-მდე ხომალდს იცვდა.

ნაბრძენი მოწინააღმდეგე ხომალდები ზღვისპირე დარტყმად უშეუბოდა, ხოლო სლიპები პირდაპირ წყალში მჯდოდა. სახომალდო ფარულეებში ხომალდები სლიპების საშუალებით კიხით წინ შეპყვდით და საპირივამდე იქ აყვებდნენ.

თემისტოკლეს ტარანული ტაქტიკის ფუნქციონირებად ითვლება. მან ორი სახის მანერა შემოიყვანა: პირველი — გარდაცვა, როცა მოწინააღმდეგის ორი ხომალდს შორის ტრიერა ნიშების დასამსხრევად გავილიდა და შემდეგ უკან კურსით კიხით ტარანით უშტედა;

მეორე — მანერისას ტრიერა მოწინააღმდეგის ხომალდს აძლიერ მანძილთან შემოვილიდა და 90-გრადუსიანი კუთხით ბორტში ტარანით ურტყამდა. ამის შემდეგ ნახერებში წყლის შესაღწევად სწრაფად უკურსვლით ცურვა იყო საჭირო.

ასეთი როული მანერები ხომალდის ვირტუოზობა და მოვალისათვის კრიამ მტინიერა კარგად გაეწინაღდ გუნდს მიითხოვდა.

ტარანი შედეგადად იყო, თუ შემტევი ხომალდი ზომებით საზინებზე დიდი ან ოდნავ პატარა იყო. სხვა შემთხვევაში მოწინააღმდეგის ხომალდის დასაზინებლად დარტყმის ძალა შეიძლება არასაკმარისი ყოფილიყო.

ლაშქრობისას ფლოტები დიღისით და ისევ სანაპიროს გასწვრივ ალჩებით დაცურავდნენ. ქარის ძალისა და მანძირობების გათვალისწინებით სლაშქრო სიქქარე 3-5 კანბის ფარულეებში იცვლებოდა.

ხომალდები კოლგატურულ კონტრესტად ამ შენობის გარეშე ცალკეულდ. მაგრამ ერთმანეთისაგან ხედივს მანძილის შენარჩუნებით დაცურავდნენ. მთავარი ძალების წინ შეტევა ხომალდები იგზავნიდნენ, რომლებიც მოწინააღმდეგის გამორჩეულს სეცალაურ სივრცით ფლავგამის გადასცემდნენ.

ბრძოლისათვის მზადება ალჩების დამცვითა და სარბოლო წყობის დაცვებით იწყებოდა. დამინდება ან ქარიანი ამინდი ბრძოლის დაწყებას აფერხებდა და მხარეები დროებით მჯდრის უბეებში შეფარების ამელობინდნენ. ხომალდებიდან მოხსნილი ალჩების ნაბრძენ ტოვებდნენ ან სატრანსპორტო ველებზე ტვირთობდა. შემოხვევას სიქქარეს 2-3 კანბით ზრდიდა.

ჩვეულებრივ, ბრძოლა წყარ ამინდში, ნაბრთთან ახლოს იმართებოდა და წარმეტყუებას სწორად შერჩეული პოზიციაც განსაზღვრავდა. მაგალითად, თვდაცვამთი მეთენ ზურგში გაჭრის აღსაყვანად ფლავგამის ხომალდების ნაბრთთან რაც შეიძლება ახლოს დაცვებას ცდილობდნენ.

იმდროინდელი ბერძნული ფლოტის ისტორიაში გამორჩეული ადგილი სლაამინის ბრძოლას უკავია.

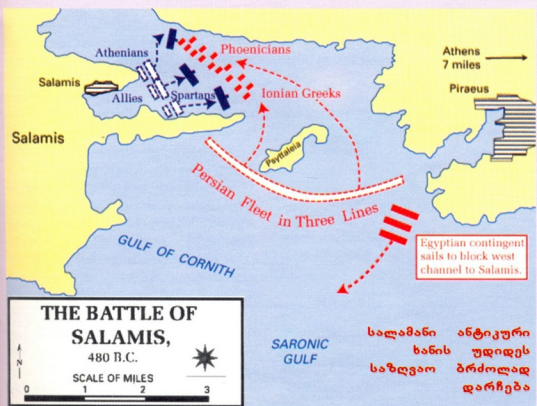
ჩვენს წელთაღრიცხვაში 480 წელს საბერძნეთისაგან სარსიოს მუგე ქსერქსეს I-ის მრავალრიცხოვანი არმია ფლოტთან ერთად დაიბრა. სარსილებს გემოსაშუები ან ჰქონდათ, — მათ ხომალდებს მოხარვე ქვეყნები უფებდნენ. ქსერქსეს I-ის ფლოტის 800 ხომალდიდან 300 ფინიკილებს, 200 — ეგვიპტელებს და 290 კი თონიელ ბრძენებს ეკუთვნოდათ.

ბერძენთა გაერთიანებული ფლოტის 350 ტრიერად 180 ხომალდი ათენელებმა გამოიყენეს. მოწინააღმდეგეს დიდი რიცხოზობით უპირატესობა ჰქონდა, ამიტომ თემისტოკლემ ბრძოლა სლაამინის ყურეში დაგეგმა, სადაც სარსილებს სიერეცში გაშლისა და რიცხოვნების გამოყენების საშუალება არ მსკედა.

ბერძნული ფლოტი ორმაგი ფორინტით კუხილის ადომსველი სანაპიროსთან განლაგდა. გამარჯვებაში დარწმუნებული სარსილები ფლოტის ერთი ნაწილი სლაამინის ყურეში შევიდა და მანევრების შემდეგ საწყისი პოზიცია დაეკავა. სარსილები დაწყობილი ხომალდები იმდენად შეიბრდა აღდნენ, რომ ნიჩაბი ნიჩაბს ეხებოდა და მანევრებისათვის ადგილი აღარ მრჩებოდათ.

ფლოტის მეორე ნაწილმა სრუტის შესასვლელთან მდებარე პატარა კუხილის ფისტალის მისადგომები დაეკავა და ბრძენებს გასაქვე ეზ გაღაყებდა.

28 სექტემბრის დღისათვის ათენელთა მარცხენა ფლანგზე ირინი სარსილები მარჯვენა ფლანგის ფინიკიელთა ხომალდებზე მიატანა. ფინიკილებმა დაწილას ვერ გაუძლეს.

სალამინი ანტიკური ხანის უდიდესი საზღვაო ბრძოლად დარჩება

და უკან დაიხიეს.

ბრძენთა უპირატესობა მარცხნა ფლანგ-იდან მარჯვენაზე გადავიდა. სპარსელთა მარცხნა ფლანგის ქსერუსის მძა არამენი სარდლობდა. აბორდაჟული შუტაგებისას ის მოკლეს და სპარსელთა რიგებში ამან უფრო მეტი არეულარევა შეიტანა.

სპარსელთა ფლოტის მეთრე და მესამე რიგის ხომალდები წინა რიგს მაღდგნენ, მაგრამ ხომალდების სიმჭიდროვე ფრინტის ხაზზე გავლწევის საშუალებას არ იძლეოდა.

ბრძენთა დასცენებული და კარგად მომზადებული კეპაჟები სწრაფი და მანერეული ტრიერებით სპარსელთა ხომალდებს აფრწოებდნენ, ტრანის დარტყმებს იცდებდნენ, მოწინააღმდეგეს უტყვენდ და ძირადგნენ.

ბრძოლა უმართავი გახდა. სრუტის ვიწროებში სპარსელთა ხომალდები ერთმანეთის ხელს უშლიდნენ, ევასებოდნენ და ამხსნებოდნენ. საღამოს სპარსელთა ფლოტს 200, ხოლო ბერძენებისას კი - 40 ხომალდი დააკლდა.

გამარჯვება ბევრად განაპირობა ტრიერის მაღალმა საბრძოლო თვისებებმა ფინიკიელთა და ეგვიპტელთა ბირებებით შედარებით.

მრავალსაუკუნოვანმა გემთმშენებლობის ტრადიციამ ბერძენებს დიდი გამოცდილება დურეოვა. ხომალდების ასაგებად თანდათან დაიწვეს რკინის ლურსმნის, ურის, ხეწვის, მარწუხების და ფარგლის გამოყენება. გემების აღჭურვილობაში შევიდა წყალსატყევი ტუმბო და სიღრმის საზომი ლოტი.

ანტიკური ხანის გემთმშენებლობის გამოუცნობი ფურცლად მრავალარუსიანი ხომალდების მშენებლობა რჩება. ზოგიერთ ძველ წყაროში ლაპარაკია ოთხიარუსიან ტეტრერაზე, ხუთიარუსიან პენტერაზე, ექვსიარუსიან ჰექტერაზე, შვიდარუსიან ჰეპტერაზე და ა.შ. იარუსების მაქსიმალურმა რაოდენობამ ერთ-ერთ ხომალდზე ორმოცს მაღწია.

დამაბწვლებით ცნობილია, რომ ტეტრერა და, ალბათ, პენტერაც იგებოდა. მეტი

ტანისთავიანი ტარანი
მოწინააღმდეგვის შესაშინებლად
იყო გათვალისწინებული

იარუსების მქონე ხომალდებს სამხედრო დანიშნულება არ ჰქონდა და უფრო სატრანსპორტო ან სანაზაობრივ ფუნქციებს თუ შესარულებდნენ.

ათენელებმა ტრიერას მრავალმხრივი დანიშნულება მოუწახეს, მას ქვეითების ან ცხენების გადასყვანად იცენებდნენ. ასეთ ტრიერას გაძლიერებული გემზანი და მაღალი ფალშიორტი, ხოლო ცხენების გადასყვანად განიერი საბიჯელა უკეთვლებოდა.

საბერძენეთის ქალაქ-სახელმწიფოებში განვითარებული ხელისონობა და ვაჭრობა ზღვაოსნობას დიდ ბიძეს აძლევდა. ბერძნული სავაჭრო ნაოსნობის აყვავება ჩვენს წელთაღრიცხვამდე 750-550 წლებზე მოიდა, როცა ბერძენებს ხმელთაშუა და შავი ზღვის სანაპიროებზე 250 კოლონია დააარსეს.

ბერძენი ოსტატების ნახვლივი ბრინჯაოს, რკინის თუ ტყვიის ნაკეთობანი, სელის ქსოვილი, კრამიკა, ხეთიუნის ხეით, დვინი, სამკაულები იგზავნებოდა ეგვიპტეში, ჩრდილო აფრიკაში, იტალიასა და ესპანეთში, სადაც სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტებზე იცვლებოდა.

ბერძენები შვე ზღვასაც სტუმრობდნენ და ჩვენს წელთაღრიცხვამდე V საუკუნეში კოლხეთის სანაპიროზე ჯერ ფაოსისა და მოვიგანებით დიოსკურია დააარსეს. ბერძენებს

კოლხეთიდან გაქპინდათ ტილო, ცვილი, თხის ნაწარმი, სამკაულები. ვაჭრავდით მზენი შუბოქინდათ ხეთიუნის ხეით, მოჭიქული ჭურჭლით, ბრინჯაოს მუზაზაფხები, ნელსაცხებლები, სამკაულები, დვინი.

სამხედრო ხომალდისაგან განსხვავებით სავაჭრო გემს მომრეგავლებული კაიო, პატარა წყალვლიში და ფართო ფსკრით ჰქონდა. ატარებდა ერთ იალქანს. ნაწიხები დაშორებული მოვალეობას ასრულებდა, მერინოთა რაოდენობა 20-ს არ აღემატებოდა. ტვირთაშწიკობა 13-დან 200 ტონამდე ადიოდა.

დაბალი ზღვაოსნური თვისებების გამო სავაჭრო გემები სანაპიროსთან ახლოს დიხიც დღისით დაცურავდნენ, მაგრამ გამოცდილ ზღვაოსნებს ვარსკვლავებზე ორიენტაციით ცურვა დაზიბათ შეუძლებო. იმანობის დროს სატრანსპორტო გემები 50-დან 150-მდე მეომარს იღებდა.

ძველბერძნული ხომალდების შესაძლებლობები კარგა ხანია სპეცილისტთა დღე ინტერესს იწვევს. მათი შესწავლის მიზნით რამდენიმე ხომალდ-ასლიც გაკეთდა. პირველი ასეთი ხომალდი საფრანგეთის იმპერატორ ნაპოლეონ III-ის განკარგულებით 1861 წელს ნატურალურ ზომებში ცნობილმა ფრანგმა ინჟინერმა დიუბუე დე ლომაზ აკეთა. გასული საუკუნის ბოლის აგებული „ტრიერა ოლიმპია“ და „პირემს ივლიას“ ზღვაში გამოცდამ საინტერესო შედეგები მოიტანა. გარკვეა, რომ დღეულის დროს ნაწიხებით ცურვას დიდი სიძნელები ახლდა თან და მისი გამოყენება მხოლოდ წყნარ ამბინში თუ იქნებოდა შესაძლებელი.

„ოლიმპიას“ მერინებებს მაქსიმალურ 7 კანძზე მეტის განვითარება ვერ შეუძლია, ხოლო „ივლიას“ სიქარე 4,5 კანძის არ აღემატებოდა. მთუხედავად ამისა, არსებობს მოსაზრება, რომ ძველ დროში კარგად გაწერინილი კეპაჟები ჩვენებსაც ასრულებდა.

კარგი საზღვაოსნო თვისებებისა და ოპტიმალური ზომების გამო ტრიერა დღე ხნის მანძილზე ხმელთაშუა ზღვისპირა ქვეყნების ფლოტებში მოთავსი საბრძოლო ხომალდი იყო.

XX საუკუნის ბოლის აგებულ ტრიერა „ოლიმპია“

ქართული ენის საერთაშორისო კონკურსი

თარგმნალობა:

1. სამყაროს ერთ-ერთი უდიდესი მხედართმთავარი ალექსანდრე - ; 6. შუბისხვევა, რომელსაც თან სდევს მძიმე ტრაგიკული შედეგები; 7. ისრაელის სახმელეთო მართული რაგეტა; 8. სუსტი ქარი; 9. ტერორისტი თვითმკვლელი; 12. ბერძენთა უმამაკეთი გმირი, რომელიც მონაწილეობდა ტროას აღებაში; 14. ქონიერი დანაკლისი; 15. აბიონის კუნძული, რომელზეც განლაგებულია აშშ-ის და აბიონის საზღვაო ქვეითი ჯარების ავიაბაზა; 17. სამხედრო თავდაზნაურული წოდების წარმომადგენელი, მძიმედ

აღჭურვილი მხედარი ფეოდალიზმის დროს; 19. ღუმბადის „ოთრი ბაირაღების“ პერსონაჟი; 20. ავსტრიული პისტოლეტი; 21. ქვეყანა აფრიკაში; 24. მონღოლების არმიის ჯარისკაცი; 25. ოფიცის წოდება; 26 „კოლტის“ მძღველი; 29. სპორტული საქონლის მწარმოებელი გერმანული ფირმა; 30. ავსტრალიური გამანადგურებელი დისტანციური მართვის მანქანა.

მხატვრობა:

1. ზღვის ყაჩაღი; 2. ბატრა გემი; 3. ჯარის გადასხმა მოწინააღმდეგის ტერიტორიაზე; 4. ზნე, ხასიათი; 5. რუსეთის ყოფილი თავდაცვის

მინისტრი; 8. საპორტო ქალაქი უკრაინაში, შავი ზღვის სანაპიროზე; 9. საქართველოს თავდაცვის მინისტრი; 10. ვაჟარი ძველად, რომელიც მიხედვდა ჯარს ლაშქარში და ყვდა სურათს და სხვა წერილობის; 11. ისრაელის საბრძოლო-სასწავლო თვითმფრინავი; 13. ბერძნული ჯავშანტრანსპორტიორი; 16. ლეგენდარული რუსი ადმირალი, რუსეთის ფლოტის მეთაური XVIII-XIX სს-ში; 18. ლეგენდარული ქართველი ფეხბურთელი; 22. ცივი იარაღი; 23. მსხვილი საჯარისო შენაერთი; 27. გერმანული პისტოლეტი; 28. ლაშქარი.

ფრანგული წინ სივრცეში გამოტყვევებული „არსნაჯორის“ პსუხზე: **თარგმნალობა:** 6. როკოსოვეცი; 7. გუანტანამო; 8. დეუ; 10. სატოვა; 13. ტორტილი; 15. როკადა; 16. ტობარი 17. ვაჟაი; 18. პირენე; 20. სოფია; 23. სტიქია; 25. კორკი; 26. პრეციზიონი; 29. ანია; 30. ფორტი; 32. აზოტი; 33. ვიხა; 34. პრივანტენე. **მხატვრობა:** 1. ბრივადი; 2. დილნი; 3. კოკი; 4. ოსვალდი; 5. ბილიკი; 9. პოლიცი; 10. სარაფისი; 11. ატამანი; 12. ოხანთი; 14. ლორინგი; 18. პოსტი; 19. რედი; 21. ფიოდოროვი; 22. აეკი; 24. აბი; 26. პარდინი; 27. ეკიპაჟი; 28. ტლა; 31. მთა;

პირველად ავტომატური ყუმბარასატყორცები ამერიკელებმა ვიეტნამის ომში გამოიყენეს.

1961-72 წწ. პენტაგონი ვიეტნამის ჯუნგლებში რამდენიმე სახის ავტომატურ ყუმბარასატყორცს ცდიდა. გამარჯვება ავტომატურმა ყუმბარასატყორცმა Mk.19-მა მოიპოვა. შეტევაზე გადასული კომუნისტი ვიეტნამელების რიგების მონაცვლად ამერიკული ყუმბარასატყორცების ჯერებით ნასროლი 40 მმ-იანი კალიბრის მსხვერვალი ყუმბარები ერთ-ერთი საუკეთესო საშუალება იყო.

ვიეტნამში ამერიკული შეიარაღების მოქმედების ეფექტიანობას ყურადღებით აკვირდებოდნენ საბჭოთა KFB-სა და GPV-ს სპეციალისტები. მათი ყურადღება მიიპყრო Mk.19 ტიპის ამერიკულმა ყუმბარასატყორცმა და უკვე 1971 წელს საბჭოთა არმიის შეიარაღებაში გამოჩნდა ავტომატური ყუმბარასატყორცები AGC-17 (დაზღვის ავტომატური ყუმბარასატყორცი - 17). თუმცა, ზოგიერთი რუსი სამხედრო ისტორიკოსი ამტკიცებს, რომ ჯერ კიდევ 30-იან წლებში რუსმა კონსტრუქტორმა ტაუბინმა შექმნა ავტომატური ყუმბარასატყორცის პირველი მოდელი, რომელიც ლეგენდარული ტყვიამფრქვევ „მაქსიმის“ დაზღვაზე იყო დამონტაჟებული. ტაუბინის ავტომატურ ყუმბარასატყორცებს, ოღონდ მცირე რაოდენობით, ფინეთის ოშმიც (1940 წელი) იყენებდნენ.

ყუმბარასატყორცები, ძირითადად, სამი სახის არსებობს: შაშხანის, ლულისქვეშა და ტანკსაწინალო.

შაშხანის ყუმბარასატყორცი, ფაქტობრივად, შაშხანის ან ავტომატის ლულის

ავტომატური ყუმბარასატყორცი AGC-17 — გზის ქვეითების გაანადგურებელი

Mk.19 mod.3 ტიპის ავტომატური ყუმბარასატყორცის პირველი მოდიფიკაციები ჯერ კიდევ ვიეტნამის ომში გამოჩნდნენ, რომლებმაც დასაბამი მისცეს მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნის არმიებში ავტომატური ყუმბარასატყორცების ბავრსებობას

ჩვენი ფონი: ავტომატური ყუმბარსატყორცი AGC-17
Пламя დაზღვასა და 29 ყუმბარასთან ერთად 44,5 კგ-ს იწონის. ყუმბარების სროლის მაქსიმალური მანძილი 1700 მ-ია, დამიზნებით ზუსტი სროლა 800 მ-ზეა შესაძლებელი. რეგულირების მიხედვით, სროლის ტემპი შეიძლება შეიცვალოს 50-დან 400 ტას-როლაზე ნთხში.

ბოლოზე ჩამოკმულ სპეციალურ ყუმბარას წარმოადგენს. ფუჭი ვაზნის გასროლისას წარმოქმნილი აირები ღულის ბოლოზე ჩამოკმულ ყუმბარას რამდენიმე ათეულ მეტრზე ავდებს.

ღულისსვეტმა ყუმბარსატყორციები (მაგალითად, რუსული ГП-25 ან ამერიკული M203) ავტომატის ან ავ-

ტომატური შაშხანის ღულის ქვეშ მკერდება. მათი საშუალებით თითო ყუმბარის გასროლა შეიძლება 150-350 მეტრზე. ტანკსაწინალო ყუმბარსატყორციები (მაგალითად, რუსული ППГ-7, შექმნილი Carl-GustaF, გერმანული Armbrust-ი და სხვები) 300-500 მეტრზე კუბოლაკიურეობიან ჯავშანგამტან რეაქტიულ ტყულებს (მავე რაკეტებს) ისვრიან.

ავტომატური ყუმბარსატყორციები მოქმედების პრინციპით უფრო ღულისსვეტმა ყუმბარსატყორციებთანაა ახლოს, ოღონდ მისი საშუალებით ყუმბარების ავტომატური ჯვრით გაშვება შეიძლება.

ამერიკული Mk.19-სგან განსხვავებით, საბჭოთა (ამჟამად რუსულად წოდებული) AGC-17-ი ყუმბარების ნაკლები სიძლიერით გამოირჩევა. ამერიკული 40X53 მმ კალიბრის ყუმბარის სროლის საწყისი სიჩქარე 240 მ/წმ-ია, რუსული 30X29 მმ კალიბრის BOF-17 ტიპის ყუმბარისა კი მხოლოდ 185 მ/წმ.

ამერიკელებმა მეტად იზრუნეს, რომ ავტომატური ყუმბარსატყორცისთვის სხვადასხვა დანიშნულების ყუმბარები შეექმნათ. რუსული AGC-17-ისთვის კი მხოლოდ ერთი ძირითადი სახის ყუმბარა, მსხვერველი BOF-17 იქნა გამოკვებული. თუმცა, არსებობს მისი ერთი საინტერესო მოდიფიკაცია, – BOF-17M, რომელსაც ამჟამად თეთიოლიკვადრთი აქვს დაყენებული. გასროლიდან 25 წმ-

AGC-17-დან ზუსტი სროლა ოპტიკური სამიზნის საშუალებით ხდება

კრწანისელ
„მისტერ ზარბაზნაძე“
ყუბაარსატყორსნონის
სრულტის ტრანსპონის
მგმრტად სტრინგს

ის შემდეგ, თუკი ყუბარა ჯერ კიდევ პერშია ან შიწაზე დაცუა, მაგრამ არ აფეთქდა, თვითილკვიდტორი ამოქმედდება და ყუბარას ანადგურდება. ბოლო დროს გამოუშვეს ახალი ტიპის ყუბარა BOF-30, რომელიც უფრო მეტი სიძლიერით გამოირჩევა.

ავტომატური ყუბარასტყორცი ატც-

17 განკუთვნილია მოწინააღმდეგის დიად განთავსებული ცოცხალი ძალის გასანადგურებლად, მათ შორის სანგრებში, ხეობებში, მთის უკანა ფერდობებზე. ცეცხლის წარმოება შეიძლება ფენილი (НАС-ТИЛЬНЫЙ) და კიდული (НАВЕСНЫЙ) ტრაექტორიებით.

ავტომატური ყუბარასტყორცი 18

ყუბარა BOF-17 350 მ-ს
ნომრის, მასში 36 მ
ასაფეთქებაული
ნივთიერებაა
მოთავსებული. ყუბარის
საწყისი სიჩქარე 185 მ/წმ-
ია. აფეთქებისას ყუბარის
ნაშესვრებშია 7 მ-ის
რადიუსში ინარკუნებას
მოთავსდნივთია კალა.

კვ-ის იწონის, დაზვის მასა 12 კვ. ყუბარასატყორცს უყენდება 29 ყუბარა-ნატყორცილი ლენტია, რომელიც მრგვალი ფორმის ყუბარა განთავსებული. სასროლად გამზადებული ავტომატური ყუბარასატყორცის მოლიანი მასა 44,5 კვ-ს აღწევს. ეს კი არტოუ ისე მტირეა იმ ორი მბრძოლისთვის, რომლებსაც ბრძოლის დროს ატც-17-ის მომსახურება ევლებათ. სიმართლე თქვას, ამერიკული ავტომატური ყუბარასატყორცი MK.19 35,3 კვ-ს იწონის, მალუს 20 კვ მასის სამფეხიანი დაზა (არსებობს 9 კვ-შელ შემსუბუქებული დაზა).

ყუბარასატყორცი ატც-17 ფუნქციონირებს თავისუფალი საკეტის ავტომატციის პრინციპით, სროლა მიმდინარეობს ღია საკეტიდან. ასეთი შედარებით მარტივი სქემის გამოყენება იმიტომ გახდა შესაძლებელი, რომ ყუბარების ჰილზში მტირე რაოდენობით არის განთავსებული დენით (მაგალითად, თუკი შევადარებთ 30 მმ-იან ავტომატური ქვემეხების ტყრუებს), ამიტომც უკუდარტმის ძალა უფრო ნაკლები ატცს, ვიდრე მტირეკალიბრიან ავტომატურ ქვემეხებს.

ატც-17-ით ავტომატური სროლა ორი, – მაღალი (350-400 გასროლა/წთ) და დაბალი (50-100 გასროლა/წთ) ტემპით შეიძლება.

ყუბარასატყორციანი ყუბარების სროლის მაქსიმალური სიშორე 1700 მეტრს აღწევს, მაგრამ ამ მანძილზე, როგორც წესი, ფართობზე გაშლილ მოწინააღმდეგეს ესვრიან. დამზნებით სროლა, ძირითადად, 800 მეტრამდე მანძილზე წარმოებს. 2 მ-ის სიმაღლის ფიგურაზე დამზნებითი პირდაპირი გასროლა 250 მეტრზე შეიძლება.

აღსანიუსი ომში, ისევე როგორც ყარაბაღში, აფხაზეთისა და ჩეჩენში ატც-17-ის ინტენსიურად იყენებდნენ. სშირად ავტომატურ ყუბარასატყორც ატც-17-ის მატრებდნენ ჯავშანტრანსპორტიორების

სახმდრო ინსტრუქტორი ქურსანტს ავტომატური
ყუბარასატყორსნის ტყენიქურ-ტატციქურ
მონსაქმებს ასნობს

მოდერნიზებული АГС-30
ახალ დაზგასთან ერთად
მხოლოდ 16 კგ-ს იწონის,
მხოლოდ ყუმბარების გარეშე

და ქვეითთა საბრძოლო მანქანების კორპუსებზე ან აფრებდენ სამხედრო-სატრანსპორტო შეკუდმურენ Ми-8-ის კარში.
90-იანი წლების დასაწყისში რუსეთში გამოუშვეს АГС-17-ის მოდერნიზებული ვარიანტი АГС-30. ახალი ყუმბარსატყორცნი შნიშვნელოვნადაა შემსუბუქებული და ახლა დაზგასთან ერთად მხოლოდ 16 კგ-ს იწონის.
ქართული არმიის შეიარაღებაში

ბოლო წლებში გაიზარდა ავტომატური ყუმბარსატყორცნების АГС-17-ის რაოდენობა. დღეს ისინი ყველა ქვეითი ბრიგადის განკარგულებაშია.
ავტომატური ყუმბარსატყორცნი АГС-17 ეფექტიანი იარაღია მტრის ქვეითების წინააღმდეგ გამოსაყენებლად. ერთი ეგაა, რომ ავტომატური ყუმბარსატყორცნების მსროლელების მომზადება საკმაოდ ძვირი სიამოვნებაა, რადგან БОГ-

17 ტიპის ერთი ყუმბარა 20 დოლარზე ძვირი ჯდება.
ავტომატური ყუმბარსატყორცნების მსროლელების მოსამზადებლად უფრო უპრიანი იქნებოდა, სასწავლო ყუმბარა ВУС-17-ების გამოყენება, რომლებსაც საბრძოლო ნაწილის ნაცვლად, პიროტექნიკური მოწყობილობა აქვს და ყუმბარის დაცემის ადგილას ნარინჯისფერი კვამლი ჯდება.
ირაკლი ალადაშვილი

ახალგაზრდა მებრძოლი 51-ე ბატალიონის მებრძოლები ავტომატური ყუმბარსატყორცნების სროლას პრანისის სსწავლო ცენტრში ეუფლებიან

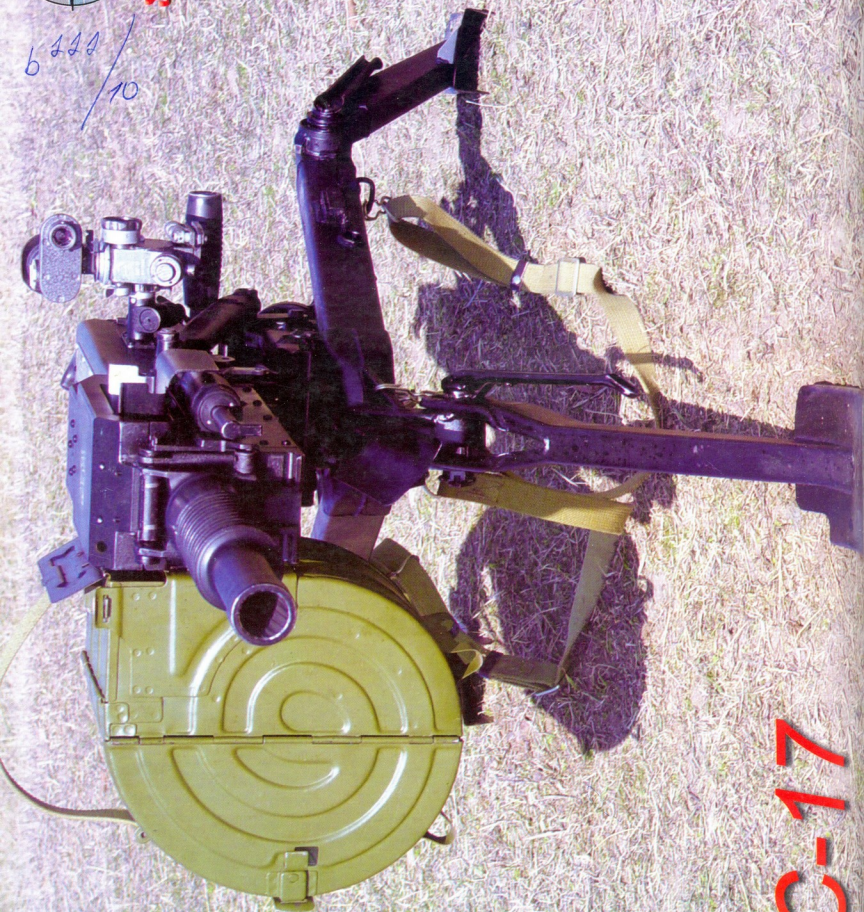

პროცესი

6449 / 10

ISSN 1987-5064
0 779895 000001

AFC-17